

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΤΕΧΝΗ

Ειρήνη Ὑμῖν
Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους
Καينὴ Διαθήκη

ΕΤΟΣ 33οv

ΤΕΥΧΟΣ 183

ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1988

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» Χαρ. Τρικούπη 26
α' όροφος, Κωδ. 106 79 Τηλέφ. 3620-702

H.P. Blavatsky	Τό κλειδί της Θεοσοφίας	700
»	Ή φωνή της σιγής	400
Besant-Leadbearer	Ή Άτραπός του Άποκρυφισμού	600
N. Sri Ram	Προσέγγιςις προς τήν Πραγματικότητα	200
»	Αί βαθύτεραι όψεις της Ζωής	200
Irving S. Cooper	Ή Μετενσάρκωσις	400
An. Besant	Ό Έσωτερικός Χριστιανισμός	700
Vivekananda	Κάρμα — Γιόγκα	300
Βενετού - Ήλαρίωνος	Φώς στην Άτραπό	200
Krishnamurti	Στά πόδια του Διδασκάλου	200
Άντ. Άδριανοπούλου	Άνθρωπος και Ζωή	600
»	Άρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι	700
»	Οι Νόμοι της Ζωής	400
Ίω. Βασιλή	Τό Σημειωματάριο ενός Μύστου	600
»	Τά φυσικά δικαιώματα του ανθρώπου	200
K. Μελισσαροπούλου	Άποκρυφισμός και Μυστικισμός χαρτ. 400, δεμ.600	
»	Είσαγωγή στη Θεοσοφία . . . . . » 600, δεμ. 800	
»	ΜΗΤΙΣ (Τό βιβλίον της σοφίας) . . . . . » 800, δεμ.1000	
»	Τά βήματα της Φιλοσοφίας Α΄ . . . . . χαρτ. 400	
»	Τά βήματα της Φιλοσοφίας Β΄ . . . . . » 400	
»	Έκλογαί από τόν Κρισηναμούρτι . . . . . » 500	
»	Ό Ήσους . . . . . » 400	
»	Ό Κομήτης (Θεάτρο ιδεών) . . . . . » 150	
»	« Άγνώστω Θεώ » . . . . . » 50	
»	Πέντε Τεκτονικαί Όμιλαιοί εις Α΄ . . . . . » 200	
»	Μεγάλες πράξεις στην Ιστορία	
»	των Έλλήνων . . . . . » 500	
»	Άρχαιοελληνικά . . . . . » 500	
Περιοδικόν «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμοι χαρτόδετοι 1965, 1971-1985 Έκαστος	400
»	» » 1986, 1987 »	700
«ΙΛΙΣΟΣ» Έπιλογή 1956-58, 1959-61, 1962-65 έκαστη δεμένη		700
«ΙΛΙΣΟΣ» Έπιλογή 1966-1970 χαρτόδετος 500, δεμένη		700

Τά έξοδα επί άντικαταβολή έπιβαρύνουν τόν άγοραστήν.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 150

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 1000. Έξωτερ. Δρχ. 1,500, Άεροπ. Δρχ. 2,000

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Χαρ. Τρικούπη 26 Κωδ. Ταχ. 106 79, Ἀθήναι

Τηλ. 36.20.702

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Συντακτική Ἐπιτροπή: Λεν. Ἀναστασιάδου, Καλ. Παναγιώτου, Π. Παπασλιώτης

Διαχειριστική Ἐπιτροπή: Πολ. Ἀντζακας, Ἄσπα Κωστοβασίλη, Π. Παπασλιώτης

Ἔτος 33ον ● Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1988 ● Τεύχος 183

ΑΙΜΙΛΙΑ ΙΒΟΥ

Ο ΜΕΓΑΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ⁽¹⁾

Κοσμογονικές απόψεις τῶν Ἑσωτερικῶν Παραδόσεων

«... διὰ γάρ τό θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καί νῦν καί τό πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρόν οὕτω προϊόντες καί περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες, οἷον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων καί τῶν περὶ τόν ἥλιον καί ἄστρα καί περὶ τῆς τοῦ παντός γενέσεως».

Ἀριστοτέλης – Μετά τὰ Φυσικά

«ὦμ! Ἀμιτάγια, μὴ μετράς μέ λέξεις τό Ἄπροσμέτρητο. Μὴ ρίχνεις τῆ βολίδα τῆς σκέψης σου στό Ἀπύθμενο. Σφάλλει ὁ ἐρωτῶν, καί ὁ ἀποκρινόμενος σφάλλει. Μὴ λέγε τίποτε».

Μέ τὰ λόγια αὐτά ἡ σοφία τῶν ἀρχαίων φιλοσοφικῶν παραδόσεων ἔχει διαδηλώσει ἐδῶ καί χιλιάδες χρόνια τήν ἀδυναμία τῆς ἀνθρώπινης

---

(1) Ὁ Δημόκριτος πρῶτος εἶχε ἀποκαλεσεῖ μέ τόν ὄρο αὐτό, στό ὁμωνυμο βιβλίο του, τίς πραγματικότητες τοῦ οὐρανοῦ θόλου, σέ ἀντίθεση πρὸς τόν «Μικρό Διάκοσμο» τό μορφικό δηλαδή σύμπαν ἐπάνω στή γῆ. Λεγεται καί Πρῶτη Δημιουργία.

σκέψης νά διεισδύσει στά άνεξερευνητα βάθη του Σύμπαντος καί νά συλλάβει τά έσχατα μυστικά του Δημιουργού, τής ασύλληπτης καί άπροσπέλαστης Πρώτης Άρχης. «Σφάλλει ό έρωτών, καί ό άποκρινόμενος σφάλλει» λέγει ή Ίνδική σοφία.

Όμως ό άνθρωπος όρέγεται από τήν ίδια τή φύση του τή γνώση των θείων καί των ουράνιων πραγμάτων. Στρέφεται πρós αυτήν από μία βαθιά ένστικτώδη παρόρμηση, όπως τό ήλιοτρόπιο πρós τή φωτεινή πηγή άπ' όπου άντλει τή ζωή του. Περιπλανιέται νοερά πρós αυτήν σε ώρες σιγής όπως περιπλανιέται ό ξενητεμένος καί ό εξόριστος πρós τήν άναπόληση τής χαμένης πατρίδας του. Γιατί είναι πράγματι μία πατρίδα χαμένη για τόν άνθρωπο ή ουράνια περιοχή καί μία άνάμνηση μέσα στό ανθρώπινο είναι θολή, από τήν άλλοτινή άναστροφή τής ψυχής του στό χώρο εκείνο. «Παιδί είμαι τής γής καί του άστερόεντα ουρανού» δηλώνει ή ψυχή – στην όρφική έπιτύμβια πινακίδα – δίνοντας τά στοιχεία τής ταυτότητάς της κατά τό πέρασμά της στό Ύπερπέραν.

Ή ανθρώπινη ύπαρξη δέν είναι φαινομενικά παρά μία έφήμερη μονάδα ζωής έπάνω σ' έναν άσήμαντο πλανήτη, ενός άσήμαντου ήλιακού συστήματος, άνάμεσα στά δισεκατομμύρια των άλλων ήλιακών συστημάτων πού συνυπάρχουν μέσα στόν Γαλαξία μας. Ένός γαλαξία πού καί αυτός μέ τή σειρά του έκμηδενίζεται άνάμεσα στα δισεκατομμύρια των γαλαξιών του Σύμπαντος. Τό ήλιακό μας σύστημα – σύμφωνα μέ τήν έπιστήμη – δέν καταλαμβάνει παρά ένα ελάχιστο σημείο στόν ένα από τούς δύο βραχίονες του γαλαξία, πού είναι ένα σμáρι από άλλα ήλιακά συστήματα, πολύ πιο μεγάλα καί λαμπρά από τό δικό μας. Ένα κύτταρο ό κόσμος μας μέσα στόν τεράστιο όργανισμό του Γαλαξία, κι' ένα άλλο κύτταρο ό Γαλαξίας μέσα στόν όργανισμό του Σύμπαντος. Τό μικρό ύπάγεται στό μεγαλύτερο, τό τελευταίο αυτό στό άμέσως μεγαλύτερό του, καί κανείς δέν γνωρίζει πού τελειώνει τό παράφορο καί συναρπαστικό αυτό θεϊό παιχνίδι.

Παρ' όλα, ώστόσο, αυτά τά συντριπτικά στοιχεία, ό άνθρωπος έπάνω σ' αυτόν τόν άσήμαντο πλανήτη, συναισθάνεται ότι κατέχει μέσα του, πέρα καί πάνω από τήν έφήμερη ύπαρξη του, κάτι τό πολύ μεγάλο καί διαχρονικό. Καί τό ανθρώπινο πνεύμα, άπόρροια του συμπαντικού πνεύματος, όρθώνεται δικαιώματικά διεκδικώντας τή γνώση. Ό Μικρόκοσμος στρέφεται πρós τόν Μακρόκοσμο του όποιου άποτελεί πιστή εικόνα καί άντανάκλαση.

Άπό τήν πρώτη εκείνη μακρυνή έποχή, πού ή ανθρώπινη όντότητα ξεχώρισε μέσα από τις ζωικές ομάδες καί ή εικόνα του κόσμου ξεκαθάρισε μπρός της. Άπό τότε πού ύψώνοντας εκθαμβος τό βλέμμα ό άνθρωπος πρós τόν έναστρο ουρανό, μέ τήν άρμονική λειτουργία των φαινομένων του, άρχισε νά συλλαμβάνει τήν ιδέα ενός δημιουργού Νοϋ, δέν έπαψε νά ρωτάει για τό ποιός, πώς, γιατί...

Τό πέρασμα τῶν χιλιετηριδῶν ὀργάνωσε τήν ἀνθρώπινη σκέψη, ἔδωσε ὠθηση στίς ἀφηρημένες νοητικές συλλήψεις, ἡ φαντασία ἔκανε φτερά καί περιπλανήθηκε στίς περιοχές τοῦ ἀγνώστου. Ἡ ἀνθρώπινη ἐπιστήμη εἶναι πανίσχυρη σήμερα τόσο στήν ἐξερεύνηση τοῦ ἀπείρωσ μικροῦ, πού εἶναι ὁ ἐλάχιστος χῶρος ἑνός ὑλικοῦ ἀτόμου, ὅσο καί τοῦ ἀπείρωσ μεγάλου, ἀγγίζοντας τά ἀκρότατα ὄρια τοῦ δημιουργημένου σύμπαντος. Δέν θά ἀσχοληθοῦμε, βέβαια, μέ τά δεδομένα τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιστήμης, πού εἶναι ρευστά καί μεταβλητά μέσα στό χρόνο. Δέν ἔχουν περάσει πολλοί αἰῶνες ἐξ ἄλλου ἀπό τότε πού ὁ δυτικός κόσμος, κάτω ἀπό τό κράτος τοῦ θρησκευτικοῦ κατεστημένου, ἤθελε τή μικρή Γῆ στό κέντρο τοῦ Σύμπαντος, μέ τόν ἥλιο καί τούς πλανῆτες νά περιστρέφονται γύρω της. Ἐνῶ ὄχι μόνον ὁ Πυθαγορισμός στήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί ἡ Ἰνδία, ἡ Χαλδαία, ἡ Αἴγυπτος, ἐγνώριζαν χιλιάδες χρόνια πρὶν ἀπό τόν Γαλιλαῖο καί τόν Κοπέρνικο τό Ἡλιοκεντρικό σύστημα. «Δέκα οὐράνια σώματα περιστρέφονται γύρω ἀπό τό κεντρικό πῦρ» καί «ἡ γῆ κινεῖται τρεπτικῶς κατὰ κύκλον λοξόν περὶ τό μέσον πῦρ» διδάσκει ἡ κοσμογονία τῶν Πυθαγορείων εἴκοσι ἕναν αἰῶνες πρὶν ἀπό τόν Γαλιλαῖο⁽¹⁾. Ἐνῶ σέ ἄλλες κοσμογονικές παραδόσεις γίνεται μνεία καί γιά πλανητικές σφαῖρες ἀπό ὑψηλὰ ἄορατη, λεπτότερη ἀπό τή φυσική, πού συνυπάρχουν καί συνεργάζονται μέ τίς ὀρατές σφαῖρες μέσα στό ὅλο σύστημα. Σήμερα ἡ θεωρία τοῦ Laplace, σύμφωνα μέ τήν ὁποία τό ἡλιακό σύστημα ἔχει προκύψει ἀπό ἕνα πρωταρχικό περιστρεφόμενο νεφέλωμα, καθώς καί ἡ θεωρία τοῦ Lemaître ὡς πρὸς τό διαστελλόμενο καί συστελλόμενο σύμπαν, δέν ἀπέχουν πολύ ἀπό τήν ἐσωτερική ἀποψη καί τήν πραγματικότητα. Μέ τή βασική, ὡστόσο, διαφορά ὅτι τά συμπεράσματα τῆς ἐπιστήμης, στηριζόμενα μόνο στήν παρατήρηση τῶν φαινομένων καί τήν κατ' αἴσθησιν ἐμπειρία, δέν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τή μιά πρωταρχική καί θεμελιώδη Ἀρχή, πού σάν ὑπερβατικός μίτος συνδέει τά φαινόμενα ἀναμεταξύ τους, τά διαφωτίζει, τά ἐξηγεῖ καί τά αἰτιολογεῖ. Εἶναι ἴσως ἐτσι πιό κοντά πρὸς τήν ἀλήθεια ὁ ἀνιμισμός, ὁ ψυχισμός τῶν πρωτογόνων, ἀπό τήν ξερὴ ὑλιστική ἀποψη τοῦ σημερινοῦ ἐπιστήμονα. Παρατηρώντας καί μελετώντας τό μέρος ὁ ἄνθρωπος, ἐγινε κοντόφθαλμος, ἔχασε τή θέα καί τήν ἐποπτεία τοῦ ὅλου.

Αὐτήν ἀκριβῶς τή χαμένη ἐποπτεία, τόσο ὡς πρὸς τόν Μικρόκοσμο ὅσο καί τόν Μακρόκοσμο, ἔρχεται νά μᾶς προσφέρει ἡ σοφία τῶν ἀρχαίων φιλοσοφικῶν παραδόσεων, χωρίς θεωρίες ἀλληλοσυγκρουόμενες καί διαψευδόμενες μέσα στό χρόνο. Οἱ συλλήψεις τῆς ἀρχαίας σοφίας δέν ἀναιροῦν τίς ἐπί μέρους ἀνακαλύψεις τῆς θετικῆς ἐπιστήμης, ἀντίθετα τίς προεκτείνουν, τίς συμπληρώνουν καί τίς φωτίζουν. Ἐνῶ παράλ-

(1) Ἡ ἐπιστήμη μόλις τίς τελευταίες δεκαετίες (1930) ἔχει διαπιστώσει τήν ὑπαρξη τοῦ 10ου πλανῆτη τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, μετὰ τόν Οὐρανὸ καί τόν Ποσειδῶνα, πού εἶναι ὁ Πλούτων, στίς ἐσχατες περιοχές τοῦ ἡλιακοῦ χώρου.

ληλα και οι έπιστημονικές ανακαλύψεις – κατακτήσεις και αυτές του έξελισσόμενου ανθρώπινου νοῦ – έπιβεβαιώνουν, έπαληθεύουν και στερεώνουν τις δοξασίες της αποκεκαλυμμένης Γνώσης. Γιατί ὅ,τι δέν είναι λογικό δέν μπορεί νά υπάρχει στό Σύμπαν. Έκείνο πού μάς φαίνεται παράλογο είναι αυτό πού ξεπερνάει κάθε φορά τή νοητική αντίληπτικότητα μας.

«Ψυχῆς οὐ» φύσιν άξίως λόγου κατανοῆσαι, οἶει δυνατόν είναι, άνευ τῆς τοῦ ὄλου φύσεως;» Πλάτων – Φαῖδρος

«Μερικοί σπουδαστές τῆς Θεοσοφίας και τοῦ Έσωτερισμοῦ γενικά – λέγει ἡ Μπέζαντ – θεωροῦν περιττό τό νά άπασχολήσουν τόν νοῦ τους μέ κοσμογονικές θεωρίες, νομίζοντας πió χρησιμη τῆ μελέτη τοῦ έαυτοῦ. Ἡ άλήθεια, ώστόσο, είναι ὅτι δέν μπορούμε νά κατανοήσουμε οὔτε τήν ἴδια τῆ δικῆ μας φύση και τῆ δικῆ μας θέση, αν δέν ἔχουμε συγχρόνως κάποια ἰδέα τῆς σχέσεώς μας μέ τό ὄλον. Ἡ έξερεύνηση τοῦ Μακροκόσμου βοηθά και συμπληρώνει τήν έξερεύνηση τοῦ Μικροκόσμου, πού είναι πλασμένος κατ' εικόνα του. Κι' άκόμα, ἡ ὄλη Θεοσοφική Διδασκαλία άξιοποιεῖται καλύτερα ὅταν διαπιστώνουμε ὅτι είναι σέ θέση νά δεισοῦδει άφοβα μέσα στήν έπιστημονική σφαῖρα. Γιατί είναι άνάγκη άπαραίτητη ὄλες οἱ πνευματικές άλήθειες – αν πράγματι είναι άλήθειες – νά μπορούν νά χρησιμοποιοῦνται μέ πνεῦμα έπιστημονικό, ὅπως και οἱ χημικές αντίδράσεις. Για τόν λόγο αὐτόν μία έστω και γενική σύλληψις τοῦ ὄλου κοσμικοῦ σχεδίου, είναι ὄχι μόνον ένδιαφέρουσα και συναρπαστική, αλλά και άπαραίτητη. Βοηθά τόν άνθρωπο νά συλλάβει τοῦς άναλοῖωτους νόμους, σύμφωνα μέ τοῦς ὁποίους εργάζεται ὁ Θεός σέ ὄλη τῆ δημιουργία, διαλύει άμφιβολίες, φωτίζει και συμπληρώνει τῆ γνώση τοῦ Μικροκόσμου, έμφανίζοντας τό ένιαίο τῆς φύσεως. Ἡ νοητική έξ άλλου θεώρηση τοῦ Κοσμικοῦ Σχεδίου, κάνει τῆ φαντασία νά κινεῖται στίς άφηρημένες συλλήψεις, πού είναι συλλήψεις μαθηματικές, και νά εργάζεται στή σφαῖρα τών άφηρημένων έννοιών, πού άπτόνται τών πνευματικῶν πεδίων. Γι' αὐτό και μέσα σέ ὄλες τίς έσωτερικές Σχολές ὑπῆρχε πάντα ἡ διδασκαλία τών μαθηματικῶν και τῆς γεωμετρίας».

«Neti... Neti...»

Τά ὅσα μπορεί νά πραγματοποιηθῆ κανείς ώς πρός τῆ γέννηση και τῆ λειτουργία τοῦ Μακροκόσμου δέν άποτελοῦν παρά ένα άμυδρό μόνον σκιαγράφημα τῆς ὄλης πραγματικότητας, μιᾶς πραγματικότητας άφαντάστου μεγαλείου και ώραιότητας, μαθηματικῆς άκρίβειας και άρμονίας, πού συντελεῖται σέ πολύ περισσότερες διαστάσεις άπ' ὄσες μπορεί νά συλλάβει ὁ άνθρωπος νοῦς. Για τόν λόγο αὐτόν κάθε άπόπειρα περιγραφῆς τοῦ καταπληκτικοῦ αὐτοῦ ὄραματος πού λέγεται «Θεῖον Σχέ-

διον», άπλου στή σύλληψη του, πολύπλοκου ώστόσο στήν πραγμάτωσή του, όσο παραστατική και άν είναι μέ τά ανθρώπινα μέτρα έκφράσεως, δέν μπορεί παρά νά είναι φτωχή, παραμορφωμένη ή και έσφαλμένη άκόμη. «Neti... Neti...» διδάσκει ή ινδική σοφία, έπισημαίνοντας τήν αδυναμία και τούς περιορισμούς του ανθρώπινου νου: «Δέν είναι ούτε έτσι... ούτε έτσι... Όπως και νά περιγραφούν τά πράγματα, δέν είναι έτσι». Όχι μόνο δέν γνωρίζουμε τήν όλη πραγματικότητα, αλλά θά πρέπει νά άμφιβάλλουμε και γι' αυτά πού νομίζουμε ότι γνωρίζουμε. Και κάτι άλλο. Μιλώντας για Μακρόκοσμο και για Σύμπαν, δέν έννοούμε τό Σύμπαν όλόκληρο, αλλά τό δικό μας μικρό Σύμπαν, τό Ήλιακό σύστημα, μέσα στό όποιο και έμεις ανήκουμε σαν Μονάδες πνευματικές πρós εξέλιξιν. Όσο για τά πió πέρα από τόν μικρό αυτόν δικό μας κόσμο, μπορούμε κατ' αναλογίαν νά συμπεράνουμε ότι θά πρέπει νά ακολουθείται μία διαδικασία παράλληλη, σέ διαφορετική βέβαια εξελικτική κλίμακα για κάθε κόσμο, πού και αύτή ή άποκεκαλυμμένη σοφία δέν είναι σέ θέση νά γνωρίζει. Λέγεται ότι και οί πió ύψηλές πνευματικές Ίεραρχίες δέν μπορούν νά συλλάβουν τά έσχατα μυστικά του Θεου. Και αυτός άκόμη ό Ήλιακός Λόγος, ό Ishwara, ό Δημιουργός του συστήματος δέν είναι άλάνθαστος όταν παραλαμβάνει τίς ιδέες και τά άρχέτυπα του Σχεδίου του από τή διάνοια του Γαλαξιακού Λόγου, του Μανου του Γαλαξία, καθώς και ό τελευταίος Αυτός όταν τά παραλαμβάνει από τή διάνοια του Κοσμικού Λόγου.

«Έν Κράτος, εις Δαίμων, μέγας, άρχός άπάντων» Όρφικό

Σύμφωνα μέ τίς δοξασίες τών έσωτερικών παραδόσεων, τό Σύμπαν άποτελεί έναν ζωντανό όργανισμό, αιώνιο, αυτόδύναμο και αυτόγέννητο, γεννιέται δηλ. μέσα από τόν ίδιο τόν εαυτό του, φύεται μέσα από τήν άκατάστρεφτη ρίζα του. Είναι «Άπάτωρ» και «Αυτόπάτωρ» κατά τόν Όρφισμό. «Πατρομητέρα» και «Απυραδάκα» [Χωρίς γονείς] κατά τόν Ίνδουισμό. Ως μόνο γενεσιουργό αίτιο του Κόσμου φέρεται νά είναι ή Άνάγκη, ή έσωτερική αναγκαιότης του Δημιουργού νά έκδηλωθει άντικειμενικά και νά διαμοιραστή. «Θά πολλαπλασιαστώ» μονολογεί ό Βράχμαν, στήν έπιθυμία του νά δημιουργήσει τόν κόσμο.

Ό Κόσμος είναι Ζωή. Ζωή και Κόσμος είναι δύο πράγματα ταυτόσημα. Ό Κόσμος ζει σαν ένα όλο, παρέχοντας ταυτόχρονα τή δυνατότητα ζωής και ύπαρξης στα δημιουργήματά του. Άλλά ό Κόσμος είναι και «πάνσοφος» είναι «άριθμός», άκρίβεια και άρμονία, και σαν τέτοιος διέπεται από νόμους σταθερούς και άπαραβίαστους σ' όλες τίς λειτουργίες του. Είναι χάρις στήν άκλόνητη και άπαραβίαστη αύτή νομοτέλεια πού τό πρωταρχικό χάος μεταβάλλεται σέ Κόσμο, τό A-Dharma έξελίσσεται και γίνεται «Dharma».

«Τά ἄνω ὄπως καί τά κάτω. Τό ἀπείρως μεγάλο ὄπως καί τό ἀπείρως μικρό» Ἑρμητικό

Ὁ κοσμικός Νόμος εἶναι καθολικός, ἔχει δηλ. γενική ἐφαρμογή, τόσο ὡς πρὸς τίς πραγματικότητες τοῦ Μικροκόσμου ὅσο καί τοῦ Μακροκόσμου. Θά μπορούσε νά πεί κανεὶς ὅτι ὁ Μακρόκοσμος ὑπαγορεύει τοὺς νόμους τοῦ στόν Μικρόκοσμο καί οἱ δύο κόσμοι λειτουργοῦν σέ συσχετισμό ὁ ἓνας μέ τόν ἄλλον. Ὁ κοσμικός Νόμος εἶναι κατὰ τόν ὀρφικό ὕμνο «τῶν ἀθανάτων καί τῶν θνητῶν ὁ ἀγνός ἄναξ». Εἶναι ὁ «ἀστροθέτης» πού ρυθμίζει, ἐλέγχει καί συγκρατεῖ τήν τάξη καί τήν ἁρμονία τῶν οὐρανίων πραγμάτων, γιά νά γίνει στή συνέχεια «σφραγίδα δικαία πόντου τ' εἰναίου καί γῆς», ἐξασφαλίζοντας καί γιά τά γήινα πράγματα μιὰ τάξη καί μιάν ἁρμονία ἀνάλογη μέ ἐκεῖνη τῶν ἐπουρανίων.

«Τῷ τῆς Ἀδραστείας θεσμῷ πάντα ὑπήκοα» Πρόκλος

Ἄνωτάτη Ἀρχή ἐφορεύουσα ἐπὶ τῆς κοσμικῆς Νομοτέλειας, σύμφωνα μέ τήν ἑλληνική παράδοση, ἡ Ἀδράστεια, κόρη τῆς Ἀνάγκης. Τό ἀναπόδραστο δηλ. τῆς ἀνάγκης τοῦ νά λειτουργεῖ τό Σύμπαν ὑποταγμένο στόν θεῖο Νόμο, γιά τήν πραγμάτωση τοῦ Θείου Σχεδίου, Σκοτεινή καί ἀπροσπέλαστη κοσμογονική θεότητα, ἡ Ἀδράστεια εἶναι κατὰ τόν Ὀρφισμό ἡ «πάρεδρος τοῦ Διός», ἡ δεινή καί ἀκαταμάχητη, κρατώντας ἐπάνω στά γόνατά της τήν «ἀδαμάντινη ἄτρακτο» γύρω ἀπό τήν ὁποία περιστρέφεται τό Σύμπαν ὀλόκληρο, φρουρώντας καί αὐτόν ἀκόμη τόν Δημιουργό. Ὁ «ὀφθαλμός τῆς Ἀδραστείας» εἶναι ὁ ὀφθαλμός τῆς Δίκης «ὁ τά πάνθ' ὀρών», πού ἐποπτεύει τήν κοσμική Νομοτέλεια. Γιά τόν λόγο αὐτόν ἡ Ἀδράστεια φέρεται σάν ἡ Μητέρα τῶν Μοιρῶν, γιά νά γίνει στή συνέχεια μαζί μέ τήν Νέμεση «ἡ ἐπὶ πᾶσιν τιμωρός» γιά κάθε ἀθέτηση ἢ παράβαση ἠθικῆς τάξεως στό συνειδησιακό καί πνευματικό σύμπαν.

«Ἀπείρους εἶναι τοὺς κόσμους καί μεγέθει διαφέροντας, τοὺς μὲν αὖξασθαι, τοὺς δὲ ἀκμάζειν, τοὺς μὲν γίγνεσθαι, τοὺς δὲ ἐκλείπειν»

Λεύκιππος

Ὁ κοσμικός Νόμος εἶναι κατὰ τόν Ὀρφισμό ἓνας. Εἶναι ὁ Νόμος, ἡ προκαθορισμένη καί ἀκριβῆς διαδικασία, πού ὀδηγεῖ τό Σύμπαν πρὸς τήν πραγμάτωση τοῦ Θείου Σχεδίου, ἐμπεριέχοντας μέσα της ὅλους τοὺς ἄλλους νόμους, στοὺς ὁποίους μερίζεται κατὰ τήν πρόοδο τοῦ ἔργου.

Πρῶτος καί θεμελιώδης νόμος μέ καθολική ἐφαρμογή τόσο στόν Μικρόκοσμο, ὅσο καί στόν Μακρόκοσμο, ὁ νόμος τῆς Ἐξελίξεως. Ὁ νόμος πού προσανατολίζει κάθε πράγμα, ἀπό τό ἀπείρως μικρό ἕως τό ἀπείρως

μεγάλο πρὸς τὴν ἐκδήλωση, μέσα στοῦ χρόνου καὶ τὸν χῶρο, τῆς ἐντελέχειάς του, τοῦ κεκρυμμένου Λόγου του.

Ἡ δημιουργία δὲν εἶναι σέ τίποτε στατική καὶ τελειωμένη. Τὰ πάντα γίνονται καὶ θὰ γίνονται μὲς στὸν ἀτέρμονα χρόνο. Ὁ Πατὴρ – ὁ Δημιουργὸς τοῦ Συστήματος – ἐργάζεται μέχρι σήμερα καὶ θὰ ἐργάζεται πάντα. Εἶναι ὁ ἀριθμὸς ὁ «ἐς αἰεὶ συντελούμενος» τοῦ Πυθαγορισμοῦ καὶ ἡ «ἐς αἰεὶ ἀναπτυσσομένη πραγματικότητα» τοῦ Ἀβερρόη. Στὸν Μικρόκοσμο ἐξελλίσσεται ἡ ὕλη, ἐξελλίσσεται ἡ ζωὴ καὶ ἡ μορφή, καὶ παράλληλα μ' αὐτὰ ἐξελλίσσεται ἡ ἀτομικὴ συνείδησις καὶ τὸ πνεῦμα. Στὸν Μακρόκοσμο – σέ συσχετισμὸ καὶ παράλληλα μὲ τίς ἐξελλίξεις τοῦ Μικροκόσμου – ἐξελλίσσονται οἱ πλανητικὲς σφαῖρες, γίνονται πρὸ φωτεινὲς καὶ αἰθέριες, κατάλληλες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη πάνω σ' αὐτὲς μιᾶς ζωῆς ἀνωτέρας τάξεως. Μαζὶ μὲ τίς πλανητικὲς σφαῖρες ἐξελλίσσονται τὰ πλανητικὰ συστήματα σέ συστήματα πρὸ λαμπρά, αὐτόφωτα καὶ αὐτοδύναμα. Ἐξελλίσσονται οἱ Ἥλιοι καὶ οἱ Ἡλιακοὶ Λόγοι, ἐξελλίσσονται οἱ Θεοί, οἱ μεγάλες πνευματικὲς Ὀντότητες πού διακυβερνοῦν τὰ συστήματα, ἐξελλίσσεται τὸ Σύμπαν ὁλόκληρο. Μία μεγαλειώδης διηλεκτικὴ πορεία, φοβερὰ ἀργή γιὰ τὴ δική μας ἐν χρόνῳ ἀντίληψη, ἓνα παιχνίδι ὡστόσο, ἀνάλαφρο καὶ διασκεδαστικὸ στὰ χέρια τοῦ Ὑπέρατου Νοῦ. «Ὁ Θεὸς παίζει δημιουργώντας» λέγει ἡ ἰνδικὴ σοφία. Καὶ ὁ Ἡράκλειτος: «Ὁ κόσμος ἐγένετο ὡς παιδιὰ τίς ὑπὸ τοῦ Διός».

Δὲν ὑπάρχει ἄλλη διαδικασία στὴ φύση ἀπὸ τὴ βαθμιαία καὶ ἀσφαλῆ αὐτὴ μετάβαση, πού εἶναι ἡ Ἐξέλιξις. Ἡ φύσις δὲν πορεύεται μὲ ἄλματα, ὅπως καὶ στὴν ἀτομικὴ ζωὴ δὲν γίνεται νὰ μεταπηδῆσει κανεὶς ἀπὸ τὴ βρεφικὴ ἡλικία καὶ νὰ περάσει ἀπότομα πρὸς τὴν ὠριμότητα, χωρὶς τὴ μεσολάβηση τῆς παιδικῆς καὶ τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Καὶ ὅπως στὸ ἄτομο, ἔτσι καὶ στὸ Σύμπαν κάθε μορφικὸ φαινόμενο ἔχει τὴν παιδική, τὴ νεανικὴ καὶ τὴν ὠριμὴ ἡλικία του.

Ἡ νοητὴ γραμμὴ τὴν ὁποία ἀκολουθεῖ ἡ ἀνοδικὴ αὐτὴ πορεία στὸ Σύμπαν εἶναι ἡ ἔλιξις, ὁ σπειροειδὴς κύκλος, τὸ ξετύλιγμα. Δὲν ἀκολουθεῖ ἡ Ἐξέλιξις κύκλο κλειστὸν, γιὰ αὐτὸ θὰ ἐσήμαινε μιὰ ἀέναη ἐπιστροφή πρὸς τὰ ἴδια σημεῖα. Ὅσο γιὰ τὴν εὐθεία γραμμικὴ κίνηση, αὐτὴ εἶναι ἀγνωστὴ στίς λειτουργίες τοῦ Σύμπαντος.

Ἡ σπειροειδὴς φορὰ τῆς Ἐξέλιξεως, ἀπὸ τὸ ἀπείρως μικρὸ, πού εἶναι τὸ ὑλικὸ ἄτομο⁽¹⁾ ἕως τὸ ἀπείρως μεγάλο ἑνὸς πλανητικοῦ συστήματος, εἶναι κάτι τὸ ἀσύλληπτο στὴν πολυπλοκότητά του. Ὑπάρχουν ἀναρίθμητες σπεῖρες δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν, ἰδεῶν καὶ ἀρχετύπων μορφῶν, ἐλιγμένες μέσα στὴν ὕλη κατὰ τὸ πρωταρχικὸ ἢ κοσμογονικὸ στά-

(1) Καὶ ἡ ἐπιστῆμη σήμερα διαπιστώνει ὅτι τὸ ὑλικὸ ἄτομο εἶναι, μιὰ σπεῖρα δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν.

διο – τό κατιόν τόξο τῆς ἐλίξεως τῆς Ζωῆς μέσα στήν ὕλη – καί ἡ συσπειρωσις αὐτή συνεχίζεται ἕως τό Ναδίρ τῆς ὑλικῆς πυκνότητος, πού εἶναι ἡ φυσική ὕλη. Γιά νά ἀρχίσει στή συνέχεια κατά τό ἀνιόν τόξο – πού εἶναι καί τό καθαυτό ἐξελικτικό στάδιο – ἡ σταδιακή καί πάλι ἐξοδος τῶν σπειρῶν σέ ἐκδηλωμένες πνευματικές καί συνειδησιακές ικανότητες. Τό πρῶτο στάδιο εἶναι μιά διαδικασία προπαρασκευῆς, ὀργάνωσης καί ζωογόνησης τῆς ὕλης, γιά τήν ἐμφάνιση τῆς μορφῆς καί στή συνέχεια ὀργάνωσης τῆς μορφῆς γιά τή σύνδεσή της μέ τό πνεῦμα. Ἡ θεία Ζωή θάβεται μέσα στήν ὕλη καί τή μορφή, ὅπως οἱ σπόροι τόν χειμῶνα μέσα στό χῶμα, γιά νά βλαστήσει μέσα ἀπ' αὐτήν καί νά ἀποδώσει τόν θεῖο καρπό της. Τό πρῶτο εἶναι στάδιο δυνητικό, τό δεύτερο ἐνεργητικό.

Ὁ κόσμος πρὶν γεννηθῆ ὑπάρχει σάν μιά ἰδέα, σάν σύλληψη νοητική στή διάνοια τοῦ Δημιουργοῦ, ζητώντας νά ἐκδηλωθῆ καί νά λάβει ὑπόσταση ἀντικειμενική μέσα ἀπό τήν ὕλη. Κατά τόν ἴδιο ἄλλωστε τρόπο καί ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ζητᾶ νά πραγματώσει μιά ἰδέα, ἓνα σχέδιο, μιά σύλληψη καλλιτεχνική, θά ἀναζητήσῃ πρῶτα καί θά ὀργανώσῃ τό κατάλληλο ὑλικό. Στή συνέχεια θά περάσῃ τήν ἰδέα του μέσα στό ὑλικό – θά συνδέσῃ τό ὑλικό μέ τήν ἰδέα – ἀναγκάζοντάς το νά ὑποτάσσεται ὁλοένα καί περισσότερο πρὸς τή βούλησή του, μέχρις ὅτου αὐτό ἀποδώσῃ τή μορφική σύνθεση, πού θά γίνῃ ὁ ἐκφραστής τῆς ἰδέας του. Ὅ,τι δημιουργεῖται εἴτε ἀπό τόν Θεό, εἴτε ἀπό τόν ἄνθρωπο, ἀρχίζει πάντα ἀπό μιά νοητική σύλληψη. Γιατί μόνον ὁ Θεός καί ὁ ἄνθρωπος μετέχουν τοῦ Νοῦ.

«Μεταβάλλον ἀναπαύεται» Ἡράκλειτος

«... Εἶτα πάλιν ἄρχεσθαι τῆς γενέσεως καί ταύτην πᾶσι τοῖς κόσμοις γίνεσθαι μεταβολήν» Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος

Τό Κοσμικό Σχέδιο πραγματώνεται μέ τήν Ἐξέλιξη καί ἡ Ἐξέλιξις γιά νά πραγματωθῆ ἔχει ἀνάγκη ἀπό τήν Ἐπανεναρκοῦσα τῶν μορφῶν τῆς ἐξελισσομένης ζωῆς. Δεύτερος νόμος, συνδεδεμένος ἀναπόσπαστα μέ τήν Ἐξέλιξη, ὁ νόμος τῆς Ἐπανεναρκοῦσεως ἢ τῆς Μετεναρκοῦσεως, μέ καθολική ἐφαρμογή καί στοὺς δύο κόσμους. Ὁ νόμος τῆς περιοδικῆς σύνθεσης καί ἀποσύνθεσης κάθε μορφῆς, γιά τήν πρόοδο καί τήν ἀνανέωση τοῦ ἔργου πού ἐπιτελεῖται διὰ μέσου τῆς μορφῆς. Εἶναι ὁ ἀένας κύκλος Ζωῆς-Θανάτου, Ἐγρήγορης-Ἵπνου, Ἀνάφλεξης & Ἀπόσβεσης, ἀντικειμενικῆς ἐκδήλωσης καί ἐπιστροφῆς πρὸς τό ἀνεκδήλωτο. Ἡ ἀποψις αὐτή δέν εἶναι μόνον ἀποψις τῆς ἰνδικῆς παραδόσεως, ὅπως ἐσφαλμένα ἔχει ἐπικρατήσῃ, ἀλλά δόγμα πανάρχαιο ὄλων τῶν ἐσωτερικῶν παραδόσεων, ὀρφικό βέβαια καί Πυθαγόρειο. «Ἐναν εἶναι κόσμον· γεννᾶσθαι τ' αὐτόν ἐκ πυρός καί πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατά περιόδους, ἐναλλάξ τόν σύμπαντα αἰῶνα», λέγει ὁ Ἡράκλειτος. Καί στήν Πα-

λαιά Διαθήκη συναντούμε τή φράση: «Ίδου ἐγὼ ποιῶ νέον οὐρανόν καὶ νέαν γῆν». Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη σήμερα διαπιστώνει ἀναφλέξεις καὶ ἀποσβέσεις οὐρανίων σωμάτων, ἀστρων, ἡλίων καὶ συστημάτων. Ζωῆ-Θάνατος, ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ἔργο, μὲ διπλῆ κίνηση, Φιλότης καὶ Νεῖκος, οἱ δύο ὄψεις ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος. «Τ' αὐτὸ τ' ἐνὶ ζῶν καὶ τεθνηκώς καὶ ἐγρηγορός καὶ καθεῦδον καὶ νέον καὶ γηραιόν· τὰ δὲ μεταπεσόντα ἐκεῖνα ἐστί, κ' ἐκεῖνα μεταπεσόντα ταῦτα» διατυπώνει καὶ πάλι μὲ τή σοφή του λακωνικότητα ὁ μέγας Ἐφέσιος φιλόσοφος. Περιοδική σύνθεση-διάλυση καὶ ἀνασύνθεση τῶν σφαιρῶν, τῶν πλανητικῶν καὶ τῶν ἡλιακῶν συστημάτων, πρὸς διαρκῆ πρόοδο καὶ ἀνανέωση τοῦ ἔργου, πού ἐπιτελεῖται διὰ μέσου αὐτῶν. Ἡ Ζωὴ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὴν μορφή, καὶ ἡ Ζωὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατο καὶ τὴ διάλυση τῆς μορφῆς.

Ἡ περίοδος τῆς ζωῆς, τῆς ἀντικειμενικῆς ἐκδήλωσης ὡς πρὸς τὰ φαινόμενα τοῦ Μακροκόσμου, εἶναι γνωστὴ στίς ἰνδικές παραδόσεις μὲ τὸ ὄνομα «Manvandara». Ἡ περίοδος τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸ ἀνεκδήλωτο, μὲ τὸ ὄνομα «Pralaya». Ὅλα τὰ μορφικά φαινόμενα τοῦ Μακροκόσμου περνοῦν διαδοχικὰ ἀπὸ τίς περιοδικές αὐτές ἐναλλαγές, πού φέρονται νὰ εἶναι ἰσόχρονες ὡς πρὸς κάθε φαινόμενο. «Πῦρ ἀπτόμενον μέτρα καὶ σβεννύμενον μέτρα» κατὰ τὸν Ἡράκλειτο. Ἔχουμε ἔτσι μικρά καὶ μεγαλύτερα «Manvandara – Pralaya». Τὰ μικρά μιᾶς πλανητικῆς σφαίρας, τὰ μεγαλύτερα μιᾶς πλανητικῆς ἀλύσου⁽¹⁾ καὶ τέλος τὰ μεγάλα «Manvandara – Pralaya» ὀλοκλήρου τοῦ Ἡλιακοῦ μας συστήματος, γνωστά ὡς «Μέρες καὶ Νύχτες τοῦ Βράχμαν». Αἰωνιότητες μικρές καὶ αἰωνιότητες μεγαλύτερες. Ἡ αἰωνιότης δὲν εἶναι ὁ ὅλος χρόνος, ἀλλὰ ἓνα μεγάλο, πεπερασμένο ὡστόσο χρονικὸ διάστημα.

Ἡ κατάσταση τῆς Pralaya δὲν εἶναι κατάσταση ἀνυπαρξίας – ὅπως καὶ ἡ ἀντίστοιχη μεταθανάτια κατάσταση τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς – ἀλλὰ περίοδος ἀνάπαυσης καὶ ἀπορρόφησης τῆς ἐξελικτικῆς ἐργασίας τοῦ Manvandara. Μέσα στὴν κατάσταση αὐτὴ τίποτε δὲν χάνεται, τὰ πάντα ὑπνώπτουν καὶ προετοιμάζονται, γιὰ τὴν προσεχῆ ἐξοδὸ τους στὸ φῶς μιᾶς νέας ἡμέρας δημιουργίας. «Οὐδὲν χρήμα γίνεταί, οὐδέ ἀπόλλυται· ἀλλὰ τὸ γίνεσθαι συμμιγεσθαι καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι διακρίνεσθαι» διδάσκει ὁ Ἀναξαγόρας τὸν 5ο π.Χ. αἰῶνα. Κάθε νέο Manvandara, ὅπως καὶ κάθε νέα ἀνθρώπινη γέννηση, ἀποτελεῖ μιὰ ἐπανενοσάρκωση τῆς θείας Ζωῆς πού ἐξελισσεται ἐπάνω σὲ μιὰ σφαῖρα, σ' ἓνα πλανητικὸ ἢ σ' ἓνα ἡλιακὸ σύστημα, ὀδηγώντας τὸ θεῖο ἔργο πρὸς μιὰ νέα βαθμίδα ἐπάνω στὴν ἀτέλειωτη ἐξελικτικὴ κλίμακα.

(1) Γιὰ τίς πλανητικές ἀλύσους θά γίνει λόγος στὴ συνέχεια τῆς μελέτης.

«Πάντα κατ' ανάγκην, τήν δι' αὐτήν ὑπάρχειν Εἰμαρμένην» Λεύκιππος

Ἡ Ἐξέλιξις προϋποθέτει τήν Ἐπανενοσάρκωση, καί ἡ Ἐπανενοσάρκωσις παράγει τό Κάρμα, τό Ἄντιπεπονθός, τήν Εἰμαρμένη τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ὁ νόμος τοῦ Κάρμα, μέ καθολική καί αὐτός ἐφαρμογή τόσο στόν Μικρόκοσμο ὅσο καί στόν Μακρόκοσμο, εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος τῆς κοσμικῆς Δικαιοσύνης, γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς κοσμικῆς ἀρμονίας καί τάξης. Στό ὑλικό σύμπαν ἐμφανίζεται σάν νόμος μηχανιστικῆς δράσεως καί ἀντιδράσεως, γιά νά μετασηματισθῆ στό συνειδησιακό καί πνευματικό σύμπαν σέ νόμο ἠθικῆς ἀνταποδόσεως καί ἠθικῶν κυρώσεων, ἀνταμοιβῆς ἢ τιμωρίας. Τίποτε δέν μπορεῖ νά ξεφυγεῖ ἀπό τή δράση τοῦ Νόμου αὐτοῦ, πού προσαρμύζοντας κάθε αἴτιο στό ἀντίστοιχο ἀποτέλεσμα, ἐπανορθώνει, συντονίζει καί ἐξισορροπεῖ τή λειτουργία τοῦ σύμπαντος. Γιά τόν λόγο αὐτόν στίς ἀρχαῖες θρησκευτικές παραδόσεις, οἱ πνευματικές Ἀρχές, οἱ ἐφορευούσες ἐπί τῆς κοσμικῆς Δικαιοσύνης, τόσο τῆς ἐπίγειας, ὅσο καί τῆς ἐπουράνιας, εἶναι ἀπό τίς πιό ἰσχυρές καί τίς πιό σοφές τῆς πνευματικῆς Ἱεραρχίας. Γιά τήν ἑλληνική ἀρχαιότητα ἰδιαίτερα, ἡ Δικαιοσύνη εἶναι ὁ ὑπέρτατος θεῖος Νόμος, καί στή συνέχεια ἡ ὑπέρτατη ἀνθρώπινη ἀρετή, ἰσότιμη μέ τήν ἀγάπη τοῦ Χριστιανισμοῦ. Γιατί ἡ Δικαιοσύνη, παρά τό αὐστηρό πρόσωπό της, ἐμπεριέχει μέσα της τήν Ἀγάπη – ὄχι μόνο τήν προσωπική, ἀλλά καί τήν καθολική – ἔτσι ὥστε ἀποτρέποντας κάθε δυσαρμονία, νά ἀποκαθιστᾷ, νά βοηθᾷ, νά ἀφυπνίζει καί νά καθοδηγεῖ.

Ὅπως δημιουργεῖται καί ὑφαίνεται τό ἀτομικό Κάρμα ἢ ἡ ἀτομική Εἰμαρμένη ἀπό τή δράση μιᾶς ἀνθρώπινης ὑπαρξης, στή συνέχεια τό οἰκογενειακό Κάρμα, γιά μιᾶ μικρή ομάδα ἀνθρώπων, πού συμπλέκονται κατά τή γήϊνη ζωή σ' ἕναν κοινό κλοιό αἰτίων καί ἀποτελεσμάτων. Τέλος, ὅπως ὑφαίνεται τό ὁμαδικό καί τό ἐθνικό Κάρμα γιά μιᾶ εὐρύτερη ομάδα ἀτόμων, κατά τόν ἴδιο τρόπο καί σέ συνάρτηση μέ τό Κάρμα τοῦ Μικροκόσμου, ὑφαίνεται τό Κάρμα τοῦ Μακροκόσμου, μιᾶς πλανητικῆς δηλ. σφαίρας, ὅπως ἡ Γῆ, ἐνός πλανητικοῦ ἢ ἐνός ἡλιακοῦ συστήματος. Τά πάντα εἶναι ὑποταγμένα στίς ἐπιταγές τοῦ νόμου αὐτοῦ, πού «τά μέτρα τοῦ μετρήματός του εἶναι τέλεια καί ἡ ζυγαριά τοῦ ζυγιματός του ἀλάθητα» κατά τήν Ἐλενα Μπλαβάτσου. Ἀκόμη καί αὐτός ὁ Ἥλιος, κατά τόν Ἡράκλειτο, «οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα, εἰδεμή Ἐρινύες μίν Δίκης ἐπικουρος ἐξευρήσουσιν».

«Πάντα τά ἐν τῷ κόσμῳ γινώσκουσιν ἄλληλα» Πυθαγορικόν

Ἄλλά ὑπάρχει καί ἕνας ἄλλος νόμος, συνυφασμένος μέ τόν νόμο τοῦ Κάρμα καί τῆς κοσμικῆς Δικαιοσύνης, πού εἶναι ὁ νόμος τῆς Ἀλληλοεπιδράσεως καί Ἀλληλεγγύης, τῆς παγκόσμιας συμπάθειας καί φιλίας, τῆς θείας Πρόνοιας καί Ἀγάπης. Νόμος καθολικός, διέποντας ὄχι μόνον ὅλα

τά μορφικά είδη πάνω στη γή, από την πέτρα και τό χόρτο ἔως τόν ἄνθρωπο, ἀλλά και ὅλες τίς πραγματικότητες τοῦ Μακροκόσμου.

Τό Σύμπαν ἀποτελεῖ, ὅπως εἶπαμε, μιάν ἀδιάσπαστη ἐνότητα, μέσα στήν ὁποία ὅλα εἶναι ἀδελφά, κύτταρα ἑνός ἐνιαίου ὀργανισμοῦ, πού ἔχουν πηγᾶσει ἀπό μιᾶ κοινή ἀρχή και φέρονται πρὸς μιᾶ μοῖρα κοινή. Ἕνας δεσμός κραταῖός, ἕνας ἄρρηκτος μίτος φιλότητας και συμπάθειας συνδέει τά πάντα, διαπερνᾷ τό εἶναι τους σάν ἕνα ρεῦμα μαγνητικό, κάνοντάς τα νά ἐπικοινωνοῦν μυστικά ἀναμεταξύ τους, νά ἀνταλλάσσουν δυνάμεις, νά ἔλκωνται και ν' ἀναζητοῦνται, νά ἀναγνωρίζονται διαισθητικά και νά ἀλληλοκατανοοῦνται. Εἶναι ὁ Ἕρως τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητας, ἀρχή θεία και ὑπερκόσμια, πού ταυτίζεται μέ τόν ἴδιο τόν Δημιουργό, ἐφόσον «ἐν τῷ Διί ὁ ἔρως ἐστίν», ὅμοια μέ τήν Ἀγάπη τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού και αὐτή ἐπίσης ταυτίζεται μέ τήν οὐσία τοῦ Δημιουργοῦ, ἐφόσον «ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν». «Τόν κόσμον εἰς φιλίαν ἤγαγεν και ταυτότητα πᾶσιν ἐνέσπειρε και ἔνωσιν... ἄλυτος οὖν ὁ κόσμος διὰ ταῦτα και παρ' αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος» λέγει ὁ Πρόκλος, βαθύς μελετητής και γνώστης τῆς ἀρχαίας Θεολογίας. Ἡ ὑπαρξη τοῦ νόμου αὐτοῦ κάνει τόν κόσμο παρά τῆ φαινομενική του σκληρότητα – καλόν και ἀγαθόν, ἔργο ἀγάπης και ὠραιότητας, γιατί: «πῶς θά μπορούσε Αὐτός πού δημιουργεῖ και δίνει ζωή, νά καταστρέφει ὁ ἴδιος αὐτή τῆ ζωή».

Σύμφωνα μέ τήν ἀρχή αὐτή τῆς παγκόσμιας Ἀλληλεγγύης, κάθε προηγμένη στήν ἐξελικτική κλίμακα μορφή, ἀναλαμβάνει ρόλο ἡγετικό και προστατευτικό πρὸς τίς ἄλλες πού ἐπονται, παρέχοντας τῆ συνδρομή, τῆ φυσική και πνευματική ἀκτινοβολία τῆς. Και ὅπως στόν Μικρόκοσμο, τό ἴδιο και στόν Μακρόκοσμο, ἕνας προηγμένος στήν ἐξέλιξη πλανήτης ἀναλαμβάνει τόν ἴδιο προστατευτικό ρόλο, μεταδίδοντας ἀπό τῆ ζωτική του ὑπεροχή και τό φῶς του πρὸς τοὺς ἄλλους σκοτεινοὺς ἀδελφούς του.

Εἶναι κατ' ἐπιταγήν τοῦ νόμου αὐτοῦ, πού οἱ σκοτεινοὶ ἀκόμη και ἐτερόφωτοι πλανῆτες τοῦ συστήματός μας ἔχουν ταχθεῖ σέ μιάν ὀρισμένη περιφορά γύρω ἀπό τόν ἥλιο, τόν πρεσβύτερο ἀδελφὸ τους, προσλαμβάνοντας φῶς ἀπό τό φῶς του και ζωή ἀπό τῆ ζωή του. Ἀκόμα, σύμφωνα μέ τίς πανάρχαιες ἰνδικές γραφές, ἡ Γῆ ἢ «Myalba»⁽¹⁾ ἢ σκοτεινὴ πατρίδα ὄλων μας, φέρεται νά εἶναι ἡ υἱοθετημένη ἀδελφή τῆς Ἀφροδίτης, τῆς «Shukra», τοῦ ἀστρου αὐτοῦ μέ τό μελιχρὸ αὐγινό φῶς και τήν φιλικὴ ὄψη, πού σύμφωνα μέ τίς ἐσωτερικές δοξασίες εἶναι ἕνας πλανῆτης πιὸ προχωρημένος ἀπό τῆ Γῆ στήν ἐξελικτική του πορεία. Γιὰ τόν λόγο αὐτόν πνευματικές ὀντότητες ἀπό τήν Ἀφροδίτη, φέρονται νά

(1) Myalba: Τόπος Κολάσεως.

ἔχουν ἔλθει ἄλλοτε πρὸς τὴ Γῆ, κομιστές τῆς πνευματικῆς τους βοήθειας πρὸς τὴ βρεφικὴ ἀνθρωπότητα.

Ὁ φυσικὸς Ἥλιος, πηγὴ καὶ δύναμη ζωοποιοῦσα καὶ συγκρατοῦσα τὰ πάντα ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ πεδίου, φέρεται σάν ἡ κατωτάτη ὄψις τοῦ Πνευματικοῦ Ἥλιου, τοῦ Ἡλιακοῦ Λόγου, τοῦ Ishwara, τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ συστήματος, ὁ φυσικὸς δηλαδὴ φορέας του, ἀπὸ ὕλη αὐτόφωτη, ἀτομικῆ⁽²⁾. Ὁ Δημιουργὸς σέ ὅλα τὰ πεδία εἶναι ἐνδεδυμένος μὲ ὕλη ἀτομικῆ.

Ὁ φυσικὸς Ἥλιος δὲν εἶναι ὁ Πατέρας – ὅπως πιστεύεται – τοῦ Ἡλιακοῦ μας συστήματος, ἀλλὰ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τῶν ἄλλων πλανητῶν, ὁ πρωτότοκος, ὁ πρῶτος τῆς «πλανητικῆς συγκομιδῆς» ἀπὸ τὴν ἐξελικτικὴ ἐργασία ἐνός προηγουμένου ἠλιακοῦ συστήματος μέσα στὸν ἴδιο χῶρο. Ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλος πλανήτης, μέσα στὴν ἐξελικτικὴ διαδρομὴ του, εἶναι προορισμένος ν' ἀποβῆ κάποτε ἓνας Ἥλιος, αὐτόφωτος καὶ αὐτοδύναμος, φυσικὸ κάτοπτρο ἐνός Δημιουργοῦ Λόγου.

Σύμφωνα μὲ τίς ἀπόψεις τοῦ Ἑσωτερισμοῦ καὶ αὐτὸς ὁ φυσικὸς Ἥλιος εἶναι πεδῖον Ἐξελίξεως πνευματικῶν ὄντοτήτων ἀνωτέρας τάξεως. Εἶναι ἐκεῖνοι οἱ Ἡλιακοὶ Πατέρες, οἱ Pitris τῆς Ἰνδικῆς παραδόσεως, οἱ Ἡλιακοὶ Ἡρώες τῆς ἑλληνικῆς, ὅπως ὁ Προμηθεύς, ὁ Κάδμος, ὁ οἰκιστὴς τῶν «Θηβῶν» ποὺ εἶχαν ἔλθει κατὰ καιροὺς ἐπάνω στὴ γῆ, κομιστές τοῦ θείου Πυρός πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Πίσω ἀπὸ τὸν φυσικὸ Ἥλιο, ὁ Πνευματικὸς, ὁ Ἡλιακὸς Λόγος, ὑπέρτατος Ἄρχων καὶ Κύριος τοῦ Συστήματος. Ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖον «τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ λεχθῆ, τίποτε νὰ κατανοηθῆ».

(Συνεχίζεται)

(2) Καὶ ἡ ἐπιστὴμὴ σήμερα δέχεται ὅτι ὁ Ἥλιος εἶναι ἓνας τεράστιος ἀτομικὸς ἀντιδραστήρας.

ΝΙΚΟΣ Α. ΤΕΝΤΑΣ

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Στιχηρόν τῆς ἐκδημίας Του

Στὴν κλίνη τῆς Ζωῆς ὁ θάνατος
ἀθάνατη τὴν Μνήμη ἀγιάζει.

Τὸ Σῶμα σιωπηλὸ σάν δωρική κολώνα
τῶν Ἐκκλησιῶν τὰ μύρα δέχεται τὰ θεῖα
καὶ γίνεται ὁ πηλὸς Ναὸς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ τελευταία προσευχὴ ἀγάπης μήνυμα.
Εὐχὴ ἐνότητος ὁ ἔσχατος ὁ λόγος.
Τὸ ὕστερο βλέμμα ἰκεσία ἀδελφοσύνης
Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πού μαζὶ αἰῶνες
ὕφαινον ὄραμα Κοινότητος εὐτυχισμένης
μουσικά σηκώνοντας με γνώμονα καὶ διαβήτη
τόξο καρδιάς τὴν ἀρετὴ ψηλά στά τείχη
τοῦ Βυζαντίου νά διαβοῦν εὐλογημένοι
οἱ Λαοὶ ἀπ' τὴν δουλειά καὶ τὴν εἰρήνη.

Τῶν Πατέρων ὁ ταπεινὸς διάκονος,
ὁ Μέγας τῶν πιστῶν ὁ Πατριάρχης
καὶ ἀδελφός Σεβασμιος τῶν ἀλλοφύλων
ὀδεύει Πνεῦμα στὸν λαμπρὸ Παράδεισο
ὅπου οἱ εἰρηνοποιοὶ τὴν δόξα ψάλλουν
τοῦ Τεκτονα τῆς ὁμορφιάς καὶ τῆς ἐλπίδας.

Τοῦ Κόσμου οἱ φωνές πικρές καμπάνες
τῆς γῆς θρηνολογοῦνε τὴν ὀρφάνια.
Στά οὐράνια, θριαμβὸς Χερουβικός ἡ Ἄρετή.
Οἱ αἶνοι τῶν ἁγίων Εὐδοκίας ἄγγελμα:

Ψυχὴ ἀπὸ ἀγάπη ζυμωμένη
Πνεῦμα στὴ γῆ θά κατεβαίνει
τὴν Οἰκουμένη στό φῶς νά ὀδηγεῖ...

Θεσσαλονίκη 1972

ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΑΣΑΡΔΑΝΗΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ Ο ΝΕΟΣ ΜΕΣΑΙΩΝ

“Όλοι βεβαίως γνωρίζουμε πώς ο Μεσαιών είναι μιά σκοτεινή περίοδος για τήν ανθρώπινη ιστορία. Από τήν εποχή τής παρακμής τής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ως τό τέλος τής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (395-1453 μ.Χ.). Φαίνεται ότι τήν εποχή αυτήν έμποδίστηκε ή ελεύθερη κυκλοφορία τών Ίδεών ανάμεσα στους ανθρώπους. Άγνωστες δυνάμεις (κακά «πνεύματα» αν θέλετε εις τήν θρησκευτικήν γλώσσαν) πανίσχυρες καί συνομωτικές, έπηρέασαν τά ανθρώπινα πράγματα καί ανέστειλαν τήν πρόοδο του Πολιτισμού καί τήν ανάπτυξιν του είδους “Άνθρωπος». Χίλια χρόνια περίπου χαμένα. Τραγικό! Πού νά όφείλεται άραγε τό Γεγονός; Έπιστημονικές έρευνες αξιώσεων δέν φαίνεται νά έχουνε γίνει, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, πάνω στο φοβερό αυτό Ντοκουμέντο, πού σημάδεψε τόσον βαρεία τήν ανθρώπινη Μοίρα. Θά ήτανε πολύ χρήσιμο νά γίνουν νομίζω. Φιλοσοφικά όμως θά μπορούσε, ίσως, νά επιχειρηθεί μιά απόπειρα προσέγγισης του θέματος, αν στοχαστούμε ότι ή αιτία υπήρξε ή συγκέντρωση μεγάλης ισχύος στά χέρια τών τότε «Ύπερδυνάμεων» ως πούμε. “Όπως παραδειγματός χάριν, ή παντοδυναμία τών Παπών, καί τών «έλέω Θεού Βασιλιάδων», οί όποιοι διαχειρίζονται έν όνόματι του... Θεού, έν λευκώ, σαν νόμιμοι πληρεξούσιοί του επί τής Γης τά ανθρώπινα πράγματα! Μέσα σέ αυτή τήν περίοδο έπεσαν καί χάθηκαν καί τά υπέροχα εκείνα μηνύματα του Ίησού – κυρίως από τόν τρίτο αιώνα καί πέρα – καί έγιναν φανατισμός καί «Σταυροφορίες» καί Φωτιά τής Πίστewς (άούτο ντά Φέ! τής Έρας Έξετάσεως, πού κάτω από τίς ίαχές του «μαζικοποιημένου» Λαού, καίει τούς «αιρετικούς»! Ύπάρχουσε βέβαια στόν Μεσαιώνα καί Μεγάλα ελεύθερα Πνεύματα. Μά χωρίς καμιά ύλική δύναμη, παρά μονάχα τή Σοφία του. Ζούνε μέσα σε κρυφές ομάδες, μέ προορισμό νά κρατήσουνε άναμένο τό ΦΩΣ τής Γνώσης, καί νά γλυτώσουνε από τό παρανάλωμα τής Πυράς. Ο Ντάντε γράφει τή Θεία Κωμωδία τό (1312-1314). Ο Βοκάκιος θά γράφει τό «Δεκαήμερό» του (1348-1353). Ο Γουτεμβέργιος θά ανακαλύψει τήν Τυπογραφία (1450). Ο χώρος του Πνεύματος καί τής Τέχνης, προετοιμάζεται ίσως νά δεχτεί τόν υπέροχο εκείνο Ύμέναιο, ανάμεσα στην Έλληνική Όμορφιά καί τόν Χριστιανικό Λόγο, πού όνομάστηκε ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ. Γνωστά βέβαια όλα αυτά εις τούς περι τήν Ίστοριαν έγκύπτοντας. Δέν θά θέλαμε βεβαίως νά... κομίσωμε γλαύκα εις Άθήνας. Ώστόσο νομίζουμε ότι

είναι χρήσιμα για να πατήσωμε στέρεα πάνω σέ αυτά, και να περάσωμε στά «καινούργια». Είναι δέ τά καινούργια, ό δικός μας Εικοστός αιώνας.

Ό Εικοστός Αιώνας λοιπόν, είναι αυτός πού τότε βλέπουμε, τόν αι-
 στανόμαστε και τότε ζοϋμε. Και πού σε λίγα χρόνια πρόκειται να τόν
 άποχαιρετίσωμε. Αιώνας προόδου και Πολιτισμού για τήν ανθρώπινη
 ιστορία, καθώς μάς άρέσει – βεβαίως – να τόν άποκαλοϋμε. Τι έννοοϋμε
 όμως όταν λέμε ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ; Έννοοϋμε άραγε τήν έπιστημονική, μόνο,
 πρόοδο και τήν άνάπτυξη τής Τεχνολογίας; Ή μήπως τήν διάσπαση του
 Άτόμου και τή δημιουργία «Πυρηνικών κεφαλών μεγατόνων; Ή μήπως
 άκόμη τά Διαστημόπλοια, τούς Πύραυλους και τις Βόμβες Νετρονίου; Ή
 τις άκτινες Λαϊζερ; Όλοι τό ξέρουμε ότι Πολιτισμός σημαίνει πρόδος
 στις ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟ. Δηλαδή καλλιέργεια του
 ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ. Ή μήπως όχι; Όστε να μπορέσει να δημιουργηθεί ένα
 βελτιωμένο είδος άνθρωπου, εύαισθητοποιημένου, ελεύθερου και
 υπεύθυνου. Καλλίτερης άς πούμε «ποιότητας» από τόν «μαζικοποιημέ-
 νο» άνθρωπο τής έποχής μας, πού καθώς όλοι τό βλέπουμε δέν είναι
 ικανός να λύσει τά προβλήματά του, και ίσως δέν τά έχει καν έπισημάνει
 (περί άλλα τυρβάζων), επειδή ό «μαζικοποιημένος» άνθρωπος δέν μπο-
 ρεί να είναι ούτε εύαισθητος, ούτε ελεύθερος, ούτε υπεύθυνος. Άπλώς
 χρησιμοποιείται και «καλλιεργείται» από τούς «Ήγέτας» σαν καλός
 «όπαδός» για να ζητοκραυγάζει τούς νικητές και να άποδοκιμάζει ή να
 έξοντώνει τούς νικημένους. Και έν τέλει καταλήγει να τρώει τις... σάρ-
 κες του! Φοβούμεθα λοιπόν ότι για τόν αιώνα μας οι συνθήκες κάθε
 άλλο παρά εύνοικές φαίνεται να είναι, για να δημιουργηθεί αυτός ό εύαι-
 σθητοποιημένος ελεύθερος και υπεύθυνος άνθρωπος. Τά δεδομένα
 στοιχεία προς έρευνα εύνοοϋνε μάλλον τήν άποψη πώς οδηγούμεθα
 στη δημιουργία ενός Νέου Μεσαίωνα. Έπειδή τά στοιχεία τής έποχής
 μας, έχουνε μία παράξενη όμοιότητα με τά στοιχεία του παλιού Με-
 σαίωνα.

Και πρώτο στοιχείο. Ή άναμφισβήτητη ύπαρξη «Ύπερδυνάμεων»
 στην έποχή μας. Ποιός μπορεί να τό άρνηθεί; Ή ν' άρνηθεί άκόμη τήν
 άπίθανη δύναμη Ίσχύος, Θεϊκή Δύναμη αν θέλετε, πού κρατάνε στά χέ-
 ρια τους οι σημερινές δύο Ύπερδυνάμεις; Νομίζω, οϋδείς έχέφρων.
 Έπισημαίνεται λοιπόν εδώ μία – σχετική βέβαια – όμοιότητα με τις έλέω
 Θεού Δυνάμεις του πρώτου Μεσαίωνα. Και οι σύγχρονες αυτές «Θεϊ-
 κές» άς πούμε, δυνάμεις ισχύος, βρίσκονται επίσης συγκεντρωμένες
 στά χέρια ενός Έπιστημονικού-Πολιτικού Έρατίου, μάλλον άμήτου.
 Πού μοιάζει με τόν «Μαθητευόμενο Μάγο» (του Ντυκά). Καθώς μάς τόν
 δίνει ό Ντύσενϋ, στο ξακουστό έργο του ΦΑΝΤΑΣΙΑ! Δεύτερο στοιχείο.
 Καλλιεργείται στην έποχή μας ένας έξαλλος φανατισμός άνάμεσα
 στους όπαδούς διαφόρων «Ίδεολογιών», πού εξαγριώνει τούς ανθρώ-

πους και δημιουργεί ένα είδος «Σταυροφόρων» του Παλαιού Μεσαίωνα. Αυτό το βλέπουμε όλοι πατώντας απλώς το κουμπί της τηλεόρασής μας στα δελτία ειδήσεων! Μαζικοποιημένες συγκεντρώσεις ανθρώπων με ύψωμένες γροθιές. Και όταν το χέρι είναι γροθιά – καθώς το ξέρουμε – δέν προσφέρεται για... χειραψία, βεβαίως. Μιά παρένθεση τώρα. Ο μεγάλος ψυχίατρος Κάρλ Γιούγκ, θά μās πεί, για τή «μαζικοποίηση». Αυτό τόν μοντέρνο πολιτικό όρο πού τόση γίνεται κατάχρηση, από τούς σύγχρονους «Ήγέτας», οι όποιοι φοβούμαι ότι άγνοούν τήν έπικίνδυνη έπιστημονική σημασία του. Θά μās πεί λοιπόν ο Κάρλ Γιούγκ: «Οι δυνάμεις πού άπελευθερώνονται από τή μαζική ψυχή είναι άνεξέλεγκτες και τυφλές, με άποδέσμευση άθέλητης φαντασίας πού είναι ή ειδική δραστηριότητα τής μαζικής ψυχής... Και φέρνει στην έπιφάνεια άποθημένα άπρόβλεπτα στοιχεία, πού κανεις ποτέ δέν είχεν ύποψιαστεί τήν ύπαρξή τους» (Κάρλ Γιούγκ: «Σχέσεις εγώ και ύποσυνείδητου). Δέν χρειάζεται νομιζω νά έκλαικεύσωμε τή σημασία τής έπιστημονικής αύτης διαπίστωσης. Άρκεί νά θυμηθούμε τó φαινόμενο «Χούλιγκανς» τής «πολιτισμένης» έποχής μας.

Αυτά λοιπόν και άλλα τινά είναι τά «σημεία» όμοιότητος πού δημιουργούν άνησυχίες σε πολλούς (και καλούς) εύαισθητοποιημένους άνθρώπινους έγκέφαλους. Άνησυχίες ότι ένας νέος παράξενος Μεσαιώνας, μās πλησιάζει έρποντας ύπουλα από τó Μέλλον. Έν μέσω ώραιων «ίδεολογιών» και «διακηρύξεων». Μέσα σέ όλόφωτες αίθουσες με θαυμαστά όπτικο-άκουστικά μέσα προηγμένης τεχνολογίας. Ή αν προτιμάτε νά τόν συναντήσετε, τó ύπουλο και παράξeno αυτόν Μεσαιώνα, μέσα σέ τεράστιες παραμυθένειες αίθουσες, θορυβωδών «Συναυλιών Μοντέρνας μουσικής». Έν μέσω μουσικών κραυγών. Όπου ή Νεολαία του Αιώνα μας «καλλιεργεί» τόν Ψυχοπνευματικό της κόσμο! Θά πήτε ίσως... «κινδυνολογίες». Έχουσι γνώσιν οι Φύλακες.

Πού είναι όμως οι «Φύλακες»; Αυτοί οι «Φύλακες» οι εύαισθητοι, οι Έλεύθεροι, οι Ύπεύθυνοι; Δέν φαίνονται ούτε στην Άνατολή, μηδέ στή Δύση. Έκτός αν ύπάρχουνε κάπου «άλλου» και δέν τούς βλέπουμε. Μακάρι νά ύπάρχουνε. Για νά έλπίσωμε τουλάχιστον σέ μία Νέα Άναγέννηση.

Κάποιες άνταυγίες Φωτός, ώστόσο, άρχισαν νά άναφαινονται στόν όριζοντα του Πλανήτη μας, με τήν τελευταία ύπογραφή τής Συμφωνίας τών δύο Μεγάλων Ρήγκαν-Κορμπατώφ, στην Ουάσιγκτων. (6-12-1987). Θά τά καταφέρουμε όμως οι Άνθρωποι νά τó κρατήσωμε άναμένο αυτό τó ΦΩΣ τής Έλπίδας; Μέχρις ότου ο Κύριος τών Δυνάμεων, Ός τά πάνθ' όρα, μās φωτίσει, με τήν Σοφία τής Γνώσης, με τήν Ίσχύ τής Τάξης, με τó Κάλλος τής Άγάπης; Για νά περάσωμε άπ' τó Νέο Μεσαιώνα, στην Νέα Άναγέννηση;... Είθε!

ΑΙΜΙΛΙΑ ΙΒΟΥ

ΚΑΤΑΤΕΜΑΧΙΣΜΕΝΟ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΟΣΙΡΙ

Κατατεμαχισμένο σώμα του Όσιρι
 – σώμα της Άληθειας μας –
 είμαστε τ' άναριθμητα σκόρπια κομμάτια σου
 στη γη, τη θάλασσα, τόν άγέρα.
 Καί πώς νά συναρμολογηθούμε
 για νά κάνουμε πάλι ν' άστράψει άπειρόμορφο
 μέ λάμψη ήλιων άμέτρητων
 τό θεϊκό σου κορμί.

Μέ θρήνους ή Ίσιδα άτέλειωτους
 περιπλανιέται στά μάκρη.
 Σχιζεί τά ίμάτια, σχιζεί τίς σάρκες
 άναζητά όδυρόμενη τά σκόρπια σου μέλη.
 Έκείνο τ' όνειρο τ' άχρονο – φλόγα ιερή –
 κατακαίει τό στέρνο της:
 Νά σ' άνταμώνσει μιά μέρα θεϊκό, όπως πριν,
 σύζυγό της
 πάνω στό άμόλυντο θεϊό κρεβάτι.

ΛΟΥΛΟΥ ΚΑΡΑΒΑ-ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Ή Σκέψη μου Όδεύει

Μέσα στην άβυσσο του Νου
 ή σκέψη μου όδεύει.
 Ζητά τόν δρόμο πού όδηγεϊ
 άπ' τά ούράνια ώς τη Γη
 άπ' τό σκοτάδι στην αύγή
 άπ' τη ζωή στον Άδη...

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΠΟΣΤ. ΚΥΡΙΑΚΗ

Ο J. KRISHNAMURTI, ΔΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑΝ. ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ, ΠΛΑΤΩΝΟΣ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ κ.ἄ.

Α. Κατά τόν Krishnamurti¹, ἡ ἐκπαίδευσις (Παιδεία), εἶναι θέμα Πρωταρχικῆς σπουδαιότητος. Ὁ διδάσκαλος οὗτος, ἐπέδειξε μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν δημιουργίαν ἑνὸς νέου τρόπου πνευματικῆς ζωῆς. Κατ' αὐτόν, ὅλα τὰ, μέχρι σήμερον, ἐφαρμοσθέντα συστήματα Παιδείας, εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ἀπέτυχον νὰ δημιουργήσωσι τόν τέλειον ἄνθρωπον, ἔχοντα ἀγάπην διὰ τόν συνάνθρωπον καὶ δι' ὅλα τὰ πράγματα τῆς Ζωῆς, ἀπηλλαγμένον φόβου, φθόνου, ἀπληστίας, σκληρότητος, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν, ἐξ ὧν, εἶναι πλήρεις, σχεδόν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ Γῆ, α) διεξάγονται εἰσέτι πολύνεκροι πόλεμοι, με ἀδιανόητον σκληρότητα, διότι τὰ πλείεστα τῶν κρατῶν, κυβερνῶνται ὑπὸ φιλοδόξων, ἰδιοτελῶν καὶ ἀνεντίμων κυβερνητῶν, ἀποσκοπούντων, ὅπως ἀποκτήσωσι πλοῦτον, δόξαν, δύναμιν, β) γίνονται πάσης φύσεως ἐγκλήματα, με ἀπερίγραφτον ψυχικὴν διαστροφήν καὶ γ) ἐπικρατοῦσι πείνα, κτηνωδία, βαρβαρότης, βία, ἐπιθετικότης, ἀποθηριώσις, ἐκμετάλλευσις καὶ ἐν γένει ἀθλιότης, εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, εἶναι παντοῦ ὅμοια· μόνον ὁ τρόπος ἐκφράσεώς της διαφέρει, ἀπὸ χώρας εἰς χώραν.

Ὁ Krishnamurti, ἀσχολεῖται με τὴν Παιδείαν, εἰς ὅλα σχεδόν τα βιβλία του, ὡς καὶ εἰς τὰς ὁμιλίαις του, αἵτινες ἔχουσι μαγνητοφωνηθῆ καὶ δημοσιευθῆ εἰς τεύχη. Εἰς τὰ βιβλία του ὁμως, ὑπὸ τοὺς τίτλους α) On Education – περὶ τῆς παιδείας – β) Life Ahead – ἡ Ζωὴ πρὸς τὰ Ἐμπρός – γ) This Matter of Culture – αὐτὸ τὸ θέμα τῆς μορφώσεως – καὶ δ) Education and The significance of Life – Παιδεία καὶ τὸ νόημα τῆς Ζωῆς, – ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς καὶ συστηματικῶς με τὴν Παιδείαν καὶ τὰ συναφῆ πρὸς ταύτην θέματα.

Διὰ τῆς ἀνά χειρας μελέτης, ἐπιχειροῦμεν, ὅπως ἐμφανίσωμεν τὸ θέμα τῆς παιδείας, βάσει τῶν ἀπόψεων τοῦ J. Krishnamurti, αἵτινες ἐκτίθενται εἰς τὰ διαληφθέντα τέσσαρα βιβλία, ὡς ἡμεῖς ἀντελήφθημεν ταύτας, ἐν συνδυασμῶ καὶ παραλληλισμῶ, πρὸς ἄλλας τινὰς σχετικὰς ἀντι-

1. Απεβίωσε τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1986.

λήψεις. Κατά τόν Krishnamurti, ὁ ἐκπαιδευτικός καί ὁ σπουδαστής, δέον νά τελοῦν ἐν ἐπικοινωνίᾳ, δι' ἐρωτήσεων, ἀποκρίσεων, ἀντερωτήσεων· δέν πρέπει νά ὑπάρχη σχέση ὑπεροχῆς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἐναντί τοῦ σπουδαστοῦ, ἀλλά μόνον τοιαύτη μαθήσεως, ὑπό τῶν δύο. Τό διδάσκειν, εἶναι δημιουργική ἐργασία· δέν εἶναι μόνον ἐπάγγελμα δι' εἰσπραξίμιο, πρὸς βιοπορισμόν. Κυρίως εἶναι κλίσις, ἀφιέρωσις ζωῆς· εἶναι κάτι τό ὁποῖον ἐπιθυμεῖ τις νά πράττῃ· εἶναι τό εὐγενέστερον λειτουργήμα, τέχνη ἀνωτέρας ποιότητος, διά δέ τήν ἀσκήσιν ταύτης, ἀπαιτεῖται ὑπομονή, στοργή καί ἀγάπη. Δέον νά ὑφίστανται συνεργασία μεταξύ τῆς οἰκογενείας τοῦ σπουδαστοῦ καί τοῦ σχολείου, ὡς πρὸς τόν τρόπον τῆς μορφώσεώς του. Οἱ ἄρρενες, δέον νά φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα μετά τῶν θηλέων. Ὁ ἀριθμός τῶν σπουδαστῶν, εἰς ἐκάστην τάξιν, ἢ εἰς ἕκαστον τμήμα ταύτης, δέον νά εἶναι περιορισμένος, ὁ δέ ἐκπαιδευτικός, πρέπει νά ἔχη μέγα ἐνδιαφέρον διά τήν ἐργασίαν του καί ἐπίσης, νά ἔχη ἐκπαιδευθῆ συμφώνως πρὸς τὰς ὡδε ἀναπτυσσομένας ἀπόψεις, ἄς, ὡς εἰκός, δέον νά ἔχη κατανοήσῃ. Ὅμοίως, δέον οὗτος νά ἔχη αὐτογνωσίαν, νά μὴ φοβῆται, νά μὴ χρησιμοποιῇ τό λειτουργήμα του πρὸς ἀπόκτησιν δυνάμεως, ἐπιρροῆς. Ὁ ἐκπαιδευτικός, ὅταν ἀσκή ὡς ἄνω, τό λειτουργήμα του, εἶναι εἰς βαθύτατα θρησκευόμενος ἄνθρωπος, ὑπό τήν κατωτέραν προσδιοριζομένην ἐννοίαν τῆς θρησκείας. Ἐξ ἄλλου, οἱ σπουδασταί, δέν πρέπει νά ἔχωσιν ὑπερβολικὴν ἀνεσιν, διότι αὐτῇ, προκαλεῖ ὕπνον καί μαλθακότητα, ἐτι δέ, καθιστᾷ τόν νοῦν ὀκνηρόν. Ὡσαύτως οὗτοι, δέον νά ἔχωσι καλὴν ὑγείαν, νά λαμβάνωσι κατάλληλον τροφήν, νά κοιμῶνται ἐπαρκῶς, νά εἶναι καθαροί, νά παιζῶσι καί νά ἐπιδίδωνται εἰς ἀσκήσεις.

Σημειωτέον ὅτι, διά τήν ἐφαρμογὴν τῶν ἀπόψεων τοῦ Krishnamurti, ἰδρῦθησαν ὑπ' αὐτοῦ καί λειτουργοῦσι πρότυπα σχολεῖα (εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, τὰς Ἰνδίας καί τήν Ἀγγλίαν, ἐν ὅλῳ τρία). Ταῦτα συντηροῦνται, ἐκ τῶν εἰσπράξεων, αἰτίνες πραγματοποιοῦνται ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν βιβλίων τοῦ Krishnamurti.

Β. Σκοπός τῆς ἐκπαιδεύσεως, δέν εἶναι μόνον τό νά μάθῃ ὁ σπουδαστής γραφήν καί ἀνάγνωσιν, ὡς καί τό νά μεταδώσῃ εἰς αὐτόν ὁ ἐκπαιδευτικός ὠρισμένας πληροφορίας καί γνώσεις, διά τήν ὑπ' αὐτοῦ ἀσκήσιν ὠρισμένου ἐπαγγέλματος, πρὸς βιοπορισμόν, ἀλλά κυρίως, τό νά βοηθηθῇ οὗτος ὑπ' αὐτοῦ:

Ι. Νά κατανοήσῃ τί εἶναι ὁ φόβος, ὑπό εὐρείαν ἐννοίαν καί πῶς θ' ἀπαλαγῇ τούτου, ὥστε νά ζῇ ἀφόβως καί ἐν ἐλευθερίᾳ.

Ὁ φόβος ὑφίσταται ἐν σχέσει μέ κάτι· π.χ. τήν περιουσίαν, τόν θάνατον, τήν ἀβεβαιότητα, ὡς πρὸς τήν εὐρεσίαν ἐργασίας καί τήν διατήρησιν ταύτης. Ἡ σκέψις περὶ τούτου, φέρει φόβον. Ὁ φόβος προέρχεται ἐκ τῆς προσδοκίας ἐπερχομένης λύπης· «φόβος εἶναι ἡ ἐκπληξίς ψυχῆς

ἐπὶ κακοῦ προσδοκία». (βλ.π. Πλάτωνος «ὄρους» 415 ε καὶ Νόμουσ 644c). Ἡ ἐξάρτησις ἑκτινος προσώπου (π.χ. τοῦ Ἐργοδότου, τοῦ προϊσταμένου κ.λ.π.), φέρει φόβον. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων, ἰδιαιτέρως δέ, οἱ πλέον ἡλικιωμένοι, ζῶσιν ἐν φόβῳ, διότι σκέπτονται μήπως ἀπολέσωσι τὴν ζωὴν των, τὰ ἀγαθὰ, τὴν υἰγιαν των. Ἡ ὑπὸ τινος μίμησις ἄλλου, φέρει φόβον, ἐκ τῆς σκέψεως, μήπως αὐτὴ δὲν εἶναι ἐπιτυχῆς. Ὅταν μιμώμεθα ἄλλον, καταλύεται ἡ Ἐλευθερία ἡμῶν. Ἡ ἐπιθυμία, ἣν ἔχω, ἵνα εὐρίσκωμαι ἐν ἀσφαλείᾳ, ἐσωτερικῇ καὶ ἐξωτερικῇ, φέρει εἰς ἐμέ φόβον. Ἡ τάσις πρὸς ἐπιτυχιαν, φέρει φόβον, ἐκ τοῦ ἐνδεχομένου τῆς ἀποτυχίας. Ἡ συμμόρφωσις πρὸς ἓν πρότυπον καὶ ἡ ὑπακοή εἰς διαταγὴν, Ἐντολὴν, πρὸς πειθάρχησιν, δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι θέσιν εἰς τὴν παιδείαν, διότι φέρουν φόβον. Ἡ ἐπιδίωξις διὰ ψυχολογικὴν ἀσφάλειαν καὶ ἰδία, ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου μετὰ θάνατον, φέρει φόβον εἰς δισεκατομμύρια ἀνθρώπων, εἰς Ἰνδίας καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου, οἱ πλεῖστοι τούτων, ἀποδέχονται τὴν αὐθεντιαν τοῦ Guru τοῦ διαλύοντος τὸ σκότος, τοῦ πνευματικοῦ διδασκάλου) καὶ ὑπακούουσιν εἰς τὰς ἐντολάς, ὑποδείξεις καὶ τὴν ἐν γένει διδασκαλίαν του, ἐπίσης ἐκ φόβου.

Ἡ διδασκαλία, ἐν τῷ σχολεῖῳ δέον νὰ γίνηται, οὐχὶ μὲ φωνάς, ἀπειλάς, τιμωρίας, ψυχολογικὸν καταναγκασμὸν πρὸς πειθάρχησιν, διότι ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων, προκαλεῖται φόβος εἰς τὸν σπουδαστὴν, ὁ δὲ νοῦς τούτου, ἐάν συμμορφωθῇ, θὰ λειτουργῇ ὡς μία ἀπλὴ μηχανή. Ὁ νοῦς, δὲν ἀλλάσσει, οὐδὲ τρέπεται πρὸς τὸ ἀγαθόν, διὰ τοῦ φόβου· ἀπλῶς ὑπακούει ἐξ ἀνάγκης, προσωρινῶς, συνεπειὰ φόβου.

Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ θεσμὸς τῶν ἐξετάσεων, εἶναι μὴ ὀρθός, διότι ἐκ τούτων, δὲν ἀποδεικνύεται ἡ ὑπεροχὴ σπουδαστοῦ τινός, οὔτε ἀφυπνίζεται ἡ νοημοσύνη του, ἀφοῦ ἡ ἐπιτυχία εἰς αὐτάς, εἶναι κυρίως ζήτημα μνήμης· εἶναι δὲ δυνατόν ν' ἀποτύχη ὁ σπουδαστής, εἴτε, διότι εἶναι ἐκνευρισμένος, εἴτε ἐκ φόβου, εἴτε διότι, ἐκ διαφορῶν ἄλλων λόγων, δὲν δύναται νὰ εἶναι προσεκτικός. Σημειωτέον ὅτι πολλοὶ σπουδασταὶ οἵτινες ἀπέτυχον εἰς ἐξετάσεις ὠρισμένου κλάδου, ἐγένετο ἐντέλει διάσημοι ἐπιστήμονες εἰς τὸν αὐτὸν κλάδον, ἢ διέπρεψαν εἰς ἄλλους τομῆς τῆς ἀνθρωπίνης δρατηριότητος.

Ἦσαύτως, ὑπὸ τῶν ἐκπαιδευτικῶν, δέον νὰ μὴ γίνηται σύγκρισις τῶν σπουδαστῶν, ὡς πρὸς τὴν νοημοσύνην καὶ τὰς λοιπὰς ἰκανότητας, ἀρετὰς, δεξιότηας καὶ ἐπιδόσεις, διότι οὕτω δημιουργοῦνται φόβοι, ἀπογοήτευσις, συμπλέγματα μειονεξίας, εἰς τοὺς φερομένους ὡς καθυστεροῦντας, ἐγωϊσμός δὲ καὶ ἔπαρσις, εἰς τοὺς δῆθεν ὑπερτεροῦντας. Διὰ τοὺς αὐτοὺς ὁμοίως λόγους, δὲν πρέπει νὰ γίνηται βαθμολόγησις τῶν σπουδαστῶν. Ταῦτα ὅμως, δὲν ἔχουν τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ ἐκπαιδευτικός δὲν πρέπει νὰ παρακολουθῇ τὸν σπουδαστὴν, ὡς πρὸς τὰ ἀληθῆ ἐνδιαφέροντα, ἅτινα ἐπιδεικνύει, τὴν συμπεριφορὰν του, τὰς ἰκανότητας καὶ δεξιότητάς του, τὸν τρόπον, καθ' ὃν τρῶγει, ἐνδύεται, τὸν χαρακτήρα.

Πάντως οι διάφοροι κυβερνήσεις, προσπαθούν, να ελέγχουν την παιδείαν, ίνα οι σπουδασταί διαμορφούνται, ως αύται επιδιώκουν και να σκέπτονται, κατά τόν επιβαλλόμενον υπ' αὐτῶν τρόπον, πρὸς διατήρησιν τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως, ἄνευ ἐπικινδύνων δι' αὐτάς μεταβολῶν. Ἡ τοιαύτη ὅμως δέσμευσις, εἶναι συμφορὰ διὰ τὴν παιδείαν· κατά τόν Krishnamurti, ἡ ὀρθὴ Παιδεία (κατὰ τὴν διδασκαλίαν του), εἶναι ἐπικινδυνος δι' ἐκάστην κυβέρνησιν, ἕκ τοῦ ἀνωτέρω ἐκτιθεμένου λόγου.

Εἶναι ἄπειροι αἱ περιπτώσεις, ἐξ ὧν προέρχεται ὁ φόβος. Ἐάν ὑπάρχη φόβος, δὲν ὑφίσταται νοημοσύνη, παραμποδίζονται δέ, ἡ ἀνθισσις τῆς Ἀγάπης καὶ ἡ μάθησις, ἀδρανοποιεῖται, ἡ ἰκανότης τοῦ σπουδαστοῦ, ὅπως πράξη κάτι πρωτότυπον, ἐξαφανίζεται ἡ εὐαίσθησις του καὶ καταλύεται ἡ δημιουργικὴ σκέψις.

Βεβαίως, δεόν νά ἔχη τις ἐν αἴσθημα ἀσφαλείας ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν του καὶ τὴν ἐν γένει ἐξασφάλισιν τῶν μέσων συντηρήσεως ἑαυτοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του. Ἐπίσης καὶ ὁ σπουδαστής, δεόν νά αισθάνεται ἐν ἀσφαλείᾳ ἐν τῇ σχολῇ καὶ κατ' οἶκον, ἐκ τῆς πεποιθήσεως περὶ τοῦ ὅτι, τόσον οἱ γονεῖς του, ὅσον καὶ τὸ διδασκτικόν προσωπικόν, ἀγαπῶσιν αὐτόν καὶ αισθάνονται στοργὴν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, ὁ σπουδαστής, σέβεται ἅπαντας τοὺς προδιαληφθέντας, εἶναι δέ καὶ προσεκτικὸς κατὰ τὴν διδασκαλίαν. Ὡσαύτως, δεόν νά βοηθηθῇ ὁ σπουδαστής, ὑπὸ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, ἵνα ἀνακαλύψῃ μόνος του, τί εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ νά πράττῃ ἢ νά γίνῃ· δηλαδὴ τὴν κλίσιν του, τὸ ἀληθές ἐνδιαφέρον του καὶ νά μὴ ἀπορροφηθῇ ὑπὸ τῆς κοινωνίας, οὐδὲ νά καταστῇ δέσμιος μιᾶς ἰδέας ἢ δουλὸς μιᾶς δεξιότητος, ἣν ἔχει (π.χ. νά ζωγραφίζῃ). Ἡ κατανόησις τοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἰκανότητος, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐκείνου, ὁ ἐπιθυμεῖ τις, αὐτὴ δέ (ικανότης, δεξιότης), ἐνισχύεται ἐκ τῆς κατὰ συνήθειαν, ἐπαναλήψεως. Ὅταν τις πράττῃ ἐκεῖνο, δι' ὃ ἐνδιαφέρεται, ἡ ἐργασία αὐτὴ, φέρει, εὐχαρίστησιν, χαλάρωσιν, ἀνάπαυσιν. Ἐάν ὁ σπουδαστής (ὡς καὶ πᾶς ἄνθρωπος), δὲν εὐρῆ τὴν κλίσιν του, τὸ ἀληθές ἐνδιαφέρον του, ἡ ζωὴ του, εἶναι ματαία. Οἱ γονεῖς τοῦ σπουδαστοῦ, δεόν νά ἐπιδεικνύωσιν ἐνδιαφέρον, διὰ τὰς τάσεις, κλίσεις καὶ τὰ ἐνδιαφέροντά του.

Ἐπίσης ὁ ἐκπαιδευτικὸς, δεόν ν' ἐξηγήσῃ εἰς τὸν σπουδαστήν, ὅτι δυνάμεθα ν' ἀπαλλαγῶμεν τοῦ φόβου, ἐάν εἴμεθα ἐνήμεροι τούτου καὶ τοῦ πῶς ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι, ἐάν δὲν προσπαθῶμεν νά διαφυγῶμεν εἰς ψυχολογικόν τι καταφύγιον, οἷον εἰς θρησκείαν, φιλοσοφικὴν τινα θεωρίαν κ.λ.π. καὶ ἐάν ἴδωμεν αὐτόν (φόβον), χωρὶς σύγκρισιν, καταδικὴν (ἀπλῶς νά ἴδωμεν αὐτόν, νά στρέψωμεν πρὸς αὐτόν πλήρη τὴν προσοχὴν ἡμῶν) καὶ ν' ἀντιμετωπίσωμεν αὐτόν εὐθέως, ὡς κάτι τὸ ὁποῖον ὑπάρχει καὶ ὡς εἶναι. Τότε θ' ἀντιληφθῶμεν, ὅτι ὁ φόβος διαλύεται, φεύγει.

Ἰδιαίτερος ὁ ἐκπαιδευτικὸς, δεόν νά βοηθήσῃ τὸν σπουδαστήν, ἵνα λυτρωθῇ τοῦ φόβου ἐκ τοῦ θανάτου. Τοῦτο προϋποθέτει, ὡς εἰκός ὅτι

οὗτος ἔχει κατανοήσει τὸ φαινόμενον τοῦτο. Θὰ ἐξηγήσῃ, δηλαδή, εἰς αὐτόν, ὅτι ὁ θάνατος, εἶναι ἐν γεγονόσι γενικόν καὶ ἀναπόφευκτον, ἀφορᾷ δὲ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸ ἄπειρον καὶ ἀπεριόριστον σύμπαν. Εἶναι νόμος καθολικὸς καὶ ἀπαραβίαστος. Καὶ ἐπειδὴ, συνεπεία τοῦ θανάτου, παύει νὰ ἔχῃ συνέχειαν ἢ ὑπαρξίς ἡμῶν καὶ ἐπομένως θ' ἀπολέσωμεν τὰ ἀγαθὰ, ἅτινα ἔχομεν συγκεντρώσει, ὁ νοῦς (ὡς «Ἐγώ», σκέψις,), ἐκ τοῦ ὅτι γνωρίζει ταῦτα, φοβεῖται, πρὸς ἀπαλλαγὴν δ' ἐκ τοῦ φόβου, ἐφευρίσκει θεωρίας περὶ τῆς συνεχείας του, ἤτοι ἐκείνην περὶ τῆς μετενσαρκώσεως καὶ ἄλλας, αἰτινες ὁμως, εἶναι, ὡς εἴρηται, ἰδικὰ του δημιουργήματα. Λοιπὸν ὁ φόβος προέρχεται ἐκ τῆς σκέψεως, ἐν σχέσει μὲ κάτι, ὡς εἴρηται ἤδη. Ὅλα τὰ λοιπὰ ἔμβια ὄντα, δὲν φοβοῦνται τὸν θάνατον, διότι δὲν ἔχουν ἰκανότητα τοῦ σκέπτεσθαι δι' αὐτόν. Καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν ζῶμεν ἐν πληρότητι, ἀπὸ στιγμῆς, εἰς στιγμὴν, χωρὶς νὰ σκεπώμεθα τὸν θάνατον καὶ δὴ, βάσει θρησκευτικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ἄλλων ἀντιλήψεων περὶ αὐτοῦ καὶ χωρὶς νὰ μεταφέρωμεν τὰς θλίψεις ἡμῶν καὶ τοὺς πάσης φύσεως περισπασμούς, ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας, εἰς τὰς ἐπομένας, δὲν θὰ αἰσθανώμεθα φόβον, ὅταν ἔλθῃ οὗτος, ὡς συμβαίνει καὶ ὅταν θνήσκῃ τις, συνεπεία βιαίου τινὸς συμβάντος.

II. Νὰ ἀφυπνισθῇ ἡ εὐαίσθησις του (σπουδαστοῦ). Εἰς τὴν κατάστασιν τῆς εὐαίσθησις, ὑπάρχει Ἀγάπη. Ὅταν ὁ νοῦς τινὸς, εἶναι ἐνήμερος τῶν σκέψεων καὶ αἰσθημάτων του, ὁ δὲ ἐσωτερικὸς του κόσμος, εἶναι ἐν γαλήνῃ, τότε ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι ἡ διηληφθεῖσα κατάστασις τῆς εὐαίσθησις. Ὁ νοῦς, δὲν πρέπει ν' ἀσχολῆται μὲ ἀσήμαντα πράγματα, ἀλλὰ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν Ζωὴν, νὰ ἐρευνᾷ πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ μυστηρίου ταύτης· νὰ λύῃ ἕκαστος μόνος καὶ δι' ἑαυτόν, τὰ προβλήματα του. Ὅσον περισσότερα βλέπομεν καὶ ἀκούομεν, χωρὶς σύγκρισιν, ἀποδοχὴν ἢ καταδικὴν, τόσον περισσότερον εὐαίσθητοι γινόμεθα. Ἡ εὐαίσθησις, δὲν ἀφυπνίζεται διὰ τῆς ψυχολογικῆς βίας. Ὅταν τις εἶναι εὐαίσθητος, βλέπει τὰ πάντα, ὠραῖα καὶ μὴ, καλὰ ἢ κακὰ, μὲ συμπάθειαν. Ἡ εὐαίσθησις εἶναι ἀληθῆς ἠθικότης καὶ ἀνώτερος τρόπος συμπεριφορᾶς. Ἴνα ὁ νοῦς εἶναι ἐλεύθερος, ἐκ τῆς ψυχολογικῆς ἐπιδράσεως τῶν ἰδιοτήτων, αἰτινες συνθέτουν τὸ «Ἐγώ», δεόν νὰ ὑπάρχῃ εὐαίσθησις. Ὁ ἀληθῶς εὐαίσθητος, αἰσθάνεται βαθῶς, βλέπει τὰ πάντα μὲ ἔκστασιν καὶ θαυμασμόν. Ἡ εὐαίσθησις φέρει τάξιν, ἀρετὴν, νοημοσύνην· ἡ νοημοσύνη, εἶναι ἡ ἀνώτερα ἰδιότης τῆς εὐαίσθησις, ἣτις εἶναι μέρος τῆς Ἀγάπης. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς δεόν νὰ ἔχῃ εἰς τὴν καρδίαν του, Ἀγάπην καὶ ὠραιότητα, ἵνα βοηθήσῃ τὸν σπουδαστὴν νὰ εἶναι ἀγρυπνος καὶ εὐαίσθητος.

III. Νὰ εἶναι εἰς κατάστασιν προσοχῆς. Τὸ ν' ἀκούῃ τις ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ νὰ βλέπῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα πρόσωπα καὶ πράγματα, εἶναι τὸ πλεον ἐνδιαφέρον ἐπίτευγμα. Πρὸς τοῦτο ὁμως, ἀπαιτεῖται προσοχή, οἷαν, κατὰ κύριον λόγον, δεόν νὰ ἔχῃ ὁ σπουδαστής, ἵνα οἰκειωθῇ ὀρθῶς μὲ τὴν Ζωὴν καὶ παρακολουθῇ τὴν διδασκαλίαν. Ἡ

προσοχή έρχεται εἰς τό εἶναι, ὅταν οὗτος (σπουδαστής) ἔχη ἐνδιαφέρον διά κάτι, ὅπερ ἀγαπᾷ. Ὅμως ἡ τοιαύτη προσοχή, δεόν νά εἶναι ἀβίαστος, ὡς ὅταν ἀκούωμεν εἰς τό δάσος τό κελάδημα τῶν πτηνῶν, ἢ ὅταν παρακολουθῶμεν τήν δύσιν τοῦ ἡλίου. Εἰς τήν κατάστασιν τῆς προσοχῆς, δέν γίνεται σύγκρισις, ἀποδοχή, καταδική τοῦ ἀντικειμένου ταύτης. Ὁ εὐρισκόμενος εἰς τήν κατάστασιν ταύτην, δέν ἀποβλέπει εἰς ἀμοιβήν· δέν ὑπάρχει κίνητρον τι. Ἡ τοιαύτη προσοχή, δέν ἔρχεται εἰς τό εἶναι μέ φόβον, ἀπειλᾶς, τιμωρίας, πειθαρχήσεις. Εἰς τήν κατάστασιν τῆς προσοχῆς, ὑπάρχουν, αὐτοεγκατάλειψις, ἐλευθερία τοῦ νοῦ ἐκ τοῦ «Ἐγώ» καί γαλήνη. Τότε ἔρχεται εἰς τό εἶναι ἡ Ἀγάπη, ἥτις εἶναι κατάστασις τοῦ νοῦ, μακαριότης. Διάφορος τῆς ὡς ἄνω καταστάσεως, εἶναι ἡ λεγομένη συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς, διότι αὐτή προέρχεται ἐκ προσπάθειας τοῦ νοῦ, ὡς «Ἐγώ», δυνάμει ἐνός κινήτρου, κατευθύνεται δέ πρὸς ἐπίτευξιν ἐνός σκοποῦ, ἤτοι πρὸς ἀπόκτησιν ἐνός πράγματος, πλοῦτου, δόξης. Αὕτη φέρει φόβον καί θλίψιν, ἐκ τοῦ ἀγχους, λόγω τοῦ ἐνδεχομένου τῆς ἀποτυχίας.

IV. Νά κατανοήσῃ, ὅτι ὁ φιλόδοξος φθείρει ἑαυτόν, ἐκ τῆς καταβαλλομένης ὑπ' αὐτοῦ προσπάθειας καί τοῦ ἐντεῦθεν προκαλουμένου ἀγχους. Ὁ φιλόδοξος, προκειμένου νά ἐπιτύχῃ τήν ικανοποίησιν τῶν φιλοδοξιῶν του, ἐνεργεῖ μετά σκληρότητος, ἀγενεῖας, προκαλεῖ συγκρούσεις καί πόλεμον κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἐμποδίζουν αὐτόν· θέλει νά γίνη ὁ ἀνώτερος, ν' ἀνέρχεται συνεχῶς, ἐπαγγελματικῶς, κοινωνικῶς, πολιτικῶς, οικονομικῶς, ἵνα ἔχῃ δύναμιν, δόξαν, ὑπεροχήν, ἐπιρροήν, διότι φοβεῖται νά μείνῃ ὡς εἶναι, αισθάνεται, ἐντὸς τοῦ κενόν καί ἀγωνίαν, ἐκ τοῦ ὅτι, ὡς ὑπολαμβάνει, ἐάν δέν ἀνέλθῃ, ὡς ἐπιδιώκει, θά θεωρῆται ὅτι εἶναι οὐτιδανός, ἐν τίποτε. Ὁ φιλόδοξος, ἐάν, διά τῆς αὐτογνωσίας, κατανοήσῃ τί εἶναι ἡ φιλοδοξία καί τὰς ὀδυνηράς ἐκ ταύτης συνεπείας, παύει νά εἶναι τοιοῦτος. Εἶναι βεβαίως, ὀρθή, λογική, κατανοητή, ἡ ἐπιδιώξις τίνος, νά γίνη ἐπιστήμων, τεχνικός κ.λ.π. Πρὸς ἐξασφάλισιν ἀνέτου οικονομικοῦ βίου, ἡ διότι θέλει νά προσφέρῃ ὑπηρεσίας εἰς τόν πλησίον. Ὅμως, τό νά προσπαθῇ τις, ἐκ φιλοδοξίας, φιλοχρηματίας, ἀπληστίας, ἢ ἐξ ἀνταγωνισμοῦ, ν' ἀποκτήσῃ πλοῦτον, ἀξιώματα, ὑψηλὴν θέσιν, πρὸς διάκρισιν, ἐνδόξασιν τοῦ «Ἐγώ», καί ἀπόκτησιν δυνάμεως, φέρει θλίψιν, ἀγχος, φόβον, ἐκ τοῦ ἐνδεχομένου τῆς ἀποτυχίας, φθείρει τόν πνευματικόν του βίον, ὑποβαθμίζει τήν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν, ἐξευτελιζει τήν ζωὴν καί ἐν γένει δημιουργεῖ, εἰς τό περιβάλλον του, δυστυχίαν καί ἀθλιότητα.

V. Νά ἀφυπνισθῇ ἡ νοημοσύνη του (σπουδαστοῦ). Ἡ νοημοσύνη εἶναι ικανότης τοῦ νά σκέπτηται τις ἐλευθέρως, χωρὶς φόβον, χωρὶς τήν ἐπιρροήν οἰασθῆποτε αὐθεντίας. Εἶναι αὕτη ικανότης πρὸς διάκρισιν τοῦ οὐσιώδους καί τοῦ τρόπου ἐκδηλώσεως γενικῶς τῆς Ζωῆς· εἶναι αὐθόρμη-

τος αντίληψις, μία κατάσταση του νοῦ, ὅταν εἶναι, πολύ εὐαίσθητος, ἄγρυπνος, ἐνήμερος· εἶναι ἰκανότης, οὐχὶ ἀπλῶς πρὸς τὸ διανοεῖσθαι, ἀλλὰ τοιαύτη· τοῦ ν' ἀντιλαμβάνηται τί εἶναι τὸ ἀληθές καὶ ν' ἀντιμετωπίζει τὴν Ζωὴν ὡς ἐνότητα πάντων. Ἡ νοημοσύνη ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι, χωρὶς προσπάθειαν, ὅταν ὑφίσταται εὐαίσθησις καὶ κατανοηθῇ ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας τοῦ νοῦ ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι, ὅταν τις κατανοήσῃ ἑαυτὸν, διὰ τῆς αὐτογνωσίας, ὡς καὶ τὰς κοινωνικὰς συνθήκας, τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις, τὰς ἐπιρροὰς τῶν πίστεων, τῶν ἰδεῶν, τῶν προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν. Αἱ γινόμεναι ὑπὸ τῶν ἐκπαιδευτικῶν, τιμητικῶν διακρίσεις σπουδαστῶν, ἢ ἀπονομή βραβείων εἰς ὠρισμένους τούτων, ὄχι μόνον δὲν ἀφυπνίζουν τὴν νοημοσύνην, ἀλλ' ἀντιθέτως, φθειροῦν αὐτήν καὶ ὑποβαθμίζουν τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν. Ἡ νοημοσύνη, δὲν εἶναι κεχωρισμένη τῆς Ἀγάπης. Ὁ ἔχων νοημοσύνην¹, δὲν ἔχει συμπεράσματα, διότι διαρκῶς μανθάνει. Αἱ πολλαὶ γνώσεις, δὲν συνιστοῦν νοημοσύνην. Ἐάν ἀκολουθῶμεν θεωρίας ἄλλων, οἰωνδῆποτε, ἀρνούμεθα τὴν νοημοσύνην ἡμῶν, παύομεν νὰ ἔχωμεν δημιουργικότητα. Ἡ νοημοσύνη, ὅταν ἔχη ἀφυπνισθῇ εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν, συνιστᾷ τὴν intuition – δαισθησιν, ἐνόρασιν, ἐμφυτον ἀντίληψιν, σαφῆ καὶ ἄμεσον γνῶσιν.

VI. Νὰ ἐνημερωθῇ περὶ τοῦ τί εἶναι ὁ ἐγκέφαλος, ἢ σκέψις, ὁ νοῦς. Εἰς τὸν ἐγκέφαλον καταγράφονται αἱ ἐμπειρίαι, αἱ γνώσεις, αἱ πληροφορίες, αἱ ἐντυπώσεις. Τὰ καταγραφόμενα εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἀποτελοῦν τὴν μνήμην. Ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τῆς μνήμης εἰς τὰς προκλήσεις τῆς ζωῆς (π.χ. ἐκ μιᾶς ἐρωτήσεως, ἐνός περιστατικοῦ), ἐμφανίζεται, ὡς ψυχολογικὸν γεγονός, ἢ σκέψις. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σκέπτηται τις καθαρῶς, ἐάν δὲν ὑπάρχῃ εὐαίσθησις.

Σκεπτόμεθα βάσει τῶν ἐπιθυμιῶν ἡμῶν καὶ ἐν γένει, βάσει τῆς διαμόρφωσεως ἡμῶν, ἥτοι τοῦ «Ἐγώ». Ἐπομένως ἢ σκέψις, οὐδέποτε εἶναι νέα, ἀφοῦ στηρίζεται, πάντοτε εἰς τὴν μνήμην, τὸ παρελθόν, εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἡμῶν. Ὅταν ὁμως ὑφίσταται αὐτογνωσία, ἢ σκέψις εἶναι καθαρὰ. Δέον νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ παρατηρεῖν καὶ ἐξετάζειν· αἱ πολλαὶ γνώσεις, καθιστοῦν τὸν νοῦν ἡλίθιον, ἄνιάρων. Ἡ παιδεία, δέον νὰ βοηθῇ τὸν σπουδαστὴν νὰ μάθῃ πῶς νὰ σκέπτηται καὶ οὐχὶ τί νὰ σκέπτεται.

Ἐξ ἄλλου τὸν νοῦν ἀποτελοῦσιν ὁ ἐγκέφαλος, ἢ μνήμη, ἢ λειτουργία τῆς σκέψεως, τὸ νευρικὸν σύστημα, ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος (ἢ συνειδησίς – τὸ συνειδητὸν καὶ τὸ ἀσυνειδητὸν –), ὁλόκληρος ὁ ὄργανισμός. Ὁ νοῦς, εἶναι ἐν καταπληκτικὸν ὄργανον δι' ἀντίληψιν. Ὅταν ὁ νοῦς εἶναι

1. Ἐν σχέσει, μὲ τὸ θέμα τοῦτο, ἐξόχως περισπούδαστον, εἶναι τὸ βιβλίον τοῦ Krishnamurti, ὑπὸ τὸν τίτλον «Awakening of Intelligence»; (ἀφύπνιαις τῆς νοημοσύνης) Ἐκδ. Collancz. London; σ. 538.

ήσυχος, εκ του ότι έχει κατανοηθῆ ἡ σύνθεσις του «'Εγώ» καὶ ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας του (νοῦ ὡς «'Εγώ»), τότε εἶναι ἰκανός δι' ἀπεριόριστον ἀντίληψιν. Τότε ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι Ἀγάπη. Ὁ νοῦς χρησιμοποιεῖ εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὸν λόγον, πρὸς ἔκφρασιν του κατὰ τὸν Krishnamurti, ἐάν κατανοήσωμεν τὸν νοῦν διὰ τῆς αὐτογνωσίας καὶ διαλογισμοῦ (meditation), θ' ἀντιληφθῶμεν, ὅτι ὅλα ὅσα ἀνάγονται εἰς τὸν ψυχολογικὸν τομέα, εὐρίσκονται ἐν ἡμῶν καὶ ἐκ τούτων, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ μελετήσωμεν σχετικὸν τι βιβλίον.

Ὁ νοῦς ἡμῶν, εἶναι ἀποτέλεσμα διεργασίας ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, διότι, ὅ,τι εἶναι ὁ κόσμος, εἴμεθα καὶ ἡμεῖς. Ὁ νοῦς, ἔχει μεγάλην περιέργειαν πρὸς ἐνημέρωσιν του, δι' ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα πράγματα· αὐτὴ ὁμως (περιέργεια), καταστρέφεται ὑπὸ τῆς ἐκπαίδευσως, ὅταν δὲν λειτουργῆ ὀρθῶς. Ἐάν καλλιεργῶμεν τὴν μνήμην (συγκέντρωσις γνώσεων) ὁ νοῦς λειτουργεῖ, μηχανικῶς, ὡς ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος, χωρὶς δηλαδὴ νοημοσύνην. Ὁ σπουδαστής, δεόν νὰ βοηθηθῆ Α) νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν του (αὐτογνωσία), νὰ ἴδῃ, δηλαδὴ, ὁποῖος εἶναι, ἤτοι φιλόδοξος, φθονερός κ.λ.π. τὸ ἔργον τοῦτο, εὐοδοῦται διὰ τῆς αὐτοπαρατηρήσεως, κατὰ τὴν συσχέτιον ἐν τῷ βίῳ μετὰ τῶν συνανθρώπων· ἤτοι ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς συμπεριφορᾶς ἡμῶν (πῶς ἐνδύομεθα, ἐργαζόμεθα, πῶς ἐν γενεὶ ἐκδηλούμεθα). Ἡ τοιαύτη αὐτοπαρατήρησις, δεόν νὰ γίνηται, χωρὶς μεθόδους, προσπάθειαν, σύγκρισιν, ἀποδοχὴν, καταδικήν· ἀπλῶς νὰ παρατηρῶμεν τὰς ἐκδηλώσεις ἡμῶν με "choiceless awazeness" (ἐνημέρωσις ἄνευ ἐκλογῆς). Οὕτω κατανοοῦμεν ὁποῖοι εἴμεθα. Δηλαδὴ, ἡ οἰκογενειακὴ, ἡ κοινωνικὴ συμπεριφορὰ ἐμοῦ, ἀποτελεῖ (διὰ τῆς αὐτοπαρατηρήσεως) οἰονεῖ ἐν κάτοπτρον, εἰς ὃ βλέπω ἑαυτὸν, ὡς ἀκριβῶς εἶμαι. Εἰς τὴν αὐτογνωσίαν, δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη τέλος, μέχρι τοῦ θανάτου ἡμῶν. Διὰ τῆς, ὡς ἄνω, αὐτοπαρατηρήσεως, ἡ, «ἄνευ ἐκλογῆς ἐνημέρωσις», εἰσχωρεῖ βαθμιαίως, εἰς τὰ διαδοχικὰ στρώματα τοῦ «'Εγώ» [συνειδήσεως] καὶ οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἡ κατανόησις τοῦ περιεχομένου τούτου (συνειδητοῦ καὶ μὴ συνειδητοῦ). Διὰ τῆς κατανόησεως ταύτης, ὁ νοῦς καθίσταται ἐνήμερος ὀλοκλήρου τῆς ψυχολογικῆς λειτουργίας. Παιδεία, κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν της, εἶναι ἡ ὑποβοήθησις τοῦ σπουδαστοῦ νὰ γνωρίσῃ ἑαυτὸν, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ πνευματικοῦ του βίου. Καὶ Β) νὰ ἐπιδοθῆ εἰς διαλογισμὸν (Meditation), ἤτοι νὰ εἶναι ἐνήμερος τῶν σκέψεων του καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν αὐταὶ ἔρχονται εἰς τὸ εἶναι καὶ καταλύονται. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας γίνεται κατανοητός ὁ τρόπος λειτουργίας τοῦ νοῦ, ἡ σύνθεσις τοῦ «'Εγώ» καὶ ἡ λειτουργία τούτου (νοῦ) ὡς «'Εγώ». Διὰ τῆς τοιαύτης ἐνημερώσεως, ὁ νοῦς ἐλευθεροῦται ἐκ τῆς ψυχολογικῆς ἐπιδράσεως τοῦ «'Εγώ», ὅπερ συντίθεται ἐκ δέσμης σκέψεων, φόβων, ἀναμνήσεων, φιλοδοξιῶν, σχέσεων, συμφερόντων, ἀντιθέτων ἐπιθυμιῶν. Σήμερον ἡ

Παιδεία, έχει ως κέντρον τὸ «Ἐγώ». Τοῦτο, συντιθέμενον ὡς προεξετέθη, δὲν ἀποτελεῖ ὄντότητα, ὑπαρξιν. Ὁ νοῦς ὁμως, λόγω τῆς διαμορφώσεώς του καὶ τῆς συνταυτίσεώς του πρὸς μίαν, ἢ πλείονας ιδιότητας, ἐξ ἐκείνων, αἰτινες συνθέτουν τὸ «Ἐγώ», ἐκφράζεται (διὰ τῆς σκέψεως, τοῦ αἰσθήματος, τῆς ἐπιθυμίας), ὡς ἐάν ἦτο αὐτό.

Τὸ «Ἐγώ», εἶναι μεθόδευσις τοῦ νοῦ, ἐκ τοῦ φόβου, λόγω τοῦ θανάτου. Ἦτοι ὁ νοῦς, ὡς προεξετέθη, ἐπειδὴ γνωρίζει τὴν διαβατικότητα πάντων, ὡς καὶ τὸ ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν ἀποτελεῖ αἰώνιαν ὄντότητα, δημιουργεῖ μίαν ἔννοιαν περὶ τῆς συνεχείας του, αἰώνως, δηλαδὴ αἰώνιον «Ἐγώ», ὅπερ ὑπὸ πολλῶν, ταυτίζεται μὲ τὴν ψυχὴν. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ὁ νοῦς (πρὸς ἀπαλλαγὴν του ἐκ τοῦ διηληφθέντος φόβου), ἔχει ἐφεύρει τὴν θεωρίαν περὶ τῆς μετενσαρκώσεως καὶ ἄλλας συναφεῖς, παρεχούσας ἐλπίδας διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς προσωπικότητος, αἰώνως.

Ὅταν ὁμως γνωρίσῃ τις τὸν ἑαυτὸν του, διὰ τῆς αὐτογνωσίας, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, κατανοήσῃ δὲ τὸν τρόπον τῆς λειτουργίας τοῦ νοῦ, ὡς «Ἐγώ», ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνά του, τότε ὁ νοῦς τούτου, καθίσταται ἡσυχος, ἐλεύθερος ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ «Ἐγώ», ἀγρυνος καὶ εὐαίσθητος. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι, μία ἄλλη διάστασις, ἢ Ἀγάπη, ὃ δὲ νοῦς, δύναται νὰ ὑπάγῃ πέρα τῶν περιορισμῶν του καὶ ν' ἀνακαλύψῃ τὸ αἰώνιον, τὸ ἀπρόσμετρον, τὸν Θεόν. Ἡ ἀγάπη, φέρει μίαν ὀλοκληρωμένην κατανόησιν τῆς ζωῆς. Λοιπὸν ἢ Ἀγάπη, δὲν ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι διὰ προσπάθειας, δὲν ἀποκτᾶται διὰ διδασκαλίας, δὲν ἀγοράζεται, δὲν εἶναι αἰσθηματισμός, οὔτε δύναται νὰ περιγραφῆ διὰ λόγων· εἶναι αὕτη, μία κατάστασις τοῦ νοῦ, πλήρους καλωσύνης, ἣτις ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι, χωρὶς νὰ ἔχωμεν συνειδησιν ταύτης, ἐφ' ὅσον συντρέξωσιν αἱ προδιαληφθεῖσαι προϋποθέσεις. Ἐάν ἔχωμεν συνειδησιν τῆς Ἀγάπης, δὲν θὰ πρόκειται περὶ ἐκείνης, περὶ ἧς διελάβομεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ περὶ τοιαύτης ἐκ τοῦ νοῦ, ὡς «Ἐγώ», σκέψεως, διὰ προσπάθειας, πρὸς ἐξυπηρέτησιν ὀρισμένου κεκαλυμμένου συμφέροντος.

Ἐάν ὑπάρχῃ τοιαύτη – ἀληθής – Ἀγάπη, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς διδασκαλίας τοῦ Krishnamurti, δὲν θὰ ὑφίστανται προβλήματα κοινωνικά, ἠθικά, συνεπεία ιδιοτελείας, ὑπὸ εὐρυτάτην ἔννοιαν, οὔτε ἡ ἔννοια τοῦ κακοῦ, εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῆ. Τὸ νὰ ἀγαπᾷ τις, ὑπὸ τὴν προεκτεθεισάν ἔννοιαν, εἶναι τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα εἰς τὴν Ζωὴν. Ἡ Ἀγάπη αὕτη, εἶναι οὐχὶ σχετικὴ, ἀλλ' ἀπόλυτος, ἄτε ἐκφραζομένη πάντοτε καὶ παντοῦ ὁμοίως. Ἡ Ἀγάπη, εἶναι τὸ ἄρωμα τῆς ζωῆς. Ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη». Α. Ἰωάν. 7, 8, 10, 16, 18. Καὶ κατὰ τὸν Krishnamurti, "Love is God"; (ἡ ἀγάπη εἶναι Θεός). Διὰ τῆς ἀγάπης, ὀλοκληροῦται ἡ προσωπικότης τοῦ σπουδαστοῦ – τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει. Ἐάν ἀγαπῶ τινα, διότι καὶ ἐκεῖνος ἀγαπᾷ ἐμέ, πρόκειται, οὐχὶ περὶ Ἀγάπης, ὑπὸ τὴν προεκτεθεισάν ἔννοιαν ἀλλὰ περὶ συναλλαγῆς. Ὁ ἀγαπῶν ὅταν διδῆ δὲν ἔχει τὸ αἰσθημα

ὅτι δίδει διότι δέν ἔχει τήν αἰσθησιν τῆς χωριστικότητος, ἐπειδὴ θεωρεῖ, ὅτι ὅλα εἶναι, ἡ Ζωή. Ἡ Ἀγάπη, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της, δέν εἶναι δυνατόν νά χρησιμοποιηθῆ διά τήν ἐπίτευξιν οἰουδήποτε σκοποῦ, ἀλλως θά ἐξεδηλοῦτο ἐξ ἰδιοτελοῦς τινος κινήτρου, προερχομένου ἐκ τοῦ «Ἐγώ». Ἡ Ἀγάπη ἀγει εἰς ὀρθήν πράξιν, διότι ἐνέχει νοημοσύνην. Ὅταν ὑπάρχη Ἀγάπη δέν νοεῖται πειθάρχησις, ἥτις προϋποθέτει σύγκρουσιν, ἀνωμαλίαν· ἐπίσης δέν νοεῖται ἡ ἔννοια τοῦ καθήκοντος πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀφοῦ αὕτη, βαίνει πέρα παντός νόμου, πέρα πάσης ἠθικῆς δεοντολογίας. Ἐάν πράττω τι, διότι ἀγαπῶ τοῦτο, οὐδένα ἀδικῶ, οὔτε ἐνδιαφέρομαι, ἐάν δι' αὐτοῦ θά γίνω διάσημος, ἐνδοξος, ἀφοῦ ἐνεργῶ ἐξ Ἀγάπης. Διά τούς πολύ νέους, ἡ Ἀγάπη, εἶναι φυσικὴ τάσις· οὔτοι συνάπτουν φιλικὰς σχέσεις μετ' ἄλλων ὁμοίων των, λιαν εὐκόλως καὶ εἶναι εὐτυχεῖς. Μὲ τήν πάροδον ὁμως τοῦ χρόνου, εἰς μείζονα ἡλικίαν, ἡ Ἀγάπη αὕτη, ἐξαφανίζεται, λογῶ τῆς δυσμενοῦς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος (κοινωνικοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ). Σκοπός, λοιπόν, τῆς Παιδείας, εἶναι καὶ τὸ νά βοηθηθῆ ὁ σπουδαστής ν' ἀνθίσῃ ἐν ἑαυτῷ, ἡ Ἀγάπη, ἡ καλωσύνη. Πολλοὶ γονεῖς, καταστρέφουν τήν Ἀγάπην τῶν τέκνων των, μὲ τούς φόβους καὶ τὰς φιλοδοξίας των. Ἐκ τῶν διηληφθέντων λόγων, συνέπεται, ὅτι τὸ κύριον πρόβλημα, δέν εἶναι ὁ σπουδαστής, ἀλλ' οἱ γονεῖς καὶ ὁ ἐκπαιδευτικὸς, διότι, ἐάν οὔτοι εἶναι πτωχοὶ εἰς αἰσθήματα, νοημοσύνην καὶ Ἀγάπην, στεροῦνται δ' αὐτογνωσίας, πῶς εἶναι δυνατόν νά ἐκπαιδεύσωσιν αὐτὸν ὀρθῶς;

VII. Νά κατανοήσῃ τὴν Ζωὴν ὡς σύνολον· ἦτοι, ὅτι ὅλα εἶναι Ζωή, ὅλα προέρχονται ἐξ αὐτῆς, ὡς μορφαὶ ταύτης. Ὅλα, ἄρα καὶ ἡμεῖς, εἶναι μέρη τῆς Ζωῆς. Ἡ ἀντίληψις, αὕτη, ἀποτελεῖ θεμέλιον τῆς ὀρθῆς Παιδείας, προϋποθετεῖ δέ, αὐτογνωσίαν. Ὑπάρχει ἐν ἀνώτατον νόημα εἰς τήν ζωὴν. Ἡ ζωὴ εἶναι ἐν μυστήριον, τὸ ὁποῖον, δεόν νά ἀποκαλύψῃ ἕκαστος ἄνθρωπος, ἄλλος του καὶ δι' ἑαυτὸν. Ἐάν δέν ἐπίτευχθῆ τοῦτο, ὁ ἄνθρωπος θά ἐξακολοθῆ νά εἶναι κενὸς ἐσωτερικῶς. Πρὸς κατανοήσιν ὁμως τοῦ μυστηρίου τούτου, δεόν νά εἶναι ἡσυχος ὁ νοῦς, εἰς τὴν κατάστασιν τῆς Ἀγάπης. Ὁ Krishnamurti ἔχει δεχθῆ, ὅτι «ἡ Ζωή», ἴσως νά εἶναι ὁ Θεός».

VIII. Νά ἀνακαλύψῃ μόνος του, δι' ἑαυτὸν, τί εἶναι ἡ Ἐρησκέια. Κατὰ τὸν Krishnamurti, ἀληθῆς Ἐρησκέια εἶναι ἡ Ἀγάπη, ἐν βαθύ αἰσθημα καλωσύνης, ἐν αἰσθημα δια τὸ αἰώνιον, τὸ ἀπροσμέτρητον, τὸ νά εἶναι τις εὐαίσθητος ἐν σχέσει πρὸς ὅλας τὰς μορφὰς τῆς Ζωῆς, ἥς, ὡς εἴρηται, εἴμεθα μέρη, ὡς καὶ τῆς μετ' αὐτῆς, κατ' αὐτὸν, ταυτιζομένης ἐνεργείας, ἥτις εἶναι ἄπειρος. Κατὰ τὸν διδάσκαλον τούτον, "that energy is God"; (αὕτη ἡ ἐνέργεια εἶναι Θεός). Ὁ οὕτω Ἐρησκευόμενος δέν ἔχει προβλήματα φόβου, ἀνασφαλείας, δέν ἔχει πιστεῖς, δόγματα, δέν ἀκολουθεῖ ἱεροπραξίας, ἀλλ' ἐνδιαφέρεται συνεχῶς νά εὐρῆ, μόνος του, δι' ἑαυτὸν, τί

εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὁ Θεός. Ὁ ἀποδεχόμενος μίαν τῶν ἀπείρων πίστεων, ἢ ἰδεολογιῶν, εἰσέρχεται εἰς ἓνα κλωβόν καί ἀντιδρᾷ εἰς τὰς προκλήσεις τῆς ζωῆς, βάσει τοῦ περιεχομένου τούτων. Ὁμοίως, ἢ παραδοχή διαφόρων ἀξιών, ἃς καθίδρυσαν, ἄλλοι, δέν φέρει κατανόησιν ἀντιθέτως, ἀποτελεῖ συμμόρφωσιν, προσαρμογήν, πειθαρχησιν, ὑπακοήν, πρὸς μίαν ἢ πλείονας αὐθεντίας. Ὅμως ἡ τοιαύτη στάσις, εἶναι ἀντιπνευματική, ἀγεῖ εἰς ἀνελευθερίαν τὸν νοῦν, ὅστις οὕτω, λειτουργεῖ ὡς μηχανή, συμφῶνως πρὸς τὸ ὑπόδειγμα. Ἐξ ἄλλου, αἱ διάφοροι πίστεις, ἰδεολογίαι, θρησκευαί, χωρίζουν τοὺς λαοὺς. Αἱ θρησκευαί, τὰ φιλοσοφικά συστήματα, αἱ ἰδεολογίαι, χρησιμοποιοῦν, ὡς μέσον πρὸς μεταβολὴν τοῦ νοῦ πρὸς τὸ (προβαλλόμενον ὑπ' αὐτῶν) ἀγαθόν, τὸν χρόνον (χρονολογικόν, ψυχολογικόν). Οὕτως ὅμως, παρεισάγεται ἀναβλητικότης, λόγῳ τῆς ἀναγκαίας πρὸς τοῦτο προσπάθειας. Ἄλλως τε, ἢ συμφῶνως πρὸς τινὰ θρησκευτικὴν, ἢ φιλοσοφικὴν θεωρίαν, μεταβολή, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ διαληφθέντος σκοποῦ, εἶναι ἀπολύτως σχετικὴ, δοθέντος ὅτι αἱ ἔννοιαι τοῦ ἀγαθοῦ τῆς θρησκευτικῆς καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι, εἶναι ποικίλλου δὲ κατὰ ἐποχὰς καὶ χώρας. Ἐνῶ, ἐάν ὁ σπουδαστής – καὶ πᾶς ἄνθρωπος – κατανοῆσιν μόνος του, ἀμέσως καὶ δι' ἑαυτὸν, ἐν πρόβλημα (π.χ. τί εἶναι Ἀγάπη, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, διὰ τῆς αὐτογνωσίας καὶ τοῦ διαλογισμοῦ), δέν χρειάζονται χρόνος, προσπάθεια, μέθοδος.

ΙΧ. Νὰ κατανοήσῃ ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ βίου καὶ πῶς πρέπει νὰ ζῆ. Κατὰ τὸν Krishnamurti, σκοπὸς τοῦ βίου, εἶναι τὸ νὰ ζῶμεν εὐτυχεῖς. Συνήθως εἴμεθα εὐχαριστημένοι, ἐξ ἀσημάντων ἐπιφανειακῶν πραγμάτων. Ὅμως, χωρὶς ἐσωτερικὴν χαρὰν, ἢ ζωὴν, οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Ἡ ἀληθὴς εὐτυχία, ἐρχεται, εἰς τὸ εἶναι, χωρὶς προσπάθειαν, χωρὶς πρόσκλησιν ἡμῶν. Ἐρχεται αὕτη, ὅταν δέν ἐπιδιώκωμεν ψυχολογικὴν ἀσφάλειαν, ὅταν ὁ νοῦς εἶναι ἡσυχος, ἐν μακαριότητι, εἰς κατάστασιν εἰρήνης, Ἀγάπης. Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ ὑπερέχουσα εὐτυχία. Εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, ὁ οὕτως εὐτυχῆς, δέν ἔχει συνείδησιν τῆς εὐτυχίας του. Ἐάν ἔχει οὗτος συνείδησιν ταύτης, τότε αὕτη (ἢ ἀληθὴς), ἔχει παύσει νὰ ὑπάρχῃ. Δέον νὰ αὐτοεκπαιδευόμεθα κατὰ τὴν συσχέτισιν ἡμῶν. Ἐν τῇ κοινωνίᾳ, νὰ εἴμεθα εὐχαριστημένοι μὲ ὀλίγα πράγματα, νὰ αἰσθανώμεθα συμπάθειαν δι' ὅλας τὰς μορφὰς τῆς ζωῆς καὶ νὰ ἐπιζητῶμεν τὸ ὕπερτατον οὕτω μόνον ὑπάρχει δυνατότης νὰ περισωθῇ ἡ ἀνθρωπότης. Δέον νὰ ζῶμεν μὲ ἀπλότητα, ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἵνα καθιδρυθῇ ὀρθὴ παιδεία, εἶναι ἀπαραίτητον τὸ νὰ κατανοήσωμεν προηγουμένως τὸν σκοπὸν τοῦ βίου καὶ τὸν ἑαυτὸν ἡμῶν. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης Ἐλευθερίας, ὡς καὶ ἡ νοημοσύνη, δέον νὰ εἶναι τὰ κύρια στοιχεῖα, ἅτινα θὰ διέψωσι τὴν παιδείαν καὶ τὴν διαβίωσιν ἡμῶν.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐπόμενον τεύχος).

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

Αυτό τό σημαντικό, πού είπε ό Καρτέσιος έδώ και τρείς αιώνες «σκέπτομαι άρα ύπάρχω» άποτελεί τήν έκφραση κάθε ύπαρξιακής θέσης του άνθρώπου. Άλλά ή σκέψη έχει πλατύτερη σημασία. Γιατί ή σκέψη είναι ένα όπλο άκαταμάχητο για τόν άνθρωπο. Πιό δυνατό άπ' εκείνα τά όπλα, πού κατασκεύασε ή ίδια ή σκέψη του. Τώρα τελευταία ή σκέψη του άνθρώπου έρευνάει τ' άλλα όργανικά πλάσματα, ν' ανακαλύψει άν κι' αυτά σκέπτονται. Τό άποτέλεσμα είναι συγκλονιστικό. Όχι μόνο τά ζώα σκέπτονται αλλά και τά φυτά. Αυτή λοιπόν τή σκέψη, πού ή δημιουργική της αξία είναι τεράστια τή βρίσκουμε άκόμη και στα άσήμαντα μέχρι τώρα στοιχεία τής πραγματικότητας.

Ή σκέψη έχει τόση δύναμη, πού τή φοβούνται όλες οι έξουσίες κάθε άπολυταρχικού καθεστώτος. Οι διάφορες θύελλες, πού καταστρέφουν όλα όσα βρίσκονται στο πέραςμά τους, είναι πιό αδύνατες άπό τή σκέψη. Ό φόβος του θανάτου είναι μεγάλος, αλλά πολλοί άνθρωποι φοβούνται περισσότερο τή σκέψη του συνανθρώπου τους. Γιατί άπ' αυτή μπορεί νά πηγάσουν όλες οι άπειλές τής ανθρωπότητας κι' έπομένως κι αυτός ό θάνατος. Κι' άκόμη οι θύελλες, πού εξαπολύονται άπό τόν ίδιο τόν άνθρωπο είναι άποτέλεσμα τής σκέψης. Μ' άλλα λόγια ή σκέψη είναι φοβερή. Γιατί έχει καταλυτικές κι' επαναστατικές ιδιότητες.

Τό κατεστημένο κάθε κοινωνικού συνόλου έχει ένα μοναδικό αντίπαλο τή σκέψη του συναθρώπου του. Γιατί αυτή αμφισβητεί τά προνόμια και τούς χωρίς αξία τίτλους και τιμές, πού χαρίζονται έπειτα άπό παρασκηνιακές ένέργειες. Τό φώς τής σκέψης τυφλώνει εκείνους, πού άρπάζουν έτσιθελικά τ' αξιώματα κι' έμφανίζονται σαν σοφοί και γενικά πνευματικοί άνθρωποι. Οι μεταπράτες και πλαστογράφοι τής Έπιστήμης μπροστά στο φώς τής σκέψης άποκαλύπτονται και συντριβονται.

Ό γραπτός λόγος, πού άποτυπώνει τή σκέψη γίνηκε μέσα στους αιώνες ή δύναμη για τήν άφύπνιση του δούλου νά άγωνιστεί για τή λευτεριά του. Όλοι οι κήρυκες τής Ένότητας κι' Αρμονίας ανάμεσα στους άνθρώπους δώσανε τά όπλα τής σκέψης για νά όπλιστούν και ν' άνοιξουν τό δρόμο τής προόδου.

Μέσα στη σκέψη ύπάρχει ή κριτική, ό συλλογισμός, ή άπόδειξη και ή εικόνα τής έμπνευσης. Τό πρωτότυπο, οι επαναστατικές ιδέες σε κάθε έκφραση τής ανθρωπίνης δραστηριότητας είναι άποτυπωμένες μέσα στη σκέψη, γι' αυτό τήν φοβούνται εκείνοι, πού κατέχουν άνάξια τούς άπατηλούς τίτλους. Ή σκέψη γκρεμίζει φρούρια κι' άνατρέπει ριζωμένες ιδέες χωρίς ανθρωπιστικές βάσεις. Γι' αυτό ή σκέψη είναι τό φώς

όλης τῆς πραγματικότητας και ἡ μεγαλύτερη δύναμη τ' ἀνθρώπου. Αυτό τό ΦΩΣ ἔδωσε μέσα στή ροή τῶν αἰώνων τῆ δύναμη γιά νά πετάξει ὁ ἀνθρώπος πιο πάνω ἀπό τόν ἑαυτό του και νά δημιουργήσει ΤΕΧΝΗ και ΕΠΙΣΤΗΜΗ.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΜΠΙΝΙΑΡΗΣ

Προσευχή στό Δάσος

Κύριε, ἐκουράστηκα στή μακρινή πορεία
μέχρι νά φτάσω στήν κορφή νά δῶ τό φῶς τῆς μέρας
και κάθησα ν' ἀφουγκραστῶ μοναδική μαγεία
ἓνα μακρῦ ἀπόηχο γλυκόλαλης φλογέρας

Χάθηκα μέσ στή ρεματιά χωρίς νά τό σκεπτῶ
ἀκούγοντας τό θρόϊσμα νά παίζει μέ τά φύλλα
και νόμισα πῶς ἐνοιῶσα κοντά μου τό Χριστό
νά ἀκουμπᾶ στόν ὦμο μου γλυκιά ἀνατριχίλα

Ξεδιψασα μέ τό νερό τῆς γάργαρης πηγῆς
και στάθηκα στό γυρισμό πουλάκια νά ταῖσω
κι' ἤμουν ἐκεῖ στό κάλεσμα τήν ὠρα τῆς σιγῆς
μ' ἓνα μου δάκρυ τῆς χαρᾶς κι' ἐγῶ νά κοινωνήσω

Στό μήνυμα πού στέλνανε ἡ αὔρα και ἡ πάχνα
φέλλισαν ἀσυναίσθητα τά χεῖλη ὑμνωδία
ἔτσι καθῶς δέν ἄκουες μόνο πουλιῶν τήν ἄχνα
ὄτι τά πάντα ἐποίησες Θεέ μου ἐν Σοφία

Κωστή Μελισσαροπούλου

Είσαγωγή στή Θεοσοφία

Γ΄ Έκδοση 1986

- Κεφ. Α΄ Προλεγόμενα
 » Β΄ Τι εἶναι ἡ Θεοσοφία
 » Γ΄ Ἐξέλιξη Μορφῆς καί Ζωῆς
 » Δ΄ Οἱ ἀόρατοι κόσμοι
 » Ε΄ Ὁ φυσικός κόσμος
 » ΣΤ΄ Ὁ ἀστρικός κόσμος
 » Ζ΄ Ἡ μεταθανάτια ζωή στόν ἀστρικό κόσμο
 » Η΄ Ὁ νοητικός κόσμος
 » Θ΄ Ἡ Μετενσάρκωση
 » Ι΄ Ὁ νόμος τοῦ Κάρμα
 » ΙΑ΄ Ἡ δημιουργία τοῦ Ἡλιακοῦ Συστήματος
 » ΙΒ΄ Οἱ ἑπτὰ Ρίζες-Φυλές
 » ΙΓ΄ Περί Ἀτλαντίδος
 » ΙΔ΄ Πρός τήν Ἀπολύτρωση
 » ΙΕ΄ Ἡ Θεοσοφία στήν πράξη
 » ΙΣΤ΄ Ἡ Θεοσοφική Ἐταιρία

Χαρτόδετον Δρχ. 600

Δεμένον ἄδρχ. 800

Ἀποστέιλτε μέ ἔπιταγήν

διά νά τό λάβετε εἰς τήν διεύθυνσίν σας

ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ Ο ΤΥΑΝΕΥΣ

Νεοπυθαγόρειος φιλόσοφος και Μύστης, βαθύς γνώστης της Έσω-τερικής Έπιστήμης. Θεουργός και Μάγος. Βιογραφία του, με πολλά μυθικά στοιχεία έγραψε ο Φιλόστρατος (170-240 μ.Χ) με παρακίνηση της Ίουλίας Δόμνας, συζύγου του αυτοκράτορος Σεπτιμίου Σεβήρου. Το σύγγραμμά του έπιγράφεται «Τά ές Τυανέα Άπολλώνιον».

Μεταγενέστερα πολλοί έγραψαν για τον Άπολλώνιο. Τόν ειπαν Θεο, δαίμονα, ήμίθεο, ήρωα, σοφό, άγιο, υπεράνθρωπο. Τόν ειπαν γόητα, μάγο, άπατεώνα, άσεβή, άγύρτη, γελοϊόν. Άλλοι τον παρέβαλαν με τον Πυθαγόρα, τον Σωκράτη, τον Νουμά Πομπιλιο. Ο Εύνάπιος στο βιβλίο του «Βίοι Σοφιστών» ονομάζει την ζωή του «διαμονήν Θεού μεταξύ των ανθρώπων».

Ο Γυμνασιάρχης Κ. Κιτρινιάρης είχε εκδόσει μία λαμπρά μελέτη για τον Άπολλώνιο, στην όποια θέτει τό έρώτημα: άνθρωπος ή δαίμων, μάγος ή μύστης;

Ο βίος του Άπολλωνίου, με τά ιστορικά και μυθικά στοιχεία του Φιλοστράτου, είναι άξιοπρόσεκτος.

Γεννήθηκε στά Τύανα, πόλη της Καππαδοκίας, κατά τό 10 μ.Χ. Ο θρύλος λέγει ότι ή μητέρα του, όταν ήταν έπίτοκος, πήγε σέ λειμώνα για νά κόψη άνθη και εκεί άποκοιμήθηκε πάνω στη χλόη. Άγριοι κύκνοι την περικύκλωσαν και την ξύπνησαν με τό θόρυβο των πτερύγων τους. Έτσι ο Άπολλώνιος γεννήθηκε σέ πρόωρο τοκετό. Κεραυνός έπεσε την ώρα του τοκετού. Άργότερα στον τόπο εκείνο εκτίσαν Ίερό προς τιμήν του Άπολλωνίου.

Η οικογένειά του ήταν πλουσία. Τίποτε δέν του έλειψε. Μεγάλωσε με σοφούς διδασκάλους. Με μεγάλη εύκολία έμαθε νά μιλή την Άττική διάλεκτο. Όταν έγινε 14 χρονών ο πατέρας του τον έστειλε στην Ταρσό, για νά συμπληρώση τή μόρφωσή του. Η Ταρσός ήταν μία έλκυστική πόλη για έναν πλούσιο νέο. Τά ήθη ήταν έλεύθερα. Ο Magre γράφει: Οί σπουδασταί συζητούσαν για τον Πυθαγόρα και τον Πλάτωνα, με νέες πού φορούσαν χρωματιστά φορέματα, σχιστά στο πλευρό, ώστε νά φαίνονται οί μηροί. Άλλά ο Άπολλώνιος ήταν πουριτανός, παραμένοντας άδιάφορος στον σαρκικό έρωτα. Λέγεται ότι παρέμεινε άγνός σ' όλόκληρη την ζωή του, όπως ήταν υποχρεωτικό για τίς Έστιάδες και τίς Πυθίες.

Στην Ταρσό δισταυρώνονταν όλα τά φιλοσοφικά ρεύματα. Ο νεαρός Άπολλώνιος προτίμησε την Πυθαγόρειο φιλοσοφία. Έπαψε νά τρώγη κρέας και νά πίνη κρασί, περιπατούσε ξυπόλητος και φορούσε

μόνον λινά ύφάσματα. Ήταν ώραϊός, σοφός, έναρετος, μέ άριστοκρατικό παράστημα. Είχε χαρίσματα θεραπευτοϋ και διορατικοϋ. Θεράπευε μέ επίθεση τών χειρών.

Είχε έγκαταλείψει τήν πολυθόρυβο Ταρσό και πήγε στάς Αιγάς τής Κιλικίας, όπου έμενε στό Ίερό τοϋ Άσκληπιοϋ, μελετώντας και άσκούμενος. Ή φήμη του εξαπλωνόταν. Κάνει προφητείες πού πραγματοποιούνται. Έδιωξε από τό Ίερό έναν άδικο άνθρωπο, πού είχε φέρει πλουσιώτατα δώρα. Γιά άλλον πάλι αισχρόν άνθρωπο προφήτευσε ότι θά φονευθή από τά όργανα τής εξουσίας, και τοϋτο πραγματοποιήθηκε κατά τήν ήμέρα πού προσδιόρισε.

Γυρίζει στά Τύανα και έπιβάλλει στόν έαυτοϋ τήν άσκηση τηρήσεως πολυετοϋς σιγής, 4 ή 5 έτών, κατά τό σύστημα τών Πυθαγορειών.

Όταν τελειώσει τή δοκιμασία τής σιωπής έρχεται στήν Αντιόχεια, πνευματικό κέντρο τής Ανατολής, όπου παρέμεινε περίπου 10 χρόνια. Έξεπαιδεύετο και συγχρόνως διδασκε. Μέ τήν άνατολή τοϋ ήλιου προσευχόταν και τελούσε μυστικές ιεροτελεστίες. Έπειτα πήγαινε στοϋς Ναοϋς και συζητούσε μέ τούς ιερείς γιά τούς Θεοϋς. Έπειτα προσκαλούσε τούς μαθητές του νά τόν έρωτήσουν ό,τι θέλουν γιά τά ανθρώπινα.

Ό Απολλώνιος άποφασίζει νά ταξιδέψη στήν Ίνδια, τήν πηγή τοϋ φωτός. Φθάνει στήν αρχαία Νινευή. Έκεί τόν πλησιάζει ό Δάμις και τόν παρακαλεί νά τόν πάρη μαζί του. Έτσι ό Δάμις έγινε ό άχώριστος άκόλουθος τοϋ Απολλωνίου και ό βιογράφος του, από τόν όποιο πήρε τά βιογραφικά του στοιχεία ό Φιλόστρατος.

Στή γέφυρα ενός ποταμοϋ τούς ρωτά ό Τελώνης τί φέρουν μαζί τους. Ό Απολλώνιος άπαντά: «Σωφροσύνη, δικαιοσύνη, άρετή, εγκράτεια, άνδρεια, άσκηση» «Κατάγραψε αυτάς τάς δούλας» λέγει ό Τελώνης. «Δέν φέρω δούλας, αλλά δεσποινας» άπαντά ό Απολλώνιος. Στά σύνορα τής Βαβυλώνας ό σατράπης περιποιείται και τιμά τόν ταξιδιώτη. «Θείε Απολλώνιε τοϋ λέγει, ή φήμη σου έχει φθάσει πρό πολλοϋ μέχρς εδώ».

Στή Βαβυλώνα ό «έπί τών πυλών» προτείνει μία εικόνα τοϋ βασιλέως γιά νά τήν προσκυνήση. Ό Απολλώνιος άρνείται λέγοντας: «Αν τόν βρώ καλό άνθρωπο και τόν επαιένσω, μεγάλης τιμής θά άξιωθῆ». Ό Απολλώνιος έγινε τιμητικώτατα δεκτός από τόν βασιλέα, ό όποίος τοϋ έθεσε στή διάθεσή του τούς μάγους και τά ιερά. Μία μέρα τοϋ λέγει νά ζητήση ό,τι θέλει. Ό Δάμις προτείνει στόν Απολλώνιο νά ζητήση χρήματα, διότι θά τούς χρειάζοντο γιά τό ταξίδι. Ό Απολλώνιος τοϋ λέγει: «Δέν νομίζεις, Δάμι, ότι τό άμάρτημα, όπου και νά τό κάμη κανένας, στήν Όλυμπία ή στήν Βαβυλώνα, δέν παύει νά είναι άμάρτημα; Ότι αν ό σοφός όλίγους ανθρώπους βλέπη, εκείνον όμως μάτια άμέτρητα τόν βλέπουν και ότι γιά τόν σοφό ή φιλοχρηματία είναι άσυγχώρητη;».

Φθάνουν στήν Ίνδια. Διαβαίνουν τόν Ίνδο ποταμό. Ό τόπος είναι γε-

μάτος από άναμνήσεις του Μεγ. Άλεξάνδρου. Βασιλεύει ο νεαρός Φραώτης, 27 χρονών. Είναι φιλόσοφος διότι μαθήτευσε στους Βραχμάνες. Έγνώριζε Έλληνικά. Ήταν θαυμαστής του Άπολλωνίου. Για τους βραχμάνες, λέγει στον Άπολλώνιο, ότι η σοφία τους είναι θαυμαστή και η δύναμή τους άφάνταστα μεγάλη. Δέν πολεμούν με όπλα, αλλά με κεραυνούς κτυπούν όσους τους επιτίθενται. Δίδει στον Άπολλώνιο συστατική έπιστολή για τους Βραχμάνες.

Φθάνουν στη Χώρα του Γάγγη και βλέπουν τον λόφο στον όποιο κατοικούσε η Κοινότης των σοφών Βραχμάνων. Έμφανίζεται ένας νεαρός Ίνδος, κρατώντας χρυσή άγκυρα, αντί κηρυκείου, εκ μέρους των σοφών. Προσφωνεί έλληνικά τον Άπολλώνιο, με τό όνομά του, και τον καλεϊ να έλθη στους σοφούς, «κελεύουσι γάρ αύτοι». Τό «αύτοι» ένθυμίζει στον Άπολλώνιο τό «αύτός έφα», πού έλεγαν για τον Πυθαγόρα.

Ό λόφος των σοφών μοιάζει με την Άκρόπολη των Άθηνών. Ό Φιλόστρατος, ακολουθώντας τας διηγήσεις του Δάμι, περιγράφει πολλά θαυμαστά και άπίστευτα για τους Βραχμάνες, οι όποιοι έκαναν θαύματα και περπατούσαν στον άέρα.

Έλληνικά μίλησε από την πρώτη στιγμή στον Άπολλώνιο ο άρχηγός των Βραχμάνων Ίάρχας και του ζήτησε την έπιστολή του Φραώτου. «Και πώς ξέρεις ότι σου φέρνω έπιστολή;» ρώτησε ο Άπολλώνιος. «Γνωρίζω, άπήντησε ο Ίάρχας, και ότι ένα γράμμα λείπει από την έπιστολή, διότι παρέλειψε να τό γράψη ο Φραώτης». Και πραγματικά τουτο συνέβαινε.

Ό Ίάρχας, μιλώντας μόνος αύτός εξ όνόματος των άλλων, του είπε να ρωτήση ό,τι θέλει, διότι «τά πάντα γνωρίζουν, έπειδι έαυτούς γνωρίζουν». Είναι τό Δελφικό Γνωθί σαυτόν. Συζητοϋν για την άθανασία της ψυχής και ο Ίάρχας λέγει ότι δέχονται την μετεμψύχωση, «όπως ο Πυθαγόρας σε σάς και έμεις στους Αίγυπτίους διδάξαμε». Τόν κόσμο θεωρούσαν δημιουργηθέντα όχι από 4 στοιχεϊα, (Γη, Άήρ, Ύδωρ, Πϋρ), αλλά από 5 στοιχεϊα, προσθέτοντας τον αϊθέρα.

Ό Άπολλώνιος έζησε 4 μήνες στην Κοινότητα των σοφών Βραχμάνων και τελειοποιήθηκε στην έπιστήμη του πνεύματος. Έμαθε τις μυστικές δυνάμεις της ψυχής και απέκτησε την ίκανότητα να τον ύπακούουν τά άόρατα όντα. Άναχωρώντας από την κοινότητα των σοφών, τούς είπε: «Θά εξακολουθήσω να έπικοινωνώ μαζί σας, σαν να είσθε παρόντες». Έπέστρεψε στη Βαβυλώνα, άπ' εκεί στη Νινευή, έπειτα στην Άντιόχεια και περνώντας από την Κύπρο έφτασε στην Ίωνία.

Βρίσκεται τώρα στο μέσον του βίου του, 40 περίπου χρονών. Στην πληρότητα της ώριμότητας και της σοφίας. Όλες οι πόλεις τον προσκαλοϋν. Η Σμύρνη, η Έφεσος, Όπου πηγαινει συγκεντρώνονται να τον ιδούν και να τον άκούσουν. Και ο Άπολλώνιος κάνει θαύματα και προφητεϊες.

Διαπλέει τό Αιγαίο και ἔρχεται στά Ἀθήνας. Ὅλοι τρέχουν νά τόν ἰδοῦν. Ἐορτάζονται τά Ἐλευσίνια. Ζήτησε νά μνηθῆ. Ὁ Ἱεροφάντης ἀρνήθηκε και τόν ὀνόμασε γόητα. Ἄλλοι ὁμως λέγουν ὅτι δέν εἶναι αὐτός ὁ λόγος, ἀλλά διότι δέν εἶχε προηγουμένως μνηθῆ στά ἐν Ἀγραις μικρά Μυστήρια, ὅπως ἦταν ἐπιβεβλημένο. Ὁ Ἀπολλώνιος – γράφει ὁ Φιλόστρατος – δυσαρεστήθηκε και προφήτευσε ὅτι θά μνηθῆ ἀπό ἄλλον Ἱεροφάντη, ἐπειτα ἀπό μερικά χρόνια, και ἔτσι ἐγινε, διότι ὁ τότε Ἱεροφάντης, ἀποθανών, ἀντικατεστάθηκε ἀπό ἄλλον.

Ἐκαμε περιοδεῖα στην Ἑλλάδα. Πῆγε στις Θερμοπύλες, στή Δωδώνη, στό Ἀμφιαράιον, στό Τροφόνιο, στήν Ὀλυμπία, στήν Κρήτη, παντοῦ ὅπου ὑπῆρχαν Μυστηριακά κέντρα, Μαντεῖα ἢ Ἱερά. Δέν ἀναφέρεται ὁμως μετάβαση στους Δελφούς. Παντοῦ ἀναφέρονται θαύματα. Στάς Ἀθήνας ἐβγαλε δαιμόνιο ἀπό δαιμονιόπληκτο νεανία. Στήν Κόρινθο ἀπεκάλυψε στό πρόσωπο μιᾶς ὡραίας γυναίκας μιᾶ ἔμπουσα, ἡ ὅποια θά ἔπινε τό αἷμα ἐνός νέου φιλοσόφου, πού ὀνομαζόνταν Μένιππος, ὁ ὅποιος τήν εἶχε ἐρωτευθῆ. Στόν Ἰσθμό προμαντεύει τήν τομή του και τήν ἀναστολή της, ἡ ὅποια ἄρχισε ἐπειτα ἀπό 7 χρόνια ἀπό τόν Νέρωνα και ἀνεστάλη μέ τόν φόβο ὅτι τά νερά του Κορινθιακοῦ θά κατέκλιζαν τήν Αἴγινα.

Τό 62 μ.Χ. ἀποφασίζει νά πάη στή Ρώμη, μολοντί ὁ Νέρων ἀπαγορεύει τή φιλοσοφία και καταδιώκονται οἱ φιλόσοφοι, 20 χιλιόμετρα ἐξω ἀπό τή Ρώμη συναντᾷ τόν φιλόσοφο Φιλόλαο, τόν Κιτιέα, ὅστις φεύγει ἀπό τή Ρώμη και συνιστᾷ στόν Ἀπολλώνιο νά μήν πάη στή Ρώμη, μήπως τόν φάη ὠμόν ὁ Νέρων και τοῦ στοιχίσῃ ἡ γνωριμία του περισσότερο ἀπ' ὅσο στοιχίσε στόν Ὀδυσσεά ἡ γνωριμία του Κύκλωπα.

Ὁ Ἀπολλώνιος δέν πείθεται, ἀλλά οἱ περισσότεροι ἀπό τήν ἀκολουθία του τόν ἐγκαταλείπουν. Ἐρχεται στή Ρώμη, τόν καλεῖ νά τόν ἐξετάσῃ ὁ Ὑπάτος Τελεσίνοσ, πού τόν ἀφήνει ἐλεύθερο και τοῦ ἐπιτρέπει νά ἐπισκέπτεται τά Ἱερά. Ἀργότερα τόν κάλεσε ὁ Τιγελλῖνος, ὁ ὅποιος κρατοῦσε στά χέρια του γραπτή κατηγορία ἐναντίον του Ἀπολλωνίου. Ἀλλά ὅταν ξετύλιξε τό ἐγγραφον, βρέθηκε ἀγραφος ὁ χάρτης. Ὁ Τιγελλῖνος ἀπεμάκρυνε ὅλους τούς παρόντας, λέγοντας ὅτι θά κάμῃ ἀπόρρητη ἀνάκριση και ἀκολουθῆσε ὁ ἐξῆς διάλογος:

Τιγ. Μπορεῖς νά μαντεύσης κατι, ἂν στό ζήτησω;

Ἀπ. Ἐγώ δέν εἶμαι μάντις

Τιγ. Τόν Νέρωνα δέν τόν φοβᾶσαι;

Ἀπ. Ὁ Θεός πού τόν ἔκαμε φοβερό γιά τούς ἄλλους, ἐμένα μ' ἔκανε ἄφοβο.

Τιγ. Τι ἰδέα ἔχεις γιά τόν Νέρωνα;

Ἀπ. Καλύτερη ἀπό σᾶς. Διότι σεῖς τόν νομίζετε ἄξιο νά τραγουδάῃ, ἐνώ ἐγώ τόν θεωρῶ ἄξιο νά σῶπαινη.

Ὁ Τιγελλίνος τόν ἄφησε ἐλεύθερο.

Στή Ρώμη ὁ Ἀπολλώνιος ἔκαμε ἓνα μεγάλο θαῦμα. Βρέθηκε μπρός στήν κηδεῖα μιᾶς κόρης ὑπατικῆς οἰκογενείας, σταμάτησε τήν πομπή καί «ἀφύπνισε τήν κόρην τοῦ δοκοῦντος θανάτου», δηλ. τήν ἐπανάφερε στή ζωή.

Ἀπό τή Ρώμη ὁ Ἀπολλώνιος πῆγε στήν Ἰσπανία καί στάς Ἡρακλείους Στίλας, ἀπ' ἐκεῖ στή Σικελία καί στήν Κάτω Ἰταλία, προφητεύσας ὅτι 3 αὐτοκράτορες θά φονευθοῦν μόλις βασιλεύσουν (ὁ Γάλβας, ὁ Ὅθων καί ὁ Βιτέλλιος). Καί γύρισε στάς Ἀθήνας, ὅπου τότε μυήθηκε στά Ἐλευσίνα.

Μετά τās Ἀθήνας ὁ Ἀπολλώνιος πῆγε στήν Αἴγυπτο, ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε Χίο, Μυτιλήνη, Ρόδο. Στήν Ἀλεξάνδρεια τοῦ ἔκαμαν ὑποδοχή. Βαδίζοντας ἀπό τήν παραλία πρὸς τὸ Ἱερό, συνάντησαν συνοδεία στρατιωτῶν, πού ὀδηγοῦσαν γιά ἐκτέλεση 12 ληστές, καταδικασμένους σέ θάνατο. Ὁ Ἀπολλώνιος κοίταξε τοὺς κατάδικους καί φώναξε: «Δέν εἶναι ὅλοι ἐνοχοί. Ὁ ἓνας εἶναι ἀθῶος». Παρακάλεσε τοὺς στρατιῶτες νά βαδίζουν μέ ἀργό βῆμα καί νά ἐκτελέσουν τελευταῖον ἐκεῖνον πού βρῆκε ἀθῶον. Εἶχαν ἐκτελέσει 8, ὅταν κατέφθασε ἰππεύς ἀγγελιοφόρος, φέρων τήν διαταγή νά μὴν ἐκτελεσθῇ ἐκεῖνος πού ὑπέδειξε ὁ Ἀπολλώνιος σάν ἀθῶο, διότι μετά τήν καταδίκη του ἀποδείχθηκε ἡ ἀθωότητά του.

Στήν Ἀλεξάνδρεια ἔφθασε ἀπὸ Ἀνατολῆς ὁ Βεσπασιανός πού ἀνακηρύχθηκε αὐτοκράτωρ ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῆς Ἀνατολῆς, ἀντὶ τοῦ Βιτέλλιου, πού ἦταν στή Ρώμη. Ἐσπευσαν ὅλοι νά τόν υποδεχθοῦν, ἐκτός τοῦ Ἀπολλωνίου πού παρέμεινε στό Ἱερό. Ὁ Βεσπασιανός Ρώτησε γιά τόν Ἀπολλώνιο καί μαθαίνοντας ὅτι ἦταν στό Ἱερό, ἔσπευσε νά τόν συναντήσῃ καί νά τόν ρωτήσῃ ἐάν θά στερεωθῇ ἡ ἐξουσία του στή Ρώμη. Ὁ Ἀπολλώνιος ἀνήγγειλε τόν ἐμπρησμό τοῦ Ναοῦ τοῦ Καπιτωλίου Διός, πού ἔγινε τήν προηγούμενη ἡμέρα, χωρίς βεβαίως κανεὶς νά τὸ ξέρῃ ἐν τῷ μεταξύ στήν Ἀλεξάνδρεια, καί ὅτι θά τόν ἀνοικοδομοῦσε ὁ Βεσπασιανός. Καί ὅλα ἀπεδείχθησαν ἀληθινά.

Ἀναπλῆξει τόν Νεῖλο μέχρι τήν Αἰθιοπία. Ἐπισκέπτεται τοὺς Γυμνοσοφιστές, οἱ ὅποιοι τοῦ παραγγέλλουν ὅτι θά τόν δεχθοῦν ὅταν εὐκαιρήσουν, γιά νά μάθουν διατί ἦλθε καί τί θέλει. Ὁ Ἀπολλώνιος ἀπάντησε: «Δέν ἀπορῶ πού δέν ξέρουν. Οἱ Ἰνδοὶ ὅμως ἤξεραν». Ὁ Ἀπολλώνιος συζητεῖ μέ τόν ἀρχηγό τῶν Γυμνοσοφιστῶν Θεσπεσίωνα. Συζητοῦν γιά ἀρετὴ καί κακία, γιά τόν Πυθαγόρα καί τόν Σωκράτη, γιά τοὺς Δελφούς καί τήν Ὀλυμπία, γιά τοὺς Ἀθηναίους καί τοὺς Λακεδαιμονίους, γιά τὴ δικαιοσύνη, γιά τοὺς Θεούς, γιά τὴν Μετεμψύχωση. Ὁ Θεσπεσίων λέγει: «Τὴν μετεμψύχωση ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Αἰθιοπες καί τοὺς Αἰγυπτίους παρέλαβαν οἱ Ἕλληνες». Τὰ ἴδια γράφει καί ὁ Ἡρόδοτος.

Ἀπὸ τοὺς Γυμνοσοφιστές ὁ Ἀπολλώνιος προχωρεῖ πρὸς τίς πηγές τοῦ Νεῖλου, φθάνοντας μέχρι τῶν καταρρακτῶν. Ἀπὸ τόν Νεῖλο πάλι γυ-

ρίζει στην Ἀλεξάνδρεια καὶ ἀπ' ἐκεῖ πλέει στὴ Συρία καὶ Κιλικία.

Ὁ Ἀπολλώνιος ἔμεινε 20 χρόνια στὴν Ἰωνία μεταξύ 60 καὶ 80 χρόνων, τιμῶμενος καὶ θαυμαζόμενος, θεραπεύοντας καὶ θαυματουργώντας.

Ἐν τῷ μεταξύ αὐτοκράτωρ στὴ Ρώμη ἦταν ὁ Δομιτιανός, πού ἔγινε τυραννικώτατος. Στόν Δομιτιανό κατηγογήθη ὁ Ἀπολλώνιος, ὁ ὁποῖος γιὰ νὰ μὴ συλληφθῆ ἔφυγε κρυφά στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ τὴν Κόρινθο στὴν Ἰταλία. Μαθαίνει τὴν ἐναντίον του κατηγορία ὅτι συνώμωσε ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτι θυσιάσε νεανίσκον, γιὰ νὰ ἀσκήσῃ μαντεῖαν, ὅτι φιλοσοφεῖ καὶ ὅτι τὸν προσκηνοῦν ὡς Θεο. Ἀντὶ νὰ φύγῃ στὴν Αἴγυπτο, ὅπως τὸν συμβουλεύουν, ἔρχεται στὴ Ρώμη γιὰ νὰ δικάσῃ. Ὑπατος εἶναι ὁ Αἰλιανός, ὁ ὁποῖος ἀπὸ νεαρός χιλιαρχος ἦταν θαυμαστής τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ φάνηκε πρόθυμος νὰ τὸν διασώσῃ.

Ὁ Δομιτιανός κάλεσε σὲ ἀνάκριση τὸν Ἀπολλώνιο, ὁ ὁποῖος τοῦ μίλησε μὲ μεγάλο θάρρος. Ὁ Δομιτιανός τοῦ κούρεψε τὰ μαλλιά καὶ τὰ γένεια καὶ τὸν ἔστειλε στό δεσμωτήριο (πάντοτε μαζί μὲ τὸν Δάμι). Μιά μέρα ὁ Δάμις τὸν ἐρωτᾷ: «Τί μᾶς μέλλεται νὰ πάθουμε;» ὁ Ἀπολλώνιος ἀπαντᾷ: «Ὅ,τι ἐπάθαμε μέχρι τώρα, τίποτε περισσότερο». Ὁ Δάμις: «Πότε θὰ ἐλευθερωθῆς;» «Ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν δικαστὴ μου σήμερα. Ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμένα, μπορῶ νὰ ἐλευθερωθῶ αὐτὴ τὴ στιγμή» καὶ πραγματικά ἐλευθέρωσε τὸ πόδι του ἀπὸ τὰ δεσμά. Ὁ Δάμις ἔγραψε ὅτι τότε ἐνόησε ὅτι εἶναι Θεῖα ἡ φύση τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ ἀνωτέρα ἀπὸ ἀνθρώπων. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ὁ Ἀπολλώνιος ἀφέθηκε ἐλεύθερος.

Ὁ Φιλόστρατος γράφει ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀπολλωνίου τὸν κατηγοροῦν ὅτι ἔγραψε πρὸς τὸν Δομιτιανό παρακαλώντας γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του. Ὁ Φιλόστρατος ὅμως βεβαιώνει ὅτι τέτοια ἐπιστολὴ δὲν γράφτηκε.

Ὁ Ἀπολλώνιος, μαζί πάντοτε μὲ τὸν Δάμι, ἐπλευσε στὴ Σικελία καὶ ἀπ' ἐκεῖ στὴν Ἑλλάδα. Πῆγαν στὴν Ὀλυμπία. Ἐκεῖ ἔμεινε 40 ἡμέρες, συζητώντας καὶ διδάσκοντας. Ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία καὶ τὸν Ἰσθμό, φθάνει στὴ Λεβάδεια, στό μαντεῖο τοῦ Τροφωνίου, ὅπου κατέβηκε στό βάραθρο, παρ' ὅλη τὴν ἀρνηση τῶν ἱερέων, πού τὸν θεωροῦσαν γόητα, καὶ ἀνεδύθηκε ἀπὸ τὴ γῆ μετὰ 7 ἡμέρες στὴν Αὐλίδα, κρατώντας βιβλίο, μὲ τίς διδασκαλίες τοῦ Πυθαγόρα.

Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας πῆγε στὴν ἀγαπητὴ του Ἰωνία, στὴ Σμύρνη καὶ στὴν Ἔφεσο.

Στὴν Ἔφεσο ὁ Ἀπολλώνιος, ἐνῶ μιλοῦσε σὲ πολυπληθές ἀκροατήριο, ξαφνικά χαμήλωσε τὴ φωνή, σιώπησε, καὶ προχωρώντας 3-4 βήματα φώναξε «Κτύπα τὸν τύραννο». Ἐπειτα ἐξήγησε στό ἀκροατήριο, ὅτι ἐκείνη τὴ στιγμή στὴ Ρώμη, ἐφόνευσαν τὸν Δομιτιανό, καὶ πραγματικά ἔτσι ἔγινε.

Ὑστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ πέθανε, παρ' ὅλο πού ὅλοι τὸν θεωροῦσαν

άθνατο. Πώς πέθανε κανείς δέν γνωρίζει, κανείς μάρτυς δέν υπάρχει, πολλοί θρυλοί υπάρχουν. Άλλοι λέγουν ότι πέθανε στην Έφεσο, άλλοι στη Λίνδο της Ρόδου, άλλοι στην Κρήτη.

Έπίσης δέν είναι γνωστό πόσα χρόνια έζησε ό Άπολλώνιος. Άλλοι λέγουν ότι έζησε 80 χρόνια, άλλοι 90, και άλλοι πάνω από 100. Όλοι όμως συμφωνούν ότι ήταν θαλερώτατος, μάλλον ύμνούντες τό γήρας Άπολλωνίου ή τήν νεότητα Άλκιβιάδου.

Ο Άπολλώνιος εργάστηκε όλο του τόν βίο για τήν πνευματικότητα τών ανθρώπων. Δέν του άπεδόθηκε δικαιοσύνη. Πολλοί άμφισβήτησαν τήν τελεία αγνότητα του βίου του. Τό μίσος τόν περιέβαλε έξ ίσου μέ τόν θαυμασμό.

Έάν οι φιλόσοφοι δόξασαν τόν Άπολλώνιον, ό χριστιανικός κόσμος τόν έθεσε άντιμέτωπο πρός τόν Ίησού και οι εκκλησιαστικοί συγγραφείς, από αίωνες, κατέστησαν τό όνομά του συνώνυμο του άγύπτου και θαυματοποιού, μέ μανία και κακή πίστη.

Ο Άπολλώνιος όταν εισήρχετο σέ Ναό, έκανε τήν έξης προσευχή:

– Ω Θεοί, συντελέσατε στό νά έχω όλίγα και νά μήν έχω άνάγκη από τίποτε!

Δίδασκε τήν άθανασία τής ψυχής, λέγοντας: «Όταν τό σώμα καταστραφή ή ψυχή ύψώνεται στις αιθέριες έκτάσεις. Άλλά τι σάς ενδιαφέρουν αυτά τά πράγματα; θά τά μάθετε, όταν δέν θά υπάρχουν πλέον στόν κόσμο».

Τελειώνοντας άς αναφέρουμε ότι στη Λίμνη τών Ίωαννίνων, στην Έκκλησία τών Φιλανθρωπινών, όπου έχουν άγιογραφηθή 7 φιλόσοφοι, μεταξύ αυτών είναι και ό Άπολλώνιος. Οι άλλοι 6 είναι ό Σόλων, ό Χίλων, ό Θουκυδίδης, ό Πλάτων, ό Άριστοτέλης, ό Πλούταρχος.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

(τά ένορατικά και προφητικά κείμενα του Πάουλ-Άμαντέους Ντήναχ που υποστήριζε – όταν ζούσε – τό περιστατικό τής μεταβίωσης του ως προσωπική του έμπειρία)

Ό μεταφραστής Γ. Παπαχατζής έδωσε τήν κατωτέρω αύτολεξι διάλεξη στόν Πειραικό Σύνδεσμο στις 8 Ιανουαρίου 1987, στό Λύκειο Έλληνίδων στην Άθήνα στις 24 Φεβρ. 1987 και στόν Ροταριανό Όμιλο Βόλου στις 14 Μαΐου 1987.

Αύτες τίς τελευταίες δεκαετίες κυκλοφορεί στή χώρα μας ένα βιβλίο μέ κείμενα ένορατικά και σάν προφητικά* που θά μπορούσε κανείς νά τό χαρακτηρίσει πώς είναι ένας μεταγενέστερος από τή δική μας γενεά τόμος τής ιστορίας τών λαών τής Εύρώπης. Ένας τόμος που άπεικονίζει τά περιστατικά που έγιναν και που θά γίνουν από τό 1950 (μετά τόν τερματισμό του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου) έως και πέρα (σέ μελλοντικά χρονικά διαστήματα μέχρι τό 3900 περίπου μ.Χ.). Είναι δηλαδή οι ιστορικές τύχες τών Ευρωπαίων για ένα διάστημα 19 περίπου αιώων από τό 1950 και πέρα.

Τά κείμενα αυτά, γραμμένα στην Άθήνα από έναν κεντροευρωπαϊό γερμανόφωνο ιδιωτικό εκπαιδευτικό, τόν Πάουλ Άμαντέους Ντήναχ στά 1923-1924 (ύστερα από τή Μικρασιατική καταστροφή) είχε καθήσει και τά είχε μεταφράσει από τά γερμανικά στά ελληνικά ό καθηγητής Γ. Παπαχατζής στή δεκαετηρατία 1926-40. Κι άπαρτίσθηκε έτσι ένας τόμος 830 περίπου σελίδων που κυκλοφόρησε στην Άθήνα σέ πρώτη έκδοση τό 1972 κι ύστερότερα σ' όλη τήν Ελλάδα και στις ελληνόφωνες περιοχές του έξωτερικού σέ δεύτερη έκδοση τό 1979.

Όταν προηγουμένως είπα ότι μοιάζουν σάν ένας τόμος ιστορίας τών λαών τής Εύρώπης από τά 1950 έως τά 3900 μ.Χ. δέν πρέπει βέβαια νά πάει ό νοϋς μας ότι ό συγγραφέας χρησιμοποιεί τή μέθοδο έρεϋνης που προσιδιάζει στους ιστορικούς έρευνητές. Αυτό θά ήταν άδιανόητο, άφου στοιχειά και δοκουμένα δέν μπορεί φυσικά νά υπάρχουν σήμερα για τά χρόνια τά μελλοντικά.

Ό συγγραφέας δέν είναι ιστοριογράφος. Είναι ένας έμπνευσμένος και μεγαλόπνοος μελλοντολόγος μέ θαυμαστές προορατικές ικανότη-

* «Πυρινος Κόσμος» όδός Ιπποκράτους 16 (γωνία Σόλωνος) (τηλέφ. 3602883).

τες. Ένας όραματιστής και σαν ένα είδος προφήτη, πού δικαιώνεται όσο περνούν οι δεκαετίες από τότε πού έγραψε τά κείμενα. Οί ένορατικές δυνατότητες πού διαθέτει κινούν σέ θαυμασμό, αν μάλιστα συμβή και **μελλοντικά** νά έπαληθεύεται, όπως σέ πολλά σημεία αποδειχνεται έως τά σήμερα.

Ό Πάουλ Άμαντέους ύποστηρίζει μέ πειστικότητα ότι τά έζησε όλα εκείνα τά μελλοντικά κι ότι γι' αυτόν άποτελούν μιάν έμπειρία (experience) (βιώματα).

Η έποχή μας δέν τά παραδέχεται αυτά, γιατί στά τωρινά χρόνια πού ζοϋμε ύπερισχύουν οι θετικές και προσγειωμένες σκέψεις μέ τά θετικά κι έπιστημονικά κριτήρια. Αϋτή ή νοοτροπία του είκοστου μας αίωνα, ή θειτική, ή προσγειωμένη, τόν δέχεται τόν Άμαντέους ως έναν έπιτυχημένο μελλοντολόγο, αλλά δείχνει κάποιον σκεπτικισμό σχετικά μέ τούς ισχυρισμούς του ότι εκείνος έζησε δώδεκα μήνες άληθινής, καθώς λέγει, ζωής μέσα στό πνευματικό και κοινωνικό περιβάλλον τής μελλοντικής εκείνης έποχής πού θά τήν ζήσουν οι μακρινοί άπόγονοι τών τωρινών εύρωπαίων και πού τόσο ζωντανά μάς τήν άπεικονίζει στά κειμενά του.

Μας περιγράφει μέ ζωντάνια τά μελλοντικά εκείνα περιστατικά. Μας τά περιγράφει πιστά έτσι όπως τά είδε (λέγει εκείνος). Μας δείχνει τήν έποχή ενός νέου Χρυσού Αίωνα στην Εϋρώπη.

Τό σϋλλ και ή τεχνοτροπία τών κειμένων φυσικά δέν είναι του έπιστήμονα ιστορικού, αλλά είναι του έμπνευσμένου μελλοντολόγου μέ τίς ισχυρές ένορατικές ικανότητες. Τά κείμενα έχουν έναν μανδϋά λογοτεχνικό πολϋ άξιόλογο. Μοιάζουν μέ κείμενα ταξιδιωτικής πεζογραφίας, μέ άφηγήσεις ταξιδιών στις άγνωστες σέ μάς σήμερα πόλεις τής Εϋρώπης τής μελλοντικής εκείνης έποχής πού μάς τά περιγράφει όλα αυτά τά ταξίδια μέ έκπληκτικές καθώς είπα λεπτομέρειες.

Ό έχων τήν τιμήν νά άπευθύνεται σήμερα πρός έσάς δέν είχε ιδέα τόν καιρό πού έκανε τή μετάφραση στά δεκατέσσερα εκείνα χρόνια 1926-1940, νέος άκόμη, δέν είχε ιδέα ότι θά έπακολουθήσουν έπαληθεύσεις τών κειμένων εκείνων. Μέ προσείλκυε μονάχα ή λογοτεχνική τους ώραιότατη διατύπωση και σαν νά μετέφραζα ένα ώραίο μυθιστόρημα μέ λογοτεχνική άξια (έτσι μου φαινόταν). Καθόμουν κι έκανα τόν κόπο τής μεταφραστικής αϋτής έργασίας λόγω τής λογοτεχνικής όμορφιάς του κειμένου.

Τίς έπαληθεύσεις τίς εύρηκαν άλλοι, νεώτεροι από μένα, μεταγενέστεροι από τήν πρώτη έκδοση και τίς έγραψαν στά έπεξηγηματικά και κατατοπιστικά τεϋχη πού βλέπετε εδώ μέ τά πέντε διαφορετικά χρώματα. Πρόκειται γιά δοκιμιογράφους μέ πολϋ ύψηλό έπίπεδο μορφώσεως πού έργάσθηκαν είτε σέ ομάδες μελέτης είτε χωριστά ό καθένας των

καί ἔγραψαν τὰ ὥραϊα αὐτὰ φυλλάδια τῶν τριάντα ἢ σαράντα σελίδων τό καθένα. Μεταξύ αὐτῶν εἶναι καθηγηταὶ Πανεπιστημίου καὶ δόκιμοι λογοτέχνες, τέκτονες ὑψηλοῦ βαθμοῦ, θεόσοφοι, φιλόσοφοι, δοκιμιογράφοι καὶ ἄλλοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι μὲ ἀξία.

Ποῖο λοιπὸν εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ βιβλίου; Ὁ συγγραφέας μας ξεκινᾷ ἀπὸ τῆ σκέψη ὅτι συνάμα μὲ τὴν ἐκρηξη τοῦ πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1914, ἡ ἱστορική πορεία τῆς Εὐρώπης μῆκε σ' ἓνα εἶδος Μεσαιῶνος πού θά κρατήσῃ ὀλάκερος, λέει, αἰῶνες. Ἀλλὰ ὁ ἰδιότυπος τοῦτος Μεσαιῶνας, ὁ δικός μας, τῆς δικῆς μας δηλαδὴ ἐποχῆς, δὲν μοιάζει, λέει, καθόλου μὲ τὸν προηγούμενον τῶν δέκα αἰῶνων τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης πού εἶχε ἀρχίσει μὲ τὴν πτῶση τῆς Ρώμης, μὲ τὴ διάλυση τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, καὶ εἶχε τερματισθεῖ στὰ 1450 περίπου συνάμα μὲ τὴν ἐπιτολή τῶν φῶτων τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγέννησης. Ὁ πρώτος ἐκεῖνος Μεσαιῶνας, ὁ γνωστός ἀπὸ τὴν ἱστορία, χαρακτηριζόταν ἀπὸ πνευματικὸ σκοτάδι, ἀπὸ στασιμότητα στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἀπὸ δεισιδαιμονίες, ἀπὸ προλήψεις, ἀπὸ μισαλλοδοξία, ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν ἱεροεξεταστῶν τοῦ Καθολικισμοῦ πού ἀπηγόρευαν κάθε ἔρευνα στὴ χειρουργικὴ, κάθε πείραμα στὴν ἐπιστήμη, κάθε ἐλεύθερη διάδοση ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων.

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀναγέννηση ἀνοίξε πρώτη τοὺς δρόμους γιὰ τὰ φῶτα τῆς ἐπιστήμης, ἀφύπνισε τὰ ἐνδιαφέροντα γιὰ τὴν κλασσικὴ παιδεία, ἔφερε τοὺς οὐμανιστές, ἔφερε τὴ μεγάλη ἀκμὴ τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, τοὺς κορυφαίους ζωγράφους καὶ ἀρχιτέκτονες, στὴν Ἰταλία, τοὺς μεγάλους τῆς πλαστικῆς, τοὺς γίγαντες τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ λυρικοῦ λόγου, ἔφερε στὴν κεντρικὴ Εὐρώπη τὸν Γουτεμβέργιο, ἔφερε τὶς ἐφευρέσεις, τὴν πυξίδα, ἀνοίξε τοὺς ὠκεάνειους δρόμους γιὰ τὰ μεγάλα ποντοπόρα πλοῖα καὶ προετοίμασε τὴ μεγάλη ἀκμὴ τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ πού ἐπηκολούθησε στοὺς δύο μεγάλους αἰῶνες στὴν Εὐρώπη, τὸν 18ο καὶ τὸν 19ο.

Ὁ δικός μας Μεσαιῶνας, πού τὸν ζοῦμε τώρα ἀπὸ τὸ 1914 καὶ πέρα (καὶ πού θά τὸν ζήσουν καὶ οἱ διάδοχός μας γενεές) ἔχει τὶς ἰδιουτυπίες του καὶ τὶς ἰδιορρυθμίες του, λέει ὁ συγγραφέας μας, ὁ Πάουλ Ἀμαντέους. Διανύεται στὴν Εὐρώπη μέσα σὲ πολιτεῖες πάμφωτες, σὲ κατάφωτες ὀδικές ἀρτηρίες στὶς πόλεις καὶ στὶς ἐξοχές, ἀνάμεσα σὲ πρωτοφανῆ πρόοδο σὲ κάθε κλάδο τῆς ἐπιστήμης, ἀνάμεσα σὲ μίαν ἀσύγκριτη ἀνοδο τῆς τεχνολογίας, μὲ τόσες καὶ τόσες ἀνέσεις τῆς ζωῆς πού τὶς ὀφείλομε στὶς τεχνικὲς ἐφαρμογές τῆς προόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Περιέργος Μεσαιῶνας, πρωτοφανήσιμος, μὲ τόσο φῶς, μὲ τόση ἐπιστήμη, μὲ τόσες ἐφευρέσεις, μὲ τόσα ἐγκαινιολογούμενα καθημερινὰ μεγάλα τεχνικὰ καὶ παραγωγικὰ ἔργα, μὲ τόσο πλοῦσια καταναλωτικὰ ἀγαθὰ, πού τὰ χαιρόνται οἱ λαοὶ τουλάχιστον στὶς προηγμένες κι ἐκβιομηχανισμένες χώρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Κι όμως, μᾶς διαβεβαιώνει ὁ συγγραφέας μας πῶς πρόκειται γιὰ ἕναν Μεσαιῶνα, παρ' ὅλο τὸ ἐπιφανόμενον τοῦτο περιβάλλον ζωῆς μὲ τὸ ὑλικὸ φῶς στὴν Εὐρώπη καὶ μὲ τὴν ὑλικὴ εὐημερία. Οἱ πρόοδοι τῆς τεχνικῆς δὲν ἔχουν κατορθώσει καθόλου νὰ βελτιώσουν τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Εὐρώπη ἔχει χάσει (ἀπὸ τὸ 1914 καὶ πέρα) ἔχει χάσει τὴν παλιά της ἀρχοντιά σὲ ἠθικὲς ἀξίες καὶ σὲ πνευματικὲς ἀξίες καὶ σὲ ἰδεώδη. Ἐχασε τὰ ἀλλοτινὰ ἰδεολογικὰ της θεμέλια, πού ἦταν σὲ τόσο ὑψηλὴ στάθμη.

Ἐπέτυχε ὁ ἄνθρωπος στὴν ὑπερτεχνολογία, ἀλλὰ ἔχει χάσει ὁ ἄνθρωπος τὸν ἐσωτερικὸ ἑαυτό του. Ὅπως στὴν ἀτομικὴ ζωὴ ὁ ὑλικὸς πλοῦτος ὀλομόναχος δὲν εἶναι ἀρκετὸς γιὰ νὰ ἐξυψώσει τὴν ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου, εἶσι καὶ συνολικὰ στὴν Εὐρώπη ἡ τεχνολογία ἔχει δώσει μόνο ἀνέσεις ὑλικῆς ζωῆς χωρὶς νάχει φροντίσει ἢ πορεία τῆς ἱστορίας νὰ βελτιώσει καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἀνθρώπων, χωρὶς νὰ μπορέσει νὰ ἐξυψώσει τὴν ψυχὴ καὶ τὸ συναισθημα, νὰ καλλιτερέψει δηλαδὴ τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς.

Μέσα στοὺς ὅρους ζωῆς τοῦ συγχρόνου μας Μεσαιῶνα βλέπομε καὶ μεῖς οἱ ἴδιοι τὴν κατακόρυφη πτώση τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως τὴν εἶχε περιγράψει ὁ συγγραφέας τοῦ μεγάλου αὐτοῦ καὶ φημισμένου βιβλίου πρὶν ἐξήντα τρία χρόνια. Παράλληλα μὲ τὴν ἀκμὴ τῆς τεχνικῆς, βλέπομε τὴν πτώση σ' ἐκείνους τοὺς τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ πού ἀνήκουνε στὸν λεγόμενο πνευματικὸ πολιτισμό. Δηλαδὴ στὶς ἠθικὲς ἀξίες, στὶς αἰσθητικὲς ἀξίες, πού τελοῦν σὲ συνάρτηση μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἐπίσης στὶς θρησκευτικὲς ἀξίες καὶ τέλος στὰ ὑψηλὰ ἰδεώδη, δηλαδὴ στὰ μεγάλα ἰδανικά (στὸν ἀνθρωπισμό, στὴν παιδεία, στὴν ἔννομη τάξη καὶ σ' ὅλα ἐν γένει τὰ ὠραῖα ἰδανικά τοῦ 19ου αἰῶνα). Οἱ ἄνθρωποι τοῦ 19ου αἰῶνα, ἂν ἦταν δυνατό νὰ δοῦν τὴν κατάντια τῆς ἐποχῆς μας θὰ ἔδειχναν μεγάλῃ ἐκπληξῇ γιὰ τὴν κάθετη αὐτὴ πτώση.

Ἡ παρατήρηση αὐτὴ (πού καταλήγει νὰ βαθμολογῇ τὸν 20ὸ μας αἰῶνα πολὺ χαμηλότερα ἀπὸ τὸν 19^ο) ἰσχύει γιὰ ὅλες τὶς χώρες τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀκτινοβολία πού ἀσκοῦσε πρὶν ἑκατὸν πενήντα χρόνια ἡ Εὐρώπη σ' ὅλες τὶς ἠπείρους τῆς ὑδρογείου ἔχει σβῆσει ἢ τουλάχιστο ἔχει πολὺ ἐλαττωθεῖ. Στὸν δέκατο ἔνατο αἰῶνα ἦταν ἡ μεγάλη ἀκμὴ. Εἶχε τότε εὐεργετήσῃ ἡ Εὐρώπη ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς ὑδρογείου. Μὲ τὶς ἱεραποστολές, μὲ τὰ ἐκπαιδευτήρια, μὲ τὰ νοσηλευτικὰ ἰδρύματα κλπ. Εἶχε ἰδρυθεῖ ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, ἀρχικὰ στὴν Ἑλβετία κι εὐθύς ὕστερα σὲ μέτρα παγκόσμια, καὶ εἶχαν σφρηλατηθεῖ τὰ θεμέλια κι οἱ ἰδεολογικὲς βάσεις τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ γιὰ ὅλη τὴν ὑδρόγειο. Παντοῦ ὁ δυτικοευρωπαϊκὸς πολιτισμὸς μεσουρανοῦσε.

Τώρα στὴν ἴδια τὴν Εὐρώπη μὲ τὴν παλιὰ ἀρχοντικὴ παράδοση ἔχει ἐλαττωθεῖ πολὺ ἡ ἰκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶναι ἀξίος δέκτης τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν πού ἀνήκουν στὸν τομέα τοῦ πνευματικοῦ πολιτι-

σμοῦ. Τό θρησκευτικό συναίσθημα ἔχει ὑποχωρήσει, τήν πίστη τήν ἔχει διαδεχθεῖ ἡ ἀμφισβήτηση, τό μεταφυσικό καταφύγιο γιά τήν πονεμένη ἀνθρώπινη ψυχή δέν ὑπάρχει πιά κι ἡ Ἐκκλησία συχνά ἀποτελεῖ ἀντικείμενο εἰρωνίας καί ἀμφισβήτησης. Κάτι ἀνάλογο καί στόν τομέα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Τά μεγάλα ἔργα τοῦ ἔνδοξου παρελθόντος (ιδίως τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγέννησης καί τοῦ 19ου αἰώνα) ἔχουν καταφύγει στά Μουσεία, Φυλάσσονται ἐκεῖ καλά. Ἀλλά νέα ἔργα μέ ἀξία δέν παράγονται. Τό μεγάλο θαῦμα τοῦ 18ου στή μουσική δημιουργία μέ τούς κλασικούς σπάνια ἐκτιμᾶται καί μόνο στίς ἐπετειούς. Ἐνα ὁλοκληρο μουσικό σύμπαν τοῦ 19ου μέ τούς κεντροευρωπαίους μέ τά κορυφαῖα ὀνόματα (Schubert, Brahms, Liszt καί τόσο ἄλλοι) (στήν χρονική περίοδο τοῦ ρομαντισμοῦ) πού εἶχαν δωρήσει στήν ἀνθρωπότητα ἔργα ἀθάνατα δέν εὐρίσκει πιά στήν ψυχή τῶν Εὐρωπαίων τήν βαθιά ἀπήχηση πού εἶχε νιώσει ἡ Εὐρώπη, πρὶν ἀπό τόν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο.

Τώρα εἶναι ἡ ἐποχή τῶν ἀπλῶν ρυθμῶν (ρόκ, πῶπ, ντίσκο) βορειοαμερικανικῆς προελεύσεως καί νέγκρικης ἀπώτερης καταγωγῆς. Τό πιό λυπηρό εἶναι ὅτι ὄχι μονάχα παράγονται αὐτά τά χαμηλῆς ποιότητος ἔργα (δῆθεν ἔργα), ἀλλά ὅτι καί εὐρίσκουν ἀπήχηση στήν αἰσθητική συνείδηση τῶν Εὐρωπαίων τοῦ 20ου αἰώνα. Ἄν δέν εἶχαν ἀπήχηση θά σταματοῦσε καί ἡ παραγωγή τους. Τουλάχιστον ἐδῶ στήν Εὐρώπη μας δέν θά εἶχαν θέση.

Δέν θά ἦταν ἀνεκτοί οἱ ἐκκωφαντικοί κρότοι ἀντί μουσικῆς. Δέν θά ἦταν ἀνεκτὴ ἡ ἀνίερη διασκευὴ τῶν μεγάλων ἔργων τοῦ ἔνδοξου παρελθόντος πίσω ἀπό τήν ἀθῶα δῆθεν ὀνομασία «παλιές μελωδίες σέ μοντέρνες παραλλαγές». Νά ἀκούγεται δηλαδή «Ἡ ὠδή στή Χαρά» (στίχοι τοῦ Schiller, μουσική τοῦ Beethoven) (στό Schlusschor τῆς 9ης) (στό καταληκτήριο χορωδιακό τμήμα τῆς τελευταίας του Συμφωνίας) σέ μιὰ διασκευὴ τοῦ 20οῦ μας αἰώνα. Ἐτσι ὥστε νά χορεύεται σέ ρυθμό ρόκ.

Ἐκτός ἀπό τήν ἀνίερη αὐτὴ μεταχείριση μέ τήν ὁποία εὐτελιζέται ἡ μουσική σύνθεση τῆς ἐποχῆς τῆς μεγάλης ἀκμῆς (18 καί 19ου) κατακόρυφη εἶναι καί ἡ πτώση τῆς αἰσθητικῆς συνείδησης καί στόν ἄλλον ἐκείνον τομέα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, στίς εἰκαστικές δηλαδή τέχνες. Οἱ ἀτέχνες κι ἀκομφες ὀγκῶδεις καμπύλες τοῦ Henry Μούρ στά τερατουργήματά του στήν Ἀγγλία πληρώνονται ἀκριβὰ παγκοσμίως. Γιά τέτοιου εἴδους «ἔργα» δίδονται καί διακρίσεις καί παράσημα(!). Δέν ἐξαισιάζονται ἡ αἰσθητικὴ συνείδηση ἐνώπιόν τους. Δέν διαμαρτύρεται ὁ Εὐρωπαῖος τοῦ 20ου αἰώνα στή θέα των.

Τά ἴδια καί μέ τόν Πικάσο καί μέ τόσους ἄλλους. Αὐτό πού λέμε «αἰσθητικό κοινοβίωμα», ἡ αἰσθητικὴ δηλαδή κοινὴ συνείδηση, μέ ἄλλες λέξεις ἢ ἰκανότητα τοῦ καλλιεργημένου ἀνθρώπου νά ξεχωρίσει καί νά διακρίνει ποῖο εἶναι τό ὠραῖο στήν καλλιτεχνικὴ δημιουργία, βρίσκεται (ἡ

ικανότητα αυτή) σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Οι Ευρωπαίοι του 20ού καταμεσίς στον νέον τουτον Μεσαίωνα, παρασύρονται σε καταφατική αξιολόγηση για έργα ανάξια, για έργα που δεν έχουν τη δυνατότητα να προκαλέσουν την ευγενική αίσθηση της καλλιτεχνικής συγκίνησης και λένε εύκολα τη φράση «πόσο είναι ωραίο»(!) από φόβο μήπως τους χαρακτηρίσουν ότι δεν είναι μοντέρνοι. Κι οι καθηγητές στις Σχολές Καλών Τεχνών, οι ταγμένοι υπεύθυνοι Ίεροφάντες της Τέχνης ή οι κριτικοί της Τέχνης, δεν λένε την αλήθεια στις νεώτερες γενεές ότι έχουμε μπει μέσα σ' έναν νέον Μεσαίωνα, ότι η καλλιτεχνική δημιουργία περνάει μιά κρίση, μιά πτώση, αλλά υποστηρίζουν ύποκριτικά ότι καθετί που είναι μεταγενέστερο είναι κατ' ανάγκην κι αισθητικά άνωτερο.

Ο νέος Μεσαίωνας έχει από τό 1914 και πέρα κάνει την εμφάνισή του σε κάθε τομέα πνευματικού πολιτισμού και πανταχού στις περιοχές της Εύρώπης με την παλιά πολιτιστική κληρονομιά, που ήταν άκέραιη έως τις άρχές του 20ου αιώνα. Όχι μόνο στή μουσική, όχι μόνο στις εικαστικές τέχνες, αλλά σ' όλόκληρο κείνο το σύστημα των αιώνιων αξιών του πνευματικού πολιτισμού των δυτικοευρωπαίων, που μαστίζεται τά τελευταία τουτα εβδομήντα πέντε χρόνια από κρίση φοβερή. Ακόμα και στον τομέα της παιδείας ή ημίμαθειας κι ή άγραμματοσύνη έχουν διαδεχθεί την ωραία παλαιά προσήλωση στην προσπάθεια του 19ου αιώνα για κατάρτιση μορφωμένων και καλλιεργημένων νέων ανθρώπων. Ακόμη και στον τομέα της έννομης τάξης που αποτέλουσε άλλοτε τό βάθρο και τό θεμέλιο μιās πολιτισμένης ζωής, τό θεμέλιο για την κάθε πρόοδο.

Τώρα δεν υπάρχει πιά έννομη τάξη. Σχεδόν παντού στην Εύρώπη τό άγχος για τις τρομοκρατικές πράξεις έχει διαδεχθεί την παλαιά ασφάλεια των συγκοινωνιών και των ταξιδιών του 19ου αιώνα. Η αντίληψη για μιάν άμοιβαιότητα σεβασμού της ασφαλείας των διπλωματικών αντιπροσωπειών έχει λείψει και οι άνύποτοι και άσχετοι άνθρωποι που πηγαινουν στή δουλειά τους αποτελούν τόν στόχο και τά εύκολα θύματα του άλφα ή του βήτα φανατικού, που αισθάνεται τόν έαυτό του ταγμένον σε κάποιον ιδεολογικό άγώνα.

Έννομη τάξη δεν υπάρχει, ούτε στο έσωτερικό της κάθε χώρας χωριστά ούτε σε διεθνή πλαίσια. Οι λαοί στην Εύρώπη ζουν μέσα στο άγχος μιās ένδεχόμενης πυρηνικής ολοκληρωτικής καταστροφής. Τά φοβερά μέσα μαζικού όλεθρου που ή τεχνολογία έδωσε στον άνθρωπο του 20ού δεν έχουν συνοδευθεί από ανάλογη ήθική ώριμότητα κι άπ' τόν έπιβαλόμενο όρθολογισμό. Ένώ ή τεχνολογία έχει κάνει άλματα στην εποχή μας, ή φύση του ανθρώπου δεν έχει βελτιωθεί παρά ελάχιστα. Πολύ μικρή άπήχηση είχαν έως τώρα ή κλασική παιδεία, τό κήρυγμα της σωκρατικής διδαχής για ήθικές άξίες, ή ήθική διδασκαλία του Κομφούκιου, άκόμα κι ή χριστιανική διδασκαλία και ή φιλοσοφία ζωής (ή βιοθεωρία) που είχε κηρύξει ό Ίδρυτής της θρησκείας μας.

Μέσα σ' αυτόν τόν ιδιότυπο Μεσαιώνα, όπου τώρα ζούμε οι άνθρωποι του 20ου αιώνα, τόν νέο Μεσαιώνα μέ τό άφθονο υλικό φώς και μέ τά θαύματα τής έπιστήμης, τόν νέον Μεσαιώνα μέ τό άγχος του πυρηνικού ολοκαυτώματος και μέ τήν τρομοκρατία και μέ τά ναρκωτικά, έρχεται σέ αυτά τά κείμενα ο Πάουλ Άμαντέους Ντήναχ νά μās δώσει τήν έλπίδα μās Νέας Αναγέννησης και άπεικονίζει στά προορατικά του κείμενα τή **νέα εποχή** πού οι μακρινοί έστω άπόγονοι τής σημερινής γενεάς θά μπορέσουν νά τή ζήσουν. Η άνθρωπότητα λοιπόν δέν πρόκειται νά χαθεί παρόλους τούς τρομερούς κινδύνους πού τήν περιστοιχίζουν.

Μās τό διαβεβαιώνει η «Κοιλάδα τών Ρόδων». Οι φόβοι μας είναι άβάσιμοι η τουλάχιστον υπερβολικοί. Όλα αυτά τά φοβερά ένδεχόμενα δέν θά πραγματοποιηθούν. Ούτε και θά έμποδισθεί η έπανατολή μιάς νέας έποχής πολιτισμού στήν Εύρώπη και στήν Οικουμένη. Οι φόβοι για τήν κρίση τών ήθικών αξιών, για τήν κατακόρυφη πτώση τής κοινής αισθητικής συνειδησης (σχετικά μέ τήν καλλιτεχνική δημιουργία), για τά επικίνδυνα παιδαγωγικά πειράματα (άμερικανικής έμπνεύσεως) («μή καθοδηγείς τά παιδιά, άφησε τα νά βρούν μόνα τους τόν σωστό δρόμο»), όλοι αυτοί οι φόβοι είναι υπερβολικοί. Οι φόβοι για τούς σφαλερούς δρόμους πού έχουν πάρει οι νεώτερες ηλικίες, για τήν έγκληματικότητα, για τά ναρκωτικά, είναι υπερβολικοί (γράφει ο Άμαντέους Ντήναχ). Τό ίδιο και οι φόβοι για τήν κρίση υπερπληθυσμού στή μαύρη Ηπειρο πού οδηγεί εκεί σέ μιά δημογραφική έκρηξη, σέ μιά έκρηκτική κατάσταση και σέ λιμοκτονία. Τό ίδιο κι η ολοένα έντεινόμενη μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος κατά τής όποις οι οικολόγοι κάνουν τή γνωστή έντατική έκστρατεία τους. Τό ίδιο κι οι άπειλές καταστροφής άπ' τίς πυρηνικές δοκιμές και τό ένδεχόμενο ενός ομαδικού έξολοθρεμού άπ' τήν πυρηνική ένέργεια.

Ότι περνάει καιρούς δοκιμασίας ο πολιτισμός μας, αυτό είναι άνατίρρητο, λέγει ο Ντήναχ στό βιβλίο του «Η Κοιλάδα τών Ρόδων». Περνάει κινδύνους και θά περάσει κι άλλους πολλούς άκόμη στά χρόνια τών παιδιών μας και τών έγγονιών μας. Κι έντούτοις θά ξεπεραστούνε μέ έπιτυχία όλοι αυτοί οι φοβερά δύσκολοι καιροί του τωρινού Μεσαιώνα. Κι όλοι αυτοί οι κίνδυνοι τελικά θά παρακαμφθούνε.

Χάρis στό βιβλίο αυτό, τήν «Κοιλάδα τών Ρόδων», έχομε τή δυνατότητα (έμεις τής σύγχρονης γενεάς) νά προτρέξωμε χρονικά, πηγαινοντας νοερά πέρα άπ' τά χρονικά πλαίσια τής βιολογικής μοίρας του καθενός μας και νά ζήσωμε χάρis στίς σελίδες αυτού του βιβλίου μέσα στό περιβάλλον τής κοινωνικής και τής πνευματικής ζωής μιάς συγκεκριμένης μελλοντικής έποχής μέ τή νέα μεγάλη άκμή του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού. Κι όχι μόνο έμεις οι σύγχρονοι. Άλλά και οι έπόμενες γενεές, οι διάδοχοι. Αυτές άλλως τε θά προσέξουν άκόμη περισσότερο αυτό τό βιβλίο. Η αίτια πού οι διάδοχοί μας γενεές θά τά γυρεύουν αυτά τά κεί-

μενα πιά επίμονα στό έγγγύς μέλλον εΐναι ότι κατά πᾶσαν πιθανότητα θά έχουν επίπροστεθῆ κι άλλες έπαληθεύσεις σέ κείνες πού ἔως τά σήμερα έπίσημαΐνουν οί μελετητές τοῦ βιβλίου καί τίς σημειώνουν (μέ συγκεκριμένη μνεΐα ἀριθμῶν σελίδων) στό πέντε έπεξηγηματικά φυλλάδια (τεύχη). Ἐγώ πού σᾶς μιλῶ προσωπικῶς δέν τίς εΐχα προσέξει τίς έπαληθεύσεις. Τίς βρῆκαν εκείνοι πού έγραψαν τά πέντε αὐτά έπεξηγηματικά φυλλάδια.

Ἡ πλοκή τοῦ έργου τοποθετεΐται λοιπόν ἀπό τόν συγγραφέα στό μακρινό μέλλον. Σέ έποχή πού ό τωρινός Μεσαιῶνας θά έχει τερματισθεΐ, καί μάλιστα θά έχει πρό πολλοῦ τερματισθεΐ. Μᾶς περιγράφει λοιπόν ἡ «Κοιλάδα τῶν Ρόδων» τήν ἀτμόσφαιρα κοινωνικῆς καί πνευματικῆς ζωῆς ενός νέου Χρυσοῦ Αἰῶνα στήν Εὐρώπη. Ἄλλά καί στήν οἰκουμένη ὁλόκληρη. Γιατί καί οί ὑπόλοιπες ἡπειροί θά έχουν έπωφεληθῆ ἀπό τήν πολιτιστική ἀκτινοβολία τῆς Εὐρώπης, ὅπως εΐχε γίνει στόν 19ο αἰῶνα.

Αὐτή ἡ ἀπεικόνιση ενός περιβάλλοντος ζωῆς σέ πλαίσια πολιτισμοῦ ὑψηλῆς στάθμης δέν γίνεται σ' αὐτό τό βιβλίο μ' έναν ἀπλό ἀφηγηματικό τρόπο περιγραφῆς ἐξωτερικῶν γεγονότων. Τό ἀντίθετο. Μέσα στίς σελίδες τοῦ βιβλίου ό συγγραφέας τά «ζεΐ» ὅλα εκείνα. Τά κείμενά του έχουν τή μορφή σελίδων ἡμερολογίου κι εκεί μέσα γράφει ὅσα βλέπει κι ὅσα ζεΐ καθημερινά. Γράφει δηλαδή σάν ένας αὐτόπτης. Καί τώρα διερωτᾶται κανείς: Μά πῶς γίνεται νά ζῆσει κανείς σέ μιά συγκεκριμένη μελλοντική έποχή μιά δωδεκάμηνη εκεί ζωῆ κι ὕστερα νά γυρίσει ἀπό τό μέλλον σέ ἀνάδρομη χρονική πορεία καί νά γράψει στό 1923 τίς έντυπώσεις του ἀπό τή μελλοντική εκείνη ζωῆ; Ἐκείνος ἰσχυρίζεται ὅτι εΐχε μιά πραγματική έμπειρία, μίαν *experience*, κατά τήν διεθνῶς καθιερωμένη λεκτική έκφραση. Ἰσχυρίζεται επίσης ὅτι ἦταν γραφτό τῆς προσωπικῆς του μοίρας νά συνδεθῆ ἡ ζωῆ του μ' ένα ἀπό τά πιά σπάνια φαινόμενα παραψυχολογίας. Κι ὅτι έζησε δυό ζωές, μιά ἔως τά 1924 καί ἄλλη μιά σέ δωδεκάμηνη διάρκεια στό μακρινό μέλλον τοῦ 3900 μ.Χ.

Ἡ έποχή μας ὅμως εΐναι, ὅπως εΐπα, μιά έποχή θετικῆς καί προσγειωμένης έπιστήμης, πού δέν παραδέχεται τήν παραψυχολογία οὔτε τίς μετεμψυχώσεις οὔτε τίς διαδοχικές ὑπάρξεις τοῦ ἀνθρώπου στή λεγόμενη μεταβίωση.

Γι αὐτό κι εμεΐς, τῆς δικῆς μας έποχῆς, στήν Εὐρώπη, δίνουμε περισσότερο βαρύτητα στή λογοτεχνική ἀξία τῶν κειμένων καί τά διαβάζουμε σάν ένα μυθιστόρημα. Τό ὅτι πραγματοποιήθηκε ἡ ὑπερβατική συμφωνία δύο πονεμένων ψυχῶν νά συναντηθοῦνε σέ ἄλλη μελλοντική ζωῆ λίγοι εΐναι κείνοι πού τό παραδεχόμαστε. Τίς παλαιές καί σεβᾶσμιες ἰνδικές δοξασίες γιά μετενσάρκωση τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καί γιά νέα ζωῆ τίς παραμερίζουν οί πιά πολλοί. Καί δίνουν, καθῶς εΐπα, στό κείμενα τήν έρμηνεία ενός λογοτεχνήματος. Ἐκείνος, ὁ Amadeus, ὑποστηρίζει ὅτι εΐχε στό πρῶτα χρόνια τῆς νεότης του μιά μεγάλη κι ἀληθινή ἀγάπη πού

ή κοινωνική συμβατικότητα την κατέστρεψε. Τά εμπόδια ήταν από παρεμβάσεις της οικογένειας. Ἡ ἀγαπημένη του, πεθαίνοντας πολύ νέα, τοῦ ὑποσχέθηκε πῶς οἱ ψυχές τους θά ξανασιμίζουν σέ μιάν ἄλλη ωραιότερη ζωῆ, ὅπου καί κείνη καί κείνος θά ἔχουν διαφορετικά ὀνόματα καί θά ἔχουν μάλιστα καί ἀδρότατες ἀναμνήσεις ἀπό προῦπαρξη.

Ἡ θετική καί ὑλιστική ἐποχή μας δέν παραδέχεται τέτοιες φαντασιώσεις, καθώς τις λέγει. Δίνει στά κείμενα ἐρμηνεία θετική. Τίς ἐπαληθεύσεις τις θεωρεῖ ἀπλές συμπτώσεις. Ἐν οἱ ἐπαληθεύσεις συνεχισθοῦν καί τίς ἐπόμενες δεκαετίες, θά χαρακτηρισθεῖ ὁ συγγραφέας μας σάν ἕνας ἐπιτυχημένος μελλοντολόγος, σάν ἕνας ὄραματιστής μέ προφητικές ικανότητες. Ἐτσι καθώς ἕνας πολύ μορφωμένος ἱστορικός τοῦ πολιτισμοῦ μπορεῖ νά προβλέψει περίπου ποιές θά εἶναι οἱ ἐπικείμενες ἐξελικτικές μορφές τῆς πορείας τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ στήν Εὐρώπη.

Ἐντούτοις ἔχουν τόση ζωντάνια καί τόση πειστικότητα οἱ περιγραφές του τῶν ταξιδιῶν πού ἔκανε σέ κείνη τῆ συγκεκριμένη μελλοντική ἐποχή! Ὅσοι ἀκολουθοῦν τῆ θετική νοοτροπία καί τῆ θετική σκέψη καί δέν παραδέχονται οὔτε τά παραψυχολογικά φαινόμενα οὔτε τίς διαδοχικές ὑπάρξεις τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει λοιπόν, γιά νά εἶναι συνεπεῖς, νά πιστεύουν πῶς θά ἦσαν δυνατόν καί πραγματοποιήσιμο ἕνας πολύ μορφωμένος ρωμαῖος τῆς ἐποχῆς τοῦ Σενέκα ἢ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου νά εἶχε περιγράψει ἀπό μιὰ χρονική ἀπόσταση εἴκοσι περίπου αἰῶνων, μέ τόση ζωντάνια καί μέ τόσες λεπτομέρειες, τό δικό μας Παρίσι ἢ τό Λονδίνο ἢ τῆ Νέα Ὑόρκη, ἔτσι καθώς ὁ συγγραφέας τῆς «Κοιλάδας τῶν Ρόδων» ἀπεικονίζει στίς «Σελίδες Ἡμερολογίου» του τά ταξίδια πού ἔκανε στίς μεγαλοπόλεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ βορρᾶ μέ τά παλάτια τους καί μέ τίς κρυσταλλόθωρες λεωφόρους καί μαθαίνει νά συνομιλεῖ μέ τοὺς κατοίκους των στή διεθνή γλώσσα τῆς μελλοντικῆς κείνης ἐποχῆς, πού θά εἶναι καθώς λέγει μιὰ ἐνιαία στήν οἰκουμένη γλώσσα μέ ἀγγλοσκανδιναβικές ρίζες.

Γιά ὅσους δέν παραδέχονται τίς παραψυχολογικές ἐρμηνείες οὔτε πιστεύουν πῶς ὁ συγγραφέας ἐζησε πραγματικά κείνη τῆ δωδεκάμηνη μελλοντική ζωῆ, προκύπτουν κατ' ἀνάγκη ὀρισμένα ἐρωτηματικά, πού πρέπει νά τά ποῦμε: Πρῶτον καί κύριον, γιατί ὁ μελλοντολόγος μας ἔκανε ἐπιλογή μιᾶς τόσο μακρινῆς μελλοντικῆς ἐποχῆς γιά τῆ χρονική τοποθέτηση τῆς ἐρωτικῆς ἱστορίας του; Μερικοί εἶπαν: Ἡ ἀπάντηση εἶναι πολύ ἀπλή: γιά νά ἀποφύγει τόν ἐλεγχό τῶν ἐπαληθεύσεων. Ἄλλοι ὁμως, πού ἔχουν μελετήσει βαθύτερα τό νόημα των κειμένων, λέγουν ὅτι ὁ σκοπός τοῦ συγγραφέα πού διάλεξε τόν 390 μ.Χ. αἰῶνα ἀντί π.χ. τοῦ 21ου εἶναι ὅτι ἐπιθυμοῦσε νά συμπεριλάβει στήν ἀπεικόνιση τοῦ μελλοντικοῦ ἐκείνου Χρυσοῦ Αἰῶνα μαζί μέ τοὺς ἄλλους τομεῖς ὑψηλοῦ πολιτισμοῦ καί μιὰ σημαντική βελτίωση στήν ἴδια τῆ φύση τοῦ ἀνθρώπου. Παράλληλα δηλαδὴ μέ τήν καλλιτεχνική δημιουργία, τόν λυρικό λόγο, τῆ

λογοτεχνία ἐν γένει, τὴ μουσική, τὰ ἰδεώδη, ἤθελε νὰ ἐμφανίσει σ' ἐκεῖνον τὸν Χρυσοῦν Αἰῶνα τοῦ μέλλοντος κι ἕναν κοινὸ ψυχολογικὸ τύπο ἀνθρώπου, μὲ ἐσωτερικὴ καλλιέργεια, μὲ ἐσωτερικὸ πολιτισμὸ, μὲ ἀνθρωπισμὸ, μὲ πλοῦτο συναισθηματικὸ, μὲ πολιτισμὸ δηλαδὴ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ συναίσθημα. Ἀλλὰ ἕνα τέτοιο ἐπιτεύγμα χρειάζεται πολλοὺς αἰῶνες γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ. Ἡ πείρα μᾶς διδάσκει ὅτι πενιχρὰ ἀποτελέσματα ἔχουν φέρει ἕως τὰ τώρα (πού ζοῦμε ἐμεῖς σήμερα) τόσοσιν ἢ κλασσικὴ παιδεία (μὲ τὴ σωκρατικὴ διδασχὴ δυόμισι χιλιάδων χρόνων) ὅσον καὶ τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα μὲ τοὺς συναισθηματικούς του θησαυρούς καὶ μὲ τὴ δικὴ του ἠθικοδιδασκαλία δύο χιλιάδων χρόνων γιὰ τὴν πανανθρώπινη φιλαλληλία καὶ τὴ χριστιανικὴ ἀγάπη.

Τοποθετώντας σὲ μακρινὸ μέλλον τὸ περιβάλλον ζωῆς πού ἀπεικονίζει ὁ συγγραφέας μας, πετυχαίνει στ' ἀλήθεια νὰ δώσει ἕνα ἱκανοποιητικὸ ψυχογράφημα τῶν ἀνθρώπων τῆς μελλοντικῆς κείνης ἐποχῆς μὲ τὴν ἐσωτερικὴ καλλιέργεια καὶ μὲ τὸν ἐσωτερικὸ πολιτισμὸ. Μᾶς δίνει δηλαδὴ ἕναν κοινὸ ψυχολογικὸ ἀνθρώπινο τύπο μὲ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν συνάνθρωπο, μὲ τὸν συναισθηματικὸ πλοῦτο, μὲ τὴν φιλότητα, μὲ τὴν καλωσύνη, μὲ τὴν ἡμερότητα ἡθους, μὲ τὴν ἐμπρακτὴ συμπαράσταση στὸν πόνο τοῦ συνανθρώπου, δηλαδὴ μᾶς δίνει τὸ ψυχογράφημα τοῦ ἀξίου τοῦ ὀνόματος ἀνθρώπου, ἔτσι καθὼς τὸν εἶχε ἀντιληφθεῖ στὸ κήρυγμά του καὶ ὁ Ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας μας. Μ' αὐτοὺς τοὺς ἐσωτερικὰ πλουτισμένους ἀνθρώπους συναναστρέφεται ὁ συγγραφέας μας στὰ κείμενά του μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα ὑψηλοῦ πολιτισμοῦ τῆς μελλοντικῆς κείνης ἐποχῆς. Στὸ κοινωνικὸ καὶ πνευματικὸ περιβάλλον ζωῆς τοῦ νέου αὐτοῦ Χρυσοῦ Αἰῶνα. Μὲ μιά λέξη τὴ μόρφωση τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ Πάουλ Ἀμαντέους ὄχι ὡς συσσωρευμένες ἀφθονες ἐπιστημονικὲς γνώσεις, ἀλλὰ ὡς διαμόρφωση χαρακτήρος, ὡς πολιτισμὸ ψυχῆς, ὡς διάπλαση ἡθους, ὡς ἐσωτερικὴ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου.

Μὲ τὰ κείμενα τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων» τοῦ Ἀμαντέους Ντήναχ ἀσχολήθηκαν ἕως τὰ σήμερα δεκάδες μελετητὲς κι ἐρευνητὲς. Ἀρκετοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔγραψαν ἄρθρα ἢ βιβλιοκριτικὲς μελέτες ἢ δοκίμια, εἴτε σὲ ἐφημερίδες εἴτε σὲ περιοδικὰ, ἰδίως λογοτεχνικὰ ἢ φιλοσοφικὰ ἢ τεκτονικὰ ἢ ἀκόμη ἔγραψαν καὶ χωριστὰ βιβλία, ὅπως αὐτὰ ἐδῶ τὰ πέντε τεύχη.

Μερικοὶ μού ἔχουν ἀνακοινώσει καὶ προφορικὰ τὶς ἐντυπώσεις τους γιὰ τὸ ποῖο ἦταν τὸ κίνητρο τοῦ Ἀμαντέους Ντήναχ νὰ γράψει αὐτὲς τὶς σελίδες Ἡμερολογίου.

Ὁ πρῶτος ἦταν ὁ ἀειμνηστος Καθηγητὴς Νικόλαος Λούβαρις πού εἶχε δώσει στὶς Σελίδες αὐτὲς φιλοσοφικὸ κατὰ κύριον λόγον νόημα (εἶχε διαβάσει τὰ κείμενα στὸ γερμανικὸ τους πρωτότυπο). Τὴν ἴδια περιπὸ χρονιά, τὸ 1942, εἶχε διαβάσει τὰ πρωτότυπα κείμενα κι ἕνας νεαρός γερμανός, ἀντιχιτλερικὸς μὲ φιλελεύθερες καὶ δημοκρατικὲς πε-

ποιθήσεις, έφεδρος άξιωματικός του στρατού κατοχής. Είχε ώραιες ιδέες. Αντιπαθούσε τούς ναζήδες. Είχαμε θάρρος μαζί του.

Εκείνος μου είπε, έπιστρέφοντάς μου τις «Σελίδες Ήμερολογίου» ότι κεντρική ιδέα του Ντήναχ είναι ή συνέχιση τής ρομαντικής ιστορίας αγάπης του με τήν πρόωρα πεθαμένη στά είκοσι χρόνια της αγαπημένη του. Τήν είχανε παντρέψει με άλλον, δέν μπόρεσε νά τό άντέξει, άρρώσθησε κι έφυγε τόσο νέα άπ' τή ζωή. Ο συγγραφέας (μου είπε ό νεαρός γερμανός) προσπαθεί με τήν πέννα του μέσα στά κείμενά του νά δώσει μιά βιολογική παρέκταση, μιά συνέχιση τής ζωής του σε άλλη εποχή κι ένα σμιξιμο με τήν Άννα του σε άλλη ζωή. Γράφει ότι θά συναντηθούνε σε άλλους μελλοντικούς καιρούς, σε άλλον κύκλο πολιτισμού, με διαφορετικά όνόματα.

Άλλοι πού άσχολήθηκαν με τά κείμενα είναι ό δόκιμος άθηναίος κριτικός, μακαρίτης τώρα, Άνδρέας Καραντώνης, πού μου είχε επαινέσει τή λογοτεχνική αξία του βιβλίου, χωρίς νά έπιμείνη σε έρμηνείες γιά τά κίνητρα του συγγραφέα. Ο πιστός στόν τεκτονισμό Σταύρος Βασαρδάνης δίνει μιά πολύτιμη έρμηνεία άπό τή δική του άποψη. Έχει γράψει πρό έτών και δική του μελέτη στόν «Ίλισό».

Η εκλεκτή πειραιώτισσα δημοσιογράφος Μαρίνα Σουκαρά έγραψε γιά τά κείμενα του Ντήναχ στό περιοδικό «Σπουδαί» τής Άνωτάτης Βιομ. Σχολής Πειραιώς. Εκεί τά χαρακτηρίζει ότι άποτελούν μιά άληθινή ιστορία μεγάλης αγάπης πού συνεχίζεται πέρα άπ' τόν θάνατο.

Ο λογοτέχνης και κριτικός Δημήτρης Γιάκος έγραψε στη «Νέα Εστία» λεπτομερή άνάλυση του βιβλίου πού τό χαρακτηρίζει ως προφητικό κι ένορατικό και γράφει πώς τά κείμενα μας δίνουν μιά εικόνα ζωής στά χρονικά πλαίσια τής μελλοντικής Ευρώπης και πώς άπεικονίζουν τις εξελικτικές μορφές του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού γιά μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Ο επίκουρος καθηγητής του Πανεπιστημίου Γιώργος Πουρναρόπουλος, Γενικός Γραμματέας του Παρνασσού, έδωσε βαρύτητα στις προβλέψεις του συγγραφέα γιά τις μελλοντικές τεχνικές έφαρμογές τής προόδου των φυσικών επιστημών. Τόν έχαρακτήρισε ως ένα δεύτερο Ίούλιο Βέρν, με θαυμαστές ένορατικές ικανότητες – πού όλοένα επαληθεύουν – γιά τήν τεχνολογία τής μελλοντικής Ευρώπης και γιά τις έφευρέσεις.

Εν γένει τά κείμενα τής «Κοιλάδας των Ρόδων», γραμμένα στά 1923-1924, έκίνησαν πολύ τό ενδιαφέρον των κριτικών, των λογοτεχνών, των δοκιμιογράφων και άλλων ανθρώπων των γραμμάτων και του πνεύματος ευθύς άπό τήν πρώτη τους έκδοση στά έλληνικά (1972).

Τώρα τελευταία ό Πειραιώτης δόκιμος λογοτέχνης και ποιητής Σπύρος Κοκινάκης, τακτικό μέλος τής Έθνικής Έταιρίας των Έλλήνων Λογοτεχνών, έγραψε γιά τό βιβλίο αυτό στη Φιλολογική Πρωτοχρονιά του

Μαυρίδη (1987), χαρακτηρίζοντας τὰ κείμενα πῶς ἀποτελοῦνε, λέει, μιά **συνταγή γιγαντιαίων διαστάσεων** περί τοῦ πῶς θά ἦταν δυνατό νά εὐτυχήσουν οἱ ἀπόγονοι τῶν τωρινῶν Εὐρωπαίων ζώντας μίαν **ἀνώτερη πνευματική ζωή**. Ἐχει δηλαδή ὑπόψη τοῦ ὁ ἐκλεκτός αὐτός ποιητής τό ψυχογράφημα τοῦ μελλοντικοῦ Εὐρωπαίου, περί τοῦ ὁποίου σὰς εἶπα προηγουμένως ὅτι ἀπεικονίζεται στά κείμενα τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων». Τοῦ μελλοντικοῦ ἀνθρώπου μέ τόν ὠραῖο ψυχικό κόσμο, μέ τήν πλοῦσια συναισθηματικότητα, μέ τή χριστιανική ψυχοσύνθεση, καί μέ τήν ἡμερότητα τοῦ ἤθους καί τήν ἀγάπη γιά τοὺς συνανθρώπους.

Ἄλλοι μοῦ εἶπαν, ἀφοῦ μελέτησαν τό βιβλίο, ὅτι πρόκειται γιά κείμενα ἐφαρμοσμένης μελλοντολογικῆς κοινωνιολογίας καί αἰσιόδοξης προοπτικῆς στή μεταφυσική. Ἐννοοῦνε δηλαδή ὅτι ὁ συγγραφέας δίνει ζωντανή τήν εἰκόνα τῆς πνευματικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς, στά πλαίσια τῆς ὁποίας θά ζήσουν οἱ ἀπόγονοι τῶν τωρινῶν Εὐρωπαίων καί ὅτι θά διαπνέωνται ἀπό μίαν ἀξιοζήλευτη χριστιανική πίστη καί ἐν γένει πίστη στίς πνευματικές ἀξίες, κατ' ἀντίθεση πρὸς τοὺς καιροὺς τοὺς δικούς μας, τῆς ὑλιστικῆς βιοθεωρίας καί τῶν διαρκῶν ἀμφισβητήσεων καί τῆς ἔλλειψης ἀπό μεταφυσική πίστη.

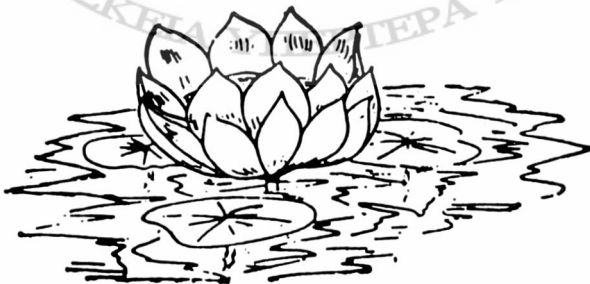
Ἄλλοι τέλος εἶπαν ὅτι τό βιβλίο αὐτό ἔχει στό περιεχόμενό του ἓνα «σάλπισμα γιά ἀφύπνιση». Ὅτι εἶναι δηλαδή ἓνα προορατικό διάτορο σάλπισμα ἀγωνίας, ὅτι ὁ δυτικοευρωπαϊκός πολιτισμός μέ τήν παλαιά ἀρχοντική παράδοση κινδυνεύει. Κι ὅτι εἶναι καιρός νά ξυπνήσουν οἱ Εὐρωπαῖοι. Τοὺς ἀπειλοῦν πολλοὶ κίνδυνοι. Οἱ χώρες τῆς Εὐρώπης εἶχαν ἤδη χάσει μεγάλο μέρος ἀπὸ τή δύναμή τους ὕστερα ἀπὸ τοὺς δύο φοβεροὺς ἐμφύλιους κι ἀδελφοκτόνους πολέμους τοῦ 1914 καί τοῦ 1939. Περαιοχιζοῦνται τώρα ἀπὸ τίς δύο ἀντίπαλες πρὸς ἀλλήλες Ὑπερδυνάμεις πού περικλείουν ἐδαφικά καί γεωγραφικά τή μικρὴ σέ ἔκταση εὐρωπαϊκή Ἠπειροὺς δύο γιγάντιες συμπληγάδες.

Ἄς ξυπνήσουν τώρα ἐγκαίρως οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, ὥστε νά μὴ χάσουν καί τήν ἀρχοντική παράδοση τοῦ πνευματικοῦ τους πολιτισμοῦ. Τήν παλαιά τους ιδιότητα ὡς Μεγάλων Δυνάμεων τήν ἔχουν ἤδη χάσει ἀπὸ τό 1945. Ἄς μὴ χάσουν, βροντοφωνεῖ ὁ Πάουλ Ἀμαντέους, ἄς μὴ χάσουν καί τόν πολιτισμό τους στοὺς πνευματικούς τομεῖς ὑπερφαλαγγιζόμενοι ἀπὸ τίς ἀντιλήψεις περί τρόπου ζωῆς καί περί στόχων ζωῆς πού ἐπικρατοῦν σέ ἐξευρωπαϊκούς λαοὺς. Ὁ μεγάλος αὐτός πολιτισμός, ὁ λεγόμενος δυτικοευρωπαϊκός, κατέχει μιά κορυφαία θέση – ἀπὸ ἀξιολογικὴ ἄποψη – στήν κλίμακα πνευματικῶν ἀξιῶν σέ μέτρα παγκόσμια. Ὁ Πάουλ - Ἀμαντέους εἶναι ἓνας φανατικός λάτρης τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ 19ου αἰῶνα. Ὁ δυτικοευρωπαϊκός πολιτισμός, γεννημένος στήν Ἀνατολικὴ Λεκάνη τῆς Μεσογείου, καί ἐπεκταθεῖς, μετὰ τήν Ἰταλικὴ Ἀναγέννηση, σ' ὀλόκληρη τήν Κεντρικὴ καί τὴ Δυτικὴ καί τὴ βόρεια Εὐρώπη, δέν εἶναι τίποτα ἄλλο στίς ρίζες του παρά ἓνας ἐξαισιος πνευ-

ματικός ύμναιος τῶν αἰώνιων ἀξιῶν τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος μέ τό κήρυγμα τῆς Γαλιλαίας, μιᾷ θαυμαστή δηλαδή σύζευξη πολιτιστικῶν ἀξιῶν ἀπό τήν κλασσική παιδεία μέ τόν θαυμάσιο συναισθηματικό πλοῦτο πού ἐμπεριέχεται στό κήρυγμα φιλαλληλίας τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἡ ἀγωνία τοῦ συγγραφέα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ («Ἡ Κοιλὰδα τῶν Ρόδων») εἶναι μήπως ὁ ἀξιολογικά ἀσύγκριτος πνευματικός αὐτός πολιτισμός μετατραπεῖ ὀριστικά σέ μιᾷ μονόπλευρη τεχνολογική πρόοδο. Γι' αὐτό καί εἶναι συγκλονιστική ἡ ζωντάνια τῶν κειμένων του, ὅπου μέσα ἐκεῖ ζεῖ ὁ συγγραφέας μας στήν ἐποχή τοῦ νέου Χρυσοῦ Αἰῶνα πού πρόκειται νά ἐπανατείλει στήν Εὐρώπη (καί συνακόλουθα στήν οἰκουμένη).

Ἄλλα τὰ ἄλλα βιβλία – ἐπιστημονικά, κοινωνιολογικά, ἱστορικοῦ ἢ πολιτικοῦ περιεχομένου – χάνουν μοιραῖα ἓνα σημαντικό μέρος τῆς ἐπικαιρότητάς τους ὅσο περνοῦν τά χρόνια ἀπ' τίς ἀρχικές τους ἐκδόσεις. Ἀρχίζουν νά γίνονται «παλαιωμένα», «ξεπερασμένα». Τό ἀντίθετο μέ τήν «Κοιλὰδα τῶν Ρόδων». Ὅσο τά χρόνια θά περνοῦν, τόσο θά συμπλησιάζει χρονικά τό περιεχόμενο τῶν κειμένων τῆς Ἀφήγησής πρός τίς ἐποχές πού ἀπεικονίζονται καί περιγράφονται μέσα σ' αὐτά. Κι ἔτσι, μέ τό πέρασμα τῶν χρονικῶν διαστημάτων, θά αὐξάνει ἀκόμη περισσότερο ἡ ἐγκυρότητα τῶν κειμένων τοῦ προφητικοῦ αὐτοῦ βιβλίου, χάρις σέ νέες ἐπαληθεύσεις πού θά ἐπιπροστίθενται στίς ἤδη ἐξακριβωθεῖσες. Οἱ ἐξακριβώσεις αὐτές ἐμπεριέχονται στά πέντε ἐπεξηγηματικά τεύχη (1980-1984) πού ὁ ἐκδότης τά δίνει δωρεάν. Τά πέντε αὐτά τεύχη ἔχουν συνταχθεῖ **ἐπωνύμως** ἀπό ἄλλους μελετητές, ἀσχετους πρός τόν μεταφραστή, μελετητές μεγάλης μορφώσεως καί ἀξίας.

Κωστή Μελισσαροπούλου

Τό Βιβλίον τῆς Σοφίας

Μ Η Τ Ι Σ

Γ' έκδοση ἀναθεωρημένη 1986

ΠΕΡΙΕΧΕΙ 1360 ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Ἀρχαίων Ἑλλήνων σοφῶν 400 (Θαλῆς, Πιπτακός, Βίας, Σόλων, Περίανδρος, Κλεόβουλος, Χίλων), Πυθαγόρεια, Ἡρακλείτου, Δημοκρίτου, Πινδάρου, Τραγικῶν (Αἰσχύλου, Σοφοκλή, Εὐριπίδου), Ἀντισθένης, Διογένης, Ἰσοκράτους, Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, Δημοσθένους, Πύρρωνος, Μενάνδρου, Ἐπικούρου, Πλουτάρχου, Ἐπικτήτου, Μάρκου Αὐρηλίου, Πλωτίνου, Πρόκλου καί πολλῶν ἄλλων.

Ξένων: 530 Ἀνατολικῶν (Λάο-Τσέ, Κομφουκίου, Βούδδα), Ἑρμητικά, Καινῆς Διαθήκης, Ἰνδίκων, Σασσῆ, Ἐράσμου, Θερβάντες, Σαίξπηρ, Καρτεσιῦ, Σπινόζα, Βολταίρου, Ρουσσώ, Κάντ, Τζέφερσον, Γκαίτε, Σοπενχάουερ, Καρλάυλ, Ἴγκερσολ, Ρενάν, Ἴψεν, Τολστόϊ, Μπλαβάτσκι, Συρέ, Νίτσε, Φλαμμαριών, Μπέζαντ, Μπερζόν, Ταγκόρ, Βιβεκανάντα, Μαίτερλικ, Καρέλ, Σβάιτσερ, Τσβάιχ, Σρί Ράμ, Κρισναμοῦρτι καί ἄλλων.

Νεοελλήνων: 430 Κοραῆ, Ρήγα Φεραίου, Δημ. Γαλανοῦ, Θ. Καίρη, Διον. Σολωμοῦ, Ἀ. Λασκαράτου, Ἐμ. Ροΐδου, Πλ. Δρακούλη, Σπ. Νάγου, Ἄντ. Ἀδριανοπούλου, Π. Γιωτοπούλου, Ν. Καρβούνη, Ν. Καζαντζάκη, Κ. Βάρναλη, Ἰω. Βασιλῆ, Θρ. Βλησίδη, Ν. Λούβαρι, Φ. Πολίτη, Δ. Ἰωαννίδη, Κ. Κιτρινιάρη, Ἰω. Θεοδωρακοπούλου, Ε. Παπανούτσου, Ἰ. Μ. Παναγιωτοπούλου, Π. Κανελλοπούλου καί ἄλλων.

Χαρτόδετον Δρχ. 800

Δεμένον » 1.000

Για αναγγελία της εκδόσεως να στέλνετε ένα αντίτυπο. Για βιβλιοκρισία, χωρίς να δεσμεύεται το περιοδικό, δύο αντίτυπα, από τα οποία το ένα απευθείας στον κριτικό του Ιλισού κ. Νίκο Α. Τέντα, Παλαιών Πατρών Γερμανού 46, Θεσσαλονίκη 546 22.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ: ΝΙΚΟΣ Α. ΤΕΝΤΑΣ

**ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΒΕΡΩΦ-ΤΟΣΙΤΣΑ: «Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ
ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙ-
ΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ»
Μελέτη**

Σε δεύτερη έκδοση, από τον Φιλολογικό, Ιστορικό και λογοτεχνικό Σύνδεσμο Τρικάλων, εκκυκλοφόρησε η ομώνυμη και επίκαιρη πάντα μελέτη του λογοτέχνη πολιτικού Ευαγγέλου Α. Αβέρωφ-Τοσίτσα. Οι λόγοι που οδήγησαν στην επανέκδοση της μοναδικής, στο είδος της, πολιτικό-διπλωματικής μελέτης, είναι, κατά τους επεύθυνους του Φ.Ι.Λ.Ω.Σ. Τρικάλων: «η πρόσφατη ανακίνηση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος από «φίλους» Ευρωπαίους» και «η μεγάλη αρρυθμία που κυριαρχεί μονίμως στις ελληνικές διπλωματικές υπηρεσίες...». Και όχι μόνο σ' αυτές. Το κουτσοβλαχικό θα είναι, αν ξαναδημιουργηθεί, και εσωτερικό μας πρόβλημα. Οι Νομαρχίες, συνεπώς, έχουν την πρώτη ευθύνη. Σε δύο αργυρώνητους Έλληνες, τους τυχοδιώκτες Απόστολο Μαργαρίτη και Αλκιβιάδη Διαμάντη στηρίχθηκε ο Ρουμάνικος σωβινισμός για να «κατασκευάσει» κυριολεκτικά ένα ανυπάρκτο εθνολογικό ζήτημα που μας ταλαιπώρησε από το 1850 μέχρι και το 1944: «επί σειράν ετών και μέχρι το 1944, δημοτικά σχολεία, γυμνάσια-οικοτροφεία, και ρουμανικά πανεπιστήμια, όλα επιχορηγούμενα με άφθονο χρήμα, κατασκεύαζαν φανατικούς Ρουμάνους, από στοιχεία που ανήκαν σ' έναν αγνότατο ελληνικό πληθυσμό». Η ώριμη πολιτική κρίση του κ. Αβέρωφ, είναι σύμφωνη με την ιστορική πραγματικότητα. Οι κουτσόβλαχοι Ρήγας, Ολύμπιος, Κωλέττης, Αβέρωφ, Τοσίτσας, Κρυστάλλης, για να μνημονεύσουμε ελά-

χιστους από μian ατελεύτητη σειρά πατριδολατρών, αγωνίστηκαν για την Ελλάδα, και μόνον για την Ελλάδα. Με την ελληνίδα σκέψη τους γαλουχήθηκε η Μεγάλη μας ιδέα. Αποκορύφωμα όμως της ξένης προπαγάνδας ήταν η δημιουργία του κράτους της Πίνδου και της φασιστικής Λεγεώνας, κατά τη διάρκεια της Ιταλικής Κατοχής, στην καρδιά της Ελλάδος: στην περιοχή της Λάρισας.

Φυσικά πάλι πρώτοι οι Κουτσόβλαχοι αντέδρασαν, με αποτέλεσμα την ομηρία τους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης της Ιταλίας. Μεταξύ τους και ο πατριώτης κουτσόβλαχος Ε. Αβέρωφ-Τοσίτσας. Η ιαχή τους «Ζήτω η Ελλάς», στην σκλαβωμένη Λάρισα, υπήρξε η πρώτη φωνή συναγερμού της Εθνικής μας Αντίστασης. Η ιστορία δεν πρόκειται να αμφιταλαντευθεί στην απονομή του σχετικού Πρωτείου. Το δικαιούνται γιατί το κατέκτησαν με τίμημα την εξορία και τον θάνατο. Πρώτοι, από τους Έλληνες, οι κουτσόβλαχοι, χτύπησαν τον φασισμό και τους προδότες. Πρώτοι και μόνοι: «εκείνο που κινεί την αγανάκτηση και γεννά φόβους, είναι ότι το επίσημο ελληνικό κράτος και οι ιθύνουσες τάξεις του, δεν θέλησαν ποτέ ν' ασχοληθούν με αυτό το ζήτημα και άφησαν τους κουτσόβλαχους, αποκαρδιωμένους και χωρίς μέσα, να παλαίψουν μόνοι τους για να διαφυλάξουν την ελληνική τους υπόσταση που την υπέσκαπτε το ξένο χρήμα».

Η παρουσιαζόμενη μελέτη περιλαμβάνει: αναλυτική ιστορική ανασκόπηση του ζητήματος και έκθεση των σκοπών που εδημιούργησαν ένα «φυλετικό» πρόβλημα με διάσταση «μειονοτική». Και κυρίως μια υπεύθυνη αναφορά στα γεγονότα από τον Οκτώβριο του 1941 μέχρι και την 28 Απριλίου 1942, ημέρα συλλήψεως του συγγραφέα από τους φασίστες. Ο Φ.Ι.Λ.Ο.Σ. Τρικάλων έγκαιρα μας εφοδίασε με την έγκυρη γνώση του ζητήματος. Η μελέτη του κ. Αβέρωφ, γραμμένη κατά τρόπο αναμφισβήτητο αντικειμενικό, είναι και ένα εύχρηστο εγχειρίδιο πατριδογνωσίας. Ακόμη, μια υπεύθυνη ιστορική απάντηση στους νοσταλγούς των «Πριγκιπάτων» της προδοσίας. Οι Νομαρχίες, με τις ΝΕΛΕ, καλούνται να την αξιοποιήσουν. Όπου, φυσικά, χρειάζεται, με τη δωρεάν διανομή της.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ: «ΤΟ ΞΑΦΝΙΑΣΜΑ» Δοκίμιο

«... η ανθρώπινη ζωή κινείται μέσα σ' ένα δρόμο με τεθλασμένες γραμμές, χωρίς να γνωρίζει κανείς τι βρίσκεται στην κάθε πλευρά της». Και θα ήταν «ξάφνιασμα» συνταρακτικό η πρόρρηση για την αλήθεια της κάθε πλευράς. Αληθινή αποκάλυψη. Ποτέ θαύμα. Γιατί οι νόμοι της

πραγματικότητας ερμηνεύουν αυθεντικά τις αναπάντεχες συμπτώσεις και το κρυφίο μυστικό των πραγμάτων. Δεσιόζουν γιατί είναι αναλλοίωτοι. Ο Παι. Βλαχόπουλος κατέχει το χάρισμα της διδασχής. Με απλότητα λόγου προσεγγίζει μιά δύσκολη θεματική όπου ο άνθρωπος ξαφνιάζει με τις δημιουργικές του ικανότητες, αλλά και ξαφνιάζεται από τα εξαιρετικά φαινόμενα της φύσεως. Ιδιαίτερη είναι η σπουδή της Επιστήμης και της Τέχνης, σε όλες τις μορφές: αφήγηση, ποίηση, θέατρο και μέσα μαζικής ενημέρωσης. Και επισημαίνει: «Η τέχνη δημιουργεί στον δέκτη το ξάφνιασμα για να ζει έντονες στιγμές που τον ανιψώνει πιο πάνω από τον εαυτό του με σκοπό την ενότητα». Μόνον έτσι επιτυγχάνεται η προσδοκώμενη αρμονία με την πραγματικότητα.

Η γοητεία της σύμπτωσης και η μαγική εικόνα που διαστέλλει ή συστέλλει τον χρόνο, ερμηνεύεται με τον φυσικό νόμο. Ο λόγος του Παι. Βλαχ, είναι απόλυτα πειστικός στην μεθοδική του ανέλιξη...

Ε.Ο.Α.Μ: «ΝΤΑΡΜΑ»: Έκταση – τα 7 κέντρα – Αναπνοές». Πραγματεία

Η αρχαία σοφία με συγχρονες ασκήσεις, ίσως νά ήταν ο πιο κατάλληλος υπόπυλος της πραγματείας αυτής του εφαρμοσμένου Αποκρυφισμού.

Η εσωτερική Ομάδα Απόκρυφων Μελετών Θεσσαλονίκης έχει τάξει σαν κύριο σκοπό μίαν ευγενική επιδίωξη: να γίνει ο άνθρωπος κέντρο αγνής ακτινοβολίας ενεργειακής συνειδησης. Η θεοσοφική κοσμιαντιλήψη είναι απόλυτα αποδεκτή: «Υπάρχει μια σειρά από λεπτά ενεργειακά σφαιματα που διαχεονται έξω από το πυκνό φυσικό σωμα. Δηλαδή η φυσική κατάσταση του ανθρώπινου σώματος, δεν είναι παρά το αποτέλεσμα των λεπτών αυτών ενεργειών».

Ανατομία αυτής της «ενεργειακής» κατάστασης, μπορεί να χαρακτηριστεί η πραγματεία, η οποία περιλαμβάνει περιγραφή κέντρων (τσάτρας), Αίτρα, Ψυχική ενέργεια, Καθαρισμό διαλογισμό, Αναπνοές, Μάντραμ, όλα δοσμένα θεωρητικά και πρακτικά (εφαρμοσμένες ασκήσεις), κατά τρόπο ευλύπτο.

Παράλληλα οριοθετείται η αποκαλυπτικότητα του κρυφίου λόγου: «Όσο κινούμαστε πέρα από την Ιχθυακή εποχή που χαρακτηρίζεται και αιώνας των συγκινήσεων, μπαίνουμε στην Υδροχοική εποχή που είναι ο αιώνας του ενεργειακού διαστήματος, δηλ. σε μια Νέα Εποχή, όπου η ατομική πρόοδος γίνεται ατομική». Άλλωστε μόνον αυτή η ομαδική μεταξέλιξη μετουσιώνει σε πραγματικότητα μυστική παράκληση: «Αιστώ από την ψυχή μου, εγώ το Πνεύμα μέσα στη Μορφή, να δρω σαν αγωγός συμπίονας και σαν όργανο, της αγάπης μέχρις ότου γνωρίσω στον εαυτό μου, ότι είναι η ίδια η αγάπη». Η αγάπη θα μας καταστήσει κρικοις

φωτός για να περιφέρουμε τον κόσμο σαν ένα άστρο!.... Τα κείμενα της Ομάδας επιμελήθηκε ο Π. Παυλίδης και τα πολύ παιδαγωγικά σκίτσα είναι της Σοφίας Ψαρά. (εκδόσεις ΔΙΟΝ Θεσ/νίκη. Τηλ. 031-265(42).

ΚΩΣΤΑ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ: «ΟΔΟΣ ΑΓΑΠΗΣ» Διηγήματα

«Αυτό που ανακαλύπτεις μέσα σου, να μη το λες με πολλά λόγια. Μπορεί να το στραβώσεις!...».

Η κάθε επετειακή διήγηση κρατά μυστικά την εσωτερική ανάσα του συγγραφέα, ο οποίος, στην οδοιπορία του γίνεσθαι, γονιμοποιεί τη γρηγορούσα του συνείδηση, με λόγο ελευθερίας.

Οι εμπνεύσεις του για χριστουγεννιάτικες και άλλες ιστορίες, ανάμεσα στο 1941 και 1981, δεν επισημαίνουν απλώς βιωματικές εμπειρίες, αλλά, κυρίως κρυσταλλώνονται σε λόγο εθνικής ενοχής: «πως και γιατί αδελφοί μου, ο πυρός που φώτιζε τον αγώνα ενάντια στον κατακτητή έγινε τώρα δαυλός εμπρησμού σ' αυτά τα ίδια χέρια της λεβεντιάς και του τίμιου αγώνα;». Δεν υπάρχει απόκριση. Οι αντιμαχόμενοι Έλληνες πάντα ξεχνούν πως μόνον οι σταγόνες-ρανίδες αίματος που πέφτουν για την λευτεριά ευωδιάζουν τον κόσμο. Και παύουν να είναι υπάρξεις αλληλοσυμπληρούμενες με την αγάπη.

Δεν είναι ιχνηλασία των εμφυλιωτικών συγκρούσεων ο χυμώδης λόγος του Κώστα Στεφανόπουλου. Είναι κάτι περισσότερο: προσπέλαση στη ψυχή του ατόμου με το φως της γνώσης και της ενόρασης. Αφετηρία της σκέψης του η αρχή: «εγώ πιστεύω πως είμαστε διαφορετικά κέντρα του ίδιου πράγματος που λέμε παγκόσμια συνείδηση» με ένα συγκεκριμένο σκοπό: τη συνδημιουργία της ομορφιάς της ζωής. Όλοι οι άνθρωποι πρέπει να μετέχουν στη γέννηση της ελπίδας. Πόσοι-θα το πετύχουν είναι δικό τους, προσωπικό τους πρόβλημα: «Να γίνεσαι παπάς είναι εύκολο. Να κάνεις την προσευχή σου είναι δύσκολο». Και ιδίως όταν η νύχτα μεγαλώνει τους θορύβους και το σκοτάδι τους φόβους. Η μεγάλη νύχτα μιας υλόφρονος εποχής, σαπίζει τον σπόρο του μέλλοντος: το όνειρο!.

Ο λόγος του Κ. Στεφ., έχει ελευθερωθεί με την ποίηση κρυφού εργαστηρίου. Γι αυτό και την χαρακτηρίζει «έκφραση του υπερβατικού» με την ευδοκία: «αξίζει μια σκέψη, ένας λόγος μια πράξη σιωπηλή να δονήσει τον εσώτερο Λόγο». Ο λόγος είναι Αγάπη. Και η κάθε λέξη του Κ. Στεφ., είναι βηματισμός στο λιθόστρωτο του καθημερινού μόχθου στην «Οδό Αγάπης!»...

ΝΙΚΟΥ Α. ΠΡΕΚΑ: «ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ» και «ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ» Ποιήματα

Είναι συγκινητική η υποθήκη-αφιέρωση στη μνήμη του μύστη του πνευματικού πολιτισμού Παν. Κανελλόπουλου:

«Ποτέ, η πατρίδα διχασμό να μη ξαναγνωρίσει,
εμφύλιος στον τόπο μας, να μην ξαναφανεί».
αυτή 'ναι η υποθήκη σου κι ουδέποτε θα σβήσει
μες στις ψυχές μας έγραψε, η ίδια σου φωνή...

Θα πίστευε δικαιολογημένα ο αναγνώστης ότι ο στίχος του Ν. Πρ., είναι ρητορικός στον αφινιασμένο καλπασμό του. Κι όμως υπάρχουν στιγμές πιο ευτυχισμένες: όταν η ειρωνεία βγαίνει με φωνή... σιγαστήρα υφαινει ρεαλιστικά τον κόσμο της λιτότητας, της υποκρισίας και της πολιτικής ξεδιαντροπιάς και μας δείχνει ηχηρά πως «πήραμε το δρόμο... δίχως φρένα!». Η αλληγορία είναι εμφανής. Μόνον ο χωρίς φρένα άνθρωπος οδεύει δίχως φρένο...

Είναι ουσιαστικά πονεμένο το τραγούδι του Ν. Πρ. Και όταν η σκωπτική του διάθεση μετουσιώνεται σε λιγόστιχη δημιουργία κατακτά και ποιητική χάρη.

ΝΙΚΟΣ Α. ΤΕΝΤΑΣ: ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ: Ενημέρωση

Το εθνικό συμβούλιο της Ελλάδος για την Ευρωπαϊκή Κίνηση και την Ενότητα της Ευρώπης, εκδίδει, κατά διαστήματα, ένα Δελτίο ενημέρωσης του κοινού, για σύγχρονα θέματα, πανευρωπαϊκού ενδιαφέροντος.

Και φυσικό είναι να θεωρείται «μείζον» πρόβλημα το πέρασμα από την Ευρώπη των λαών στην Ευρώπη των πολιτών με μια «θεσμοθετημένη υποχρέωση ρεαλισμού». Στο άρθρο του Ευάγγελου Σαββόπουλου: «Ειρήνη και Πανευρώπη» υπάρχει διάχυτη η ελπίδα πως η Ευρώπη μπορεί να δώσει ικανούς πολιτικούς ηγέτες που θα την οδηγήσουν σε μια μορφή ζωής πιο κοντά στην «αρμονία του σύμπαντος»: «Διαφωνώ ως προς την ορθότητα της μοιρολατρίας, του «κισμέτ» που επαγγέλλεται το Κοράνιο γράφοντας ότι: «κάθε λαός έχει το τέρμα του. Δεν θα μπορέσουν οι άνθρωποι ούτε να το παρατείνουν ούτε να το επισπεύσουν». Οι άνθρωποι μπορούν τα πάντα... Στο χέρι μας είναι να περάσουμε στον χώρο της αναγέννησης, της αναδημιουργίας». Το κάλεσμα σε μίαν ανώτερη πνευματική «εσωτερική» ζωή ίσως είναι η μόνη δυνατή οδός. Η προφητική αλήθεια του Ντήναχ με σαφήνεια σκιαγραφείται στο σχετικό άρθρο του

Σ. Κοκκινάκη. Αλλά και οι άλλοι συνεργάτες: Σ. Αγαπητίδης, Δ. Δελιβά-
νης, Π. Πλεμένος κ.λπ., σε σχετικές τους μελέτες, απόλυτα συμφωνούν
με την ευρωπαϊκή πολιτική έκφραση: «Η ανθρώπινη και ισχυρή, από τη
λογική των πραγμάτων, αντίθεση, χρειάζεται να μεταβληθεί σε συναντί-
ληψη, οι διαφορές σε δημιουργία, η παρόρμηση σε πειθαρχία». Είναι ο
πολιτικός κανόνας ο οποίος μεταβάλλει την εθνική σκέψη σε υπερεθνι-
κό διάλογο. Η Πανεурώπη αυτόν χρειάζεται.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΤΣΟΠΕΛΑ: «ΑΧΡΟΝΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ» Ποιή- ματα

Εκείνοι που διασαλεύουν την Τάξη, είναι πάντα οι πονηροί. Ο Ιάμβλι-
χος ήταν κατηγορηματικός: «Είναι εξίσου επικίνδυνο να δώσεις μαχαίρι
σε τρελλό και δύναμη σε πονηρό». Είναι η δύναμη η οποία ξεθεμελιώνει
την Ειρήνη. Η ποιήτρια Αικ. Τσόπελα δεν εξετάζει αν, συνήθως, οι λαοί
οπλίζουν – είτε με την ψήφο είτε με την ανοχή – τους ανάξιους να μνη-
θούν και να ιερουργήσουν στο Ναό της Φύσης. Επισημαίνει με λόγο και-
ριο πως αληθινή έκφραση της ζωής είναι η ειρήνη με την οποία το εγώ
πλαταίνει και γίνεται εμείς. Γι' αυτό, άλλωστε, ο στίχος της δεν έχει ονει-
ρική αρμονία. Περικλείει τη δυναμική του εφικτού της καθημερινής πρά-
ξης. Είναι απλός σαν έκρηξη λευκού γαλαξία. Κι όταν η θρησκευτική της
σιωπή γίνεται λόγος, ο στίχος της μελωδικός ουρανοδρομεί στο φως:

Ο άναρχος, ο άπειρος Θεός
μόνον Αυτός τέλος κι αρχή δεν έχει,
είναι των πάντων η πηγή αυτός
είν' η Ζωή που τη ζωή παρέχει.

Ο Ειρηνικός τόνος γαληνεύει τον άνθρωπο...

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀρχαιοελληνικά

Ἐπιλογές ἀπό τὰ Ὀμηρικά Ἔπη

Ἐπιλογή ἀπό τήν Ἰλιάδα

Ἐπιλογή ἀπό τήν Ὀδύσσεια

Μεταφράσεις

Πυθαγόρεια Χρυσᾶ Ἔπη

Θουκυδίδου Γερικλέους Ἐπιτάφιος

Περίληπτικές Ἀφηγήσεις

Πλάτωνος Συμπόσιον ἢ περί Ἔρωτος

Πλάτωνος Φαῖδρος ἢ περί Καλοῦ

Πλάτωνος Ἀξιοχός ἢ περί Θανάτου

Πλάτωνος Ἀπολογία Σωκράτους

Πλάτωνος Φαιδων ἢ περί Ψυχῆς

Ὁ Πλάτων γιά τήν Παιδεία <Νόμοι-Πολιτεία>

Ὁ καταποντισμός τῆς Ἀτλαντίδος <Τίμαιος>

Πλουτάρχου Ἑπτα Σοφῶν Συμπόσιον

Τιμᾶται Δρχ. 500

ΕΡΑΤΩ-ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Γ. ΜΕΛΛΟΥ

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

*Φιληθήτε γλυκά χείλη μέ χείλη
ΠΕΣΤΕ ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ, ΕΧΘΡΟΙ και ΦΙΛΟΙ*

Δ. ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἄς προσέλθωμεν εἰς τὴν χαρὰν τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ μας.
Καὶ ἄς ἀνοιξωμεν τὴν ψυχὴ μας διὰ νὰ δεχθεῖ τὴν λάμψη τοῦ φωτός τῆς Ἀναστάσεως. Στὴν καρδιά μας ἄς βασιλεύσῃ ἡ Ἀγάπη.

Εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς Λύτρωσης, εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς μεγάλης νίκης ἐναντίον τοῦ Ἄδου, ἐναντίον τοῦ σκοταδιοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Οἱ λαοὶ τῆς χριστιανοσύνης ἐπανηγύρισαν πάντοτε μὲ χαρὰ τὴ νίκη τοῦ ΣΩΤΗΡΑ καὶ ἡ ψυχὴ τῶν Χριστιανικῶν αἰώνων ἐπλημμύρισεν ἀπὸ ἀγαλλίαση γιὰ τὴ δόξα τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ μας.

Τὸ ἄγγελμα τῆς Ἀναστάσεως, τῶν χριστιανῶν ἡ χαρὰ θὰ φθάσῃ στὰ πέρατα τῆς γῆς. Ὁ χαρούμενος ἦχος ἀπὸ τίς χιλιάδες καμπάνες ὄλων τῶν χριστιανῶν, οἱ φωνές των, οἱ ὁποῖες ἐξηγγειλαν τὴν Ἀνάστασι τοῦ Σωτήρος, θὰ φέρῃ εἰς τὰ φτερά του τὸ μήνυμα εἰς τοὺς ἐχθρούς τῆς Θρησκείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὅτι ὑπάρχει πάντοτε εἰς τίς καρδιές τῶν Χριστιανῶν ἄσβεστος ἡ λαμπάδα τῆς πίστεως, ἀκόμη καὶ ἡ ἐλπίδα τῆς μεγάλης νίκης τοῦ Σταυροῦ θὰ δώσῃ τὴ χαρὰ στὴ Γῆ.

Μέσα ἀπὸ τὸν τάφο ἐξεπήγασε τὸ Φῶς καὶ ἡ ἀλήθεια...

Μέσα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ μας θὰ ἀνατεῖλουν οἱ καλές, οἱ ωραίες ἡμέρες τῆς πίστεως καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, οἱ ἡμέρες μιᾶς πραγματικῆς ἀδελφώσεως, οἱ αἰῶνες τῆς Ἀγάπης.

Πρὸ τῆς Ἀναστάσεως ὑπῆρχε ὁ Γολγοθᾶς, ἡ θυσία, ὁ πόνος. Ἀλλὰ ἡ Ἀνάστασι ἔφερε τὴ Δόξα καὶ τὴ Λύτρωσι. Αὐτὴ τὴ λύτρωσι ποθοῦν τώρα οἱ χριστιανικοὶ λαοί, ὅσοι ἀγωνίζονται κατὰ τοῦ συμβόλου τοῦ σκοτους, τοῦ Ἄδου, τῆς ἠθικῆς κόλασης. Αὐτὴ τὴ νίκη ὀφείλομε στὸν Μεγαλομάρτη Σωτῆρα ἐναντίον τοῦ ὁποίου κινοῦνται οἱ σκοτεινοὶ ἐχθροὶ Του. Καὶ ἡ λύτρωσι θὰ ἔλθῃ καὶ τὸ Φῶς τῆς νέας Ἀναστάσεως θὰ λάμψη καὶ θὰ ὀδηγήσῃ, θὰ τυλιξεῖ μὲ τὴν λάμψη του εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ θὰ δωρήσῃ εἰς τίς ψυχές τὴ μεγαλύτερη εὐτυχία τῆς γαλήνης καὶ τὴν ἱερὴν ἱκανοποίησι τῆς νίκης διὰ τὴν ὁποῖαν κάθε θυσία εἶναι μικρὴ.

Ἄς ἀγαπήσωμεν ...τὴ μεγαλύτερη ἡμέρα τῆς ζωῆς μας ...ἄς λάμψουν οἱ ψυχές μας καὶ ἄς πλημμυρίσουν οἱ καρδιές ἀπὸ τὴν προσδοκία τῆς εἰρήνης.

Πάσχα Κυρίου, Πάσχα Ἑλλήνων, Πάσχα τῆς Οἰκουμένης, Πάσχα τῆς Χριστιανοσύνης, δώρησε τὸ Φῶς Σου στὶς ψυχές τῶν πιστῶν Σου, οἱ

ὁποῖοι προτέρχονται εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Θεομάρτυρα Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ μοναχογιό τοῦ Θεοῦ, γιατί ζητοῦν νὰ ἀντλήσουν ζωὴ νέα καὶ νέες ἐλπίδες ἀπὸ τὸ Πανάγιο ΦΩΣ πού ἀνέβλυσε μέσα ἀπὸ τὸν τάφο. Τὸ ΦΩΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ καὶ τῆς Ἀλήθειας, τὸ ΦΩΣ τῆς νίκης ἐναντίον τοῦ Ἄδου. Φῶς τοῦ Θριάμβου τοῦ μεγάλου Διδασκάλου τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς Εἰρήνης...

Πάσχα ΙΕΡΟΝ, δώρησέ μας τὴ Λύτρωση...

– ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!...ΑΛΗΘΩΣ ΑΝΕΣΤΗ

Ἕνας χαιρετισμὸς χαρούμενος, πού γεμίζει στὴν ψυχὴ ἀγαλλίαση, βγαίνει μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς, μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά ΕΚΕΙΝΟΥ πού ἔλαμψε στὰ μάτια μας τὸ θαῦμα τῆς ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Ἡ Θεοσοφικὴ Ἐταιρία ἐν Ἑλλάδι
Χαρ. Τρικοῦπη 26, 106 79 Ἀθήνα
Τηλ. 362.0702

Συνεδριάσεις Στοῶν
Ἀπρίλιος - Μάιος - Ἰούνιος 1988 (ὥρα 8 μ.μ.)

Ἀπρίλιος

1	Παρασκευὴ	ΑΛΚΥΩΝ	Π. Αντζακας «Κρισναμούρτι» Διακοπαί, Μ. Εβδομάδος – Πάσχα
12	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασιωτῆς «Μυστικὴ Διδασκαλία Ε.Π. Μπλαβάτσου»
14	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Ν. Σωτηρίου « Ἀπὸ τὸ μυστικὸ βάθος τῆς προσωκρατικῆς σκέψεως»
15	Παρασκευὴ	ΕΛ. ΣΚΕΨΙΣ	Π. Αναγνώστου « Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία καὶ Θεοσοφία»
18	Δευτέρα	ΑΘΗΝΑ	Οὐρ. Λεμπέση «Γένοιο οἶος ἐσσι μαθῶν»
19	Τρίτη	Γεν. Συνέλευσις	Θεοσοφικῆς Ἐταιρίας ἐν Ἑλλάδι
21	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Γ. Σιβρῆς «Εἰς τί συνίσταται ἡ ἐσωτερικὴ ὀριμότης»
22	Παρασκευὴ	ΑΛΚΥΩΝ	Π. Αντζακας «Κρισναμούρτι»
25	Δευτέρα	ΑΘΗΝΑ	Συλβ. Καλαμάρος «Εὐθυμὴ Ζωή»
26	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Θ. Καφετζόπουλος «Ψευδαισθήσεις καὶ ιδεώδη» (Ἀπὸ διδασκαλία Ναοῦ Ἀρτιζάν)
28	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Χρ. Καμαρωτάκης «Ὁ σκοπὸς τῆς Σιγῆς στὰ ἀρχαία Μυστήρια Α»
29	Παρασκευὴ	ΕΛ. ΣΚΕΨΙΣ	Π. Αναγνώστου « Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία καὶ Θεοσοφία»

Μάιος

2	Δευτέρα	ΑΘΗΝΑ	Ἰω. Μπρούμης «Γνώσις, πράξις»
3	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Ν. Παπαγεωργάκης « Ἴδεοπλασία - Ἴδεοπληγία» (Μέρος Α')

5	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Α. Τριανταφυλλόπουλος «Έγώ – ή γνώσις του έαυτού»
6	Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ	Π. Άντζακας «Κρισναμούρτι»
9	Δευτέρα	Ή έορτή του Λευκού Λωτού	
10	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Ν. Παπαγεωργάκης «Ίδεοπλασία - Ίδεοπληγία» (Μέρος Β΄)
12	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Ίφ. Χατζηδημητρίου «Λόρδος Βύρων, ό άνθρωπος, ό ήρωας»
13	Παρασκευή	ΕΛ. ΣΚΕΨΙΣ	Π. Αναγνώστου «Άρχαία Έλληνική Φιλοσοφία και Θεοσοφία»
16	Δευτέρα	ΑΘΗΝΑ	Ίω. Μπρούμης «Γνώσις, πράξις»
17	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης «Μυστική Διδασκαλία Ε.Π. Μπλαβάτσκι»
19	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Γ. Σιβρής «Η δύναμις του Λόγου»
20	Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ	Π. Άντζακας «Κρισναμούρτι»
24	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Θ. Καφετζόπουλος «Τό Αιθερικό Σύμπαν» (Άπό διδασκαλία Ναού Άρτιζάν)
26	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Χρ. Καμαρωτάκης «Ό σκοπός της Σιγής στα άρχαία Μυστήρια Β»
27	Παρασκευή	ΕΛ. ΣΚΕΨΙΣ	Π. Αναγνώστου «Άρχαία Έλληνική Φιλοσοφία και Θεοσοφία»
30	Δευτέρα	ΑΘΗΝΑ	Καλ. Παναγιώτου «Ό πίναξ του Κέβητος»
31	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Ν. Παπαγεωργάκης «Πέρα από τό φράγμα του φυσικού στοχασμού»

Ίούλιος

2	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Κυρ. Αντωνίου «Περί Άριθμοσοφίας Γ΄»
3	Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ	Π. Άντζακας «Κρισναμούρτι»
7	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης «Μυστική Διδασκαλία Ε.Π. Μπλαβάτσκι»
9	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Χ. Κατσαρδής «Η εϋνοια του Κισμέτ»
10	Παρασκευή	ΕΛ. ΣΚΕΨΙΣ	Π. Αναγνώστου «Άρχαία Έλληνική Φιλοσοφία και Θεοσοφία»
13	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης «Μυστική Διδασκαλία Ε.Π. Μπλαβάτσκι»

Ή Θεοσ. Στοά «Έλευθερία» Βόλου συνεδριάζει κάθε δεύτερο Σάββατο στις 6 τό άπόγευμα. Οι προσεχείς συνεδριάσεις είναι 2 Άπρ., 16 Άπρ., 30 Άπρ., 14 Μαΐου και 28 Μαΐου.

Ο Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ο Σ
ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεία του «Ίλισου», Χαρ. Τρι-
κούπη 26, α΄ όροφος Κωδ. 106 79, εί-
ναι άνοικτά καθημερινώς πλην Σαββά-
του 10 - 1
Τηλ. Γραφείων 3620.702

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλούμεν, άποστέλλετε με τα-
χυδρομικήν ή τραπεζικήν έπιταγήν εις
τήν διεύθυνσιν: «Κωστήν Μελισσαρό-
πουλον, Χαρ. Τρικούπη 26, α΄ όροφος
Κωδ. 106 79, Άθήνας». Άποστολαί
μέ τραπεζικάς έντολάς μās δυακο-
λεύουν πολύ.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη άποσταλέντα στούς κατωτέ-
ρω συνδρομητάς μās, έπεστράφησαν
άπό τό Ταχυδρομείον μέ τήν σημείω-
σιν: «μετώκησε» ή «άγνωστος». Παρα-
καλούνται όσοι τούς γνωρίζουν νά
τούς είδοποιήσουν ή νά μās δώσουν
τάς διευθύνσεις των:

ΑΘΗΝΩΝ

Μάνια Λιβητικού
Γεωργ. Ίβου, Πειραιά
ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Ήλ. Δρίβας, Βόλος
Έλ. Δήμου, Λάρισα
Άπ. Σαμαράς, Μυτιλήνη
Φωτ. Ρωμαίος, Ρόδος
Σακ. Ψαρόμπα, Ρόδος
Εύ. Άλεξανδρή-Γουδά, Σέρρα
Βασ. Μαυρομάτης, Θεσ/κη

ΜΕΤΕΣΤΗΣΑΝ

Γεωργ. Εύθυμίου, Άθήναι

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ (Μέ τή σειρά λήψεως)

Δημοσθ. Ζαΐδης: Πάνω άπό τόν ξένο
μόχθο. Τόμος Β΄. Άθήνα 1987.
Κώστας Παπαπάνος: Άγωνίες.
Σοφία Χατζοπούλου: Ή μισητή εικόνα.
Τρύφων Παϊδούσης: Ίστορίες καί θρυ-
λοι. Άθήνα 1988.
Καίτη Παπαδάκη-Καραμήτσα: Βάρβι-
τος (ποίηματα). Άθήνα 1988.
Πετρούλα Άλ. Παναγιωτίδη: Ματιές
στόν ήλιο. Ή Θεός πηγή τής Ζωής.
Άθήνα 1988.
Παύλος Λάμπρος: Τό οικοδόμημα τής
θλίψης (ποίηματα). Άθήνα 1988.
Μαργαρίτα Λαμπρινού: «Χωρίς αρχή
καί δίχως τέλος...». Μυθιστόρημα.
Άθήνα 1988.
Τάκης Νατσούλης: Άναπολήσεις (ποίη-
ματα). Άθήνα 1988.
Βασίλης Μοσκόβης: Ή λογοτέχνης καί
στοχαστής Βασίλης Κατσαβός (κρι-
τικό δοκίμιο). Άθήνα 1988.
Γεώργιος Κ. Πουρναρόπουλος: Έργον
Βίου 1928-1988. Άθήνα 1988.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Σκαλίζοντας τίς ρίζες μās. Λισογραφικό
λογοτεχνικό περιοδικό. Διευθ. Θ.Κ.
Τρουπης (Φθινόπωρο 1987)

Ἡπειρωτική Ἑστία. Διευθ. Δ. Κόκκινος
(Ὀκτ.-Νοέμ.-Δεκ.)
Ἐμείς. Διευθ. Δ. Δασκαλόπουλος
(Δεκ.)
Ἡώ. Διευθ. Ἀντιόπη Μανιάτη (Δεκ.,
Ἰαν., Φεβρ.)
Περιοδικό Ἑλληνίδων Βορ. Ἑλλάδος.
Ἰπεύθ. Ρ. Παπαδημητρίου 1988
Διεθνῆς Συνεργασία. Ἐκδοσις Ἑλλην.
Συνδέσμου Ἠνωμένων Ἐθνῶν
(Ἰανουάρ.)
Σύγχρονη Σκέψη. Διευθ. Γ.Ν. Παπα-
γεωργίου (Ἰαν., Φεβρ.)
Εὐφοριῶν. Ἐκδ. Τασ. Παπαιωάννου-
Μπενοπούλου-Μαιναλιώτη (Ἰαν.-
Φεβρ.)
Φιλύρες. Διευθ. Ἄγγ. Πανωφοροπού-
λου (Ἰαν.-Φεβρ.)
Δαυλός. Διευθ. Δημ. Λάμπρου (Φεβρ.,
Μάρτ.)
Σμύρνα. Ἐκδ. Ἰσ. Μαλόβρουβα (Φε-
βρ.)
Τότε. Διευθ. Ἄρης Μωραΐτης (Φεβρ.,
Μάρτ.)
Χρονικά. Ἰπεύθ. Ἰωσ. Λόβιγγερ
(Φεβρ.-Μάρτ.)
Πνευματική Ζωή. Διευθ. Μ. Σταφυλᾶς
(Μάρτ.)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ

Βόλος: Γ. Κουκουβίνος
Δράμα: Φιλ. Τζάλλας
Ἡράκλειον: Βασ. Βασιλείου
Ἰωάννινα: Μιχ. Πραπίδης
Καβάλα: Μιχ. Παράσχου
Κέρκυρα: Ἄλεξ. Λοῦβρος
Κομοτινή: Ἑλ. Τσιτσόπουλος
Λαμία: Ἄντ. Τριανταφύλλου
Λάρισα: Ἰσ. Φελλοῦς
Μυτιλήνη: Δ. Ροδάκης
Ξάνθη: Μάριος Κουτσουρίδης
Πάτραι: Ἀθ. Κοντοσάκης
Ρέθυμνο: Ἄντ. Βιστάκης
Ρόδος: Ἄντ. Βεργωτῆς
Σέρραι: Ἀνέστης Σάββας
Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης
Χαλκίδα: Στ. Ἀλιφῆρης
Χανιά: Ἐμμ. Νοδaráκης
Κύπρος: Θεοφ. Παναγιώτου,
2 Ὁθωνος, Τ.Τ. 102, τηλ. 474815
Τουρκία: Ἐλευθ. Καρακάσης

«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΛΙΣΟΣ»

τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας
ἐν Ἑλλάδι

Χαρ. Τρικούπη 26-Ἀθήναι 106 79

Ἐκδότης-Διευθυντής:

Κωστής Μελισσαρόπουλος
Ἐθνικῆς Τραπεζῆς 3, Φιλοθέη
152 37

Τιμὴ τεύχους Δρχ. 150
Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1988

**ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΑΣ
ΕΤΗΣΙΩΣ Δρχ. 1.000**

Βιβλία Κρισμαοῦρτι

εἰς Βιβλιοπωλεῖον Καστανιώτου

Ὀδὸς Ζωοδόχου Πηγῆς

ΙΛΙΣΟΣ

Συνδρομὴ 1988 δρχ. 1.000

Ὅσοι δὲν μποροῦν νὰ πληρῶνουν δρχ. 1.000,

ἄς στέλνουν δρχ. 800 μόνον

Ἐξωτερικοῦ Δρχ. 1.500, ἀεροπορικῶς Δρχ. 2.000

Ἐγγράψατε νέους συνδρομητὰς

«Ἐπιλογαί» ΙΛΙΣΟΥ

Α' Τριετίας 1956–1957–1958

Β' Τριετίας 1959–1960–1961

Γ' Τετραετίας 1962–1965

ἐκάστη δεμένῃ πρὸς δρχ. 700

Δ' Πενταετίας 1966–1970

Χαρτόδετη δρχ. 400, δεμένῃ δρχ. 700

Αἱ συνδρομαὶ ἢ ἀντίτιμον βιβλίων νὰ ἀποστέλλωνται μὲ ταχυδρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν -ὄχι μὲ ἐντολὴν- ἐπ' ὀνόματι Κωστῆ Μελισσαροπούλου
Χαρ. Τρικοῦπη 26, α' ὄροφος Κωδ. 106 79. Τηλ. 3620-702

Ἡ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ

ΣΤΙΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ» Α.Β.Ε.Ε.

Τηλ. 9217513 - 9214820

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

	σελ.
Αίμ. Ίβου: Ὁ Μέγας Διάκοσμος	65
Νίκος Α. Τέντας: Ἀθηναγόρας	77
Σταῦρος Βασαρδάνης: Σκέψεις. Ὁ νέος Μεσαίων	78
Αίμ. Ίβου: Κατατεμαχισμένο σῶμα τοῦ Ὅσιρι	81
Δημ. Α. Κυριάκη: Ὁ J. Krishnamurti, διά παιδείαν.	82
Παναγ. Βλαχόπουλου: Φῶς τῆς σκέψης	93
Στέλιος Μπινιάρης: Προσευχή στό Δάσος	94
Κωστής Μελισσαρόπουλος: Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς	96
Γεωργίου Μ. Παπαχατζή: Ἡ Κοιλάδα τῶν Ρόδων	103
Νίκος Τέντας: Τά Νέα Βιβλία	117
Ἐρατώ-Αἰκατερίνη Μέλλου: Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς	124
Συνεδριάσεις Στοῶν	125
Μεταξύ μας	127

Στά προσεχῆ τεύχη

Τάκης Μαστραντώνης: Ἡ Γνώση καί ἡ Δύναμη τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως
Παν. Ἀναγνώστου: Ἡ Θεολογική Τριάς
Αἰμιλία Ίβου: Ὁ Μέγας Διάκοσμος
Δημ. Ἀπ. Κυριάκης: Ὁ J. Krishnamurti διά τήν παιδείαν
Βίκτωρ Βιτάλ: Ἀτομικισμός καί Ἀτομικότητα
Γιῶργος Πατιερίδης: Τά πρῶτα Ἑλληνικά Συντάγματα